

STORTINGET

Innst. 252 L

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Prop. 107 L (2017–2018)

Innstilling fra justiskomiteen om Lov om arv og dødsboskifte (arveloven)

Til Stortinget

Sammendrag

Generelt om lovforslaget

Justis- og beredskapsdepartementet legger i proposisjonen frem forslag til en ny lov om arv og dødsboskifte. Sammen med forslag om et nytt kapittel 18 i ekteskapsloven vil den nye loven erstatte lov 21. februar 1930 om skifte og lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. Lovforslaget har bakgrunn i Skiftelovutvalgets utredning i NOU 2007:16 Ny skiftelovgivning og Arvelovutvalgets utredning i NOU 2014:1 Ny arvelov.

Skifteloven nærmer seg nitti år. Selv om loven er endret en rekke ganger, bærer den preg av sin alder. Loven gir ikke nødvendigvis hensiktsmessige regler for moderne skifteoppgjør, og den kan være vanskelig å forstå. Departementet er derfor av den oppfatning at den er moden for en fullstendig revisjon. Lovens alder tilsier også i seg selv at det kan være grunn til å gjøre en ny vurdering av reglene.

Arveloven er av yngre dato enn skifteloven. Samfunnet har imidlertid endret seg mye også siden vedtaket av arveloven i 1972. Man ser et større mangfold i hvordan folk lever livene sine. Den tradisjonelle kjernefamilien er fortsatt dominerende, men en større andel av arvelaterne har i dag hatt flere samliv, og ofte har de mer enn ett kull barn. I en arverettslig sammenheng har det betydning også at levealderen har økt, og at velstandsutviklingen har ført til at det gjennomgående er

større formuer som skal fordeles som arv, enn det var for noen tiår siden. Disse forholdene tilsier at loven gjennomgås for å sikre at man har en arvelov som er tilpasset dagens familiemønstre og oppfatninger av hva som er en rettferdig fordeling av arv.

Departementet foreslår at det gis en ny arvelov som inneholder regler både om arv og om skifte av dødsbo. Den nye arveloven vil dermed erstatte arveloven 1972 og skiftelovens regler om dødsboskifte. Skiftelovens regler om skifte av felleseie ved samlivsbrudd foreslår departementet at plasseres i ekteskapsloven som et nytt kapittel 18. Samlet innebærer dette at arveloven 1972 og skifteloven 1930 kan oppheves. En slik lovstruktur innebærer at saksbehandlingsreglene for booppjøret er å finne i samme lov som de materielle reglene om hvem som har rett til hvor stor andel av arven. Dette vil etter departementets syn gjøre reglene lettere tilgjengelige.

Forslaget til en ny lov om arv og dødsboskifte er inn delt i fire deler: en del med innledende bestemmelser, en del om retten til arv, en del om skifte av dødsbo og en del med avsluttende bestemmelser. Det er lagt stor vekt på at loven skal være brukervennlig, med en oversiktlig struktur og med et språk som kan forstås også av dem som ikke har juridisk bakgrunn. For å oppnå dette er enkelte av de juridiske begrepene som brukes i dagens lovgivning, erstattet av en mer moderne og forståelig terminologi. Begrepene «legatar» og «loddeier» i skifteloven er erstattet av fellesbegrepet «arving». I lovforslaget brukes heller ikke ord som «utlodning», «boslodd», osv.

Retten til arv

Arverett kan følge av lovens arvegangsregler (legalarv) eller av testament (testamentsarv). Reglene om legalarven angir hvordan arven skal fordeles hvis arvelateren ikke har fastsatt en annen fordeling i testament. I

utgangspunktet er det arvelaterens nærmeste slektninger som har rett til arv etter loven. Men etterlater arvelateren seg ektefelle, har ektefellen rett til en betydelig andel av arven som delvis fortrenger slektsarvingenes arverett. Fra 1. juli 2009 har også visse samboere rett til arv etter hverandre etter loven, men arveretten er mer begrenset enn for ektefeller.

Lovforslagets andre del gjelder som nevnt retten til arv. Denne delen av lovforslaget erstatter i hovedsak de reglene man i dag finner i arveloven. Lovforslaget bygger i stor grad på de samme prinsippene som gjeldende arvelov. Først og fremst dreier det seg om justeringer av den nåværende arvelovens regler.

Reglene om slektens arverett etter loven er i det vesentlige videreført i lovforslaget. Det legges i lovforslaget opp til at arven fortsatt skal fordeles til de nærmeste slektingene og på grunnlag av en inndeling i tre arvegangsklasser. Første arvegangsklasse omfatter arvelaterens barn og deres etterkommere (livsarvingene). Arven skal i utgangspunktet deles likt mellom barna. Har et barn avgått ved døden før arvelateren, går arven videre til dette barnets barn (arvelaterens barnebarn), osv. Der som arvelateren ikke etterlater seg arvinger i første arvegangsklasse, går arven til slektninger i andre arvegangsklasse, som omfatter arvelaterens foreldre og deres etterkommere. Er foreldrene i live, arver de alt. Er en forelder død, går denne forelderens andel av arven videre til neste slektsledd (søsken eller halvsøsken av arvelateren, eventuelt arvelaterens nevøer eller nieser). Der som arvelateren ikke etterlater seg slektninger i første eller andre arvegangsklasse, går arven til tredje arvegangsklasse, det vil si besteforeldrene eller deres etterkommere hvis besteforeldrene ikke er i live (arvelaterens tanter og onkler, eventuelt søskenbarn). De fjerneste slektingene som tar arv etter loven, er søskenbarn.

Etterlater arvelateren seg en ektefelle, har ektefellen rett til en andel av arven, og resten fordeles til slektsarvingene etter de reglene som er omtalt foran. I tilfeller der arvelateren etterlater seg livsarvinger, foreslår departementet en videreføring av regelen i gjeldende lov om at ektefellen arver en firedel. Departementet foreslår også at ektefellen fortsatt skal ha rett til en minste arv på fire ganger folketrygdens grunnbeløp.

Også lovforslagets regler om ektefellens arverett når arvelateren ikke etterlater seg livsarvinger, er i samsvar med gjeldende lov. Er de nærmeste slektsarvingene arvinger i andre arvegangsklasse, foreslås det at ektefellen skal arve halvparten, men likevel minst seks ganger grunnbeløpet. Etterlater arvelateren seg slektninger bare i tredje arvegangsklasse, eller enda fjernere slektninger, arver ektefellen alt.

For samboere foreslås en videreføring av arvereglene i gjeldende arvelov. Disse reglene ble som nevnt innført i 2009 og er dermed av relativt ny dato. Etter lovforslaget er det etter dette samboere som har, har hatt eller

venter barn sammen, som har arverett etter hverandre i kraft av loven. Arven utgjør fire ganger folketrygdens grunnbeløp, og den kan begrenses ved testament. Samboere uten felles barn, men med minst fem års samboerskap, har ikke arverett etter hverandre etter loven, man kan gi hverandre arverett ved testament. Innenfor en grense på fire ganger grunnbeløpet går denne arveretten foran eventuelle livsarvingers pliktdelsarv. Også for samboere med kortere samboerskap enn fem år (og uten felles barn) må arveretten eventuelt følge av testament, men for disse samboerne gjelder det ikke noe unntak fra pliktdelsreglene for det tilfellet at arvelateren etterlater seg særskilte livsarvinger.

I små bo vil reglene om minste arv for ektefeller kunne bety at det ikke blir noe arv til livsarvingene. Den som ikke er arving, har heller ikke rettigheter i arveoppgjøret, herunder adgang til å få overta eiendeler i boet. I proposisjonen foreslås det at livsarvingene i disse tilfellene gis visse rettigheter tilsvarende det de ville ha hatt om de hadde hatt status som arvinger. Det samme foreslås der en samboers arverettigheter fører til at livsarvingene ikke får rett til arv.

Reglene om den gjenlevende ektefellens rett til å sitte i uskifte foreslås i det vesentlige videreført. I samsvar med gjeldende lov foreslår departementet at retten til uskifte i utgangspunktet bare omfatter felleseiemidler, og det foreslås et krav om samtykke fra eventuelle særskilte livsarvinger. Etter forslaget vil det fortsatt være en forutsetning for å kunne sitte i uskifte at den gjenlevende ektefellen overtar ansvaret for arvelaterens gjeld.

Det foreslås at utgangspunktet fortsatt skal være at den gjenlevende ektefellen i levende live rår over uskifteboet som en eier. Det absolutte forbudet mot å gi bort fast eiendom foreslås ikke videreført. Adgangen til å gi bort fast eiendom skal i stedet vurderes etter regelen om at man ikke kan gi bort gaver som står i misforhold til formuen i uskifteboet. For å gi arvingene bedre muligheter til innsyn i den gjenlevendes disposisjoner over verdiene i uskifteboet foreslås en regel om en utvidet adgang til å begjære bevissikring utenfor rettssak. Når det gjelder testasjonskompetansen, foreslås en videreføring av prinsippet i gjeldende lov om at den gjenlevende ektefellen i testament kan rå over en andel i boet som svarer til det hans eller hennes egne arvinger skal ha når han eller hun dør.

Reglene om samboeres rett til å sitte i uskifte foreslås også i det vesentlige videreført. Uskifteretten er etter dette forbeholdt samboere som har, har hatt eller venter barn sammen. Den gjenlevende samboeren kan overta følgende eiendeler uskiftet: felles bolig og innbo samt bil og fritidsbolig med innbo som tjente til felles bruk for samboerne. Også andre eiendeler kan overtas uskiftet, men dette må i så fall være fastsatt i testament, eller arvingene må samtykke. Ved skifte av uskifteformuen skal uskifteformuen deles på grunnlag av verdien

av hver av samboernes eiendeler på det tidspunktet uskifteboet ble etablert. For øvrig gjelder reglene om uskifte for ektefeller i stor grad tilsvarende.

Departementet foreslår at livsarvingene fortsatt skal ha rett til pliktdelsarv. Som etter gjeldende lov skal pliktdelsarven utgjøre to tredeler av arven. Den beløpsmessige begrensningen på én mill. kroner etter dagens arvelov foreslås oppjustert til 25 G. Lovforslaget går etter dette ut på at to tredeler av arvelaterens formue er pliktdelsarv for livsarvingene. Pliktdelsarven er likevel aldri større enn 25 G til hvert av arvelaterens barn eller hvert barns linje. Den særlige beløpsbegrensningen i gjeldende lov på 200 000 kroner for fjernere livsarving enn barn er ikke videreført i lovforslaget.

En endring i forhold til gjeldende arvelov er at den gjenstandsmessige siden av pliktdelsvernet ikke er videreført i lovforslaget. Den gjeldende begrensningen om at arvelateren i testament ikke kan disponere over eiendeler som har større verdi enn den delen av arven som overstiger pliktdelsarven, kan stenge for smidige arveoppgjør. Lovforslaget går derfor ut på at arvelateren ved testament kan bestemme at en livsarving skal få pliktdelsarven utdelt i kontanter. Videre kan arvelateren ved testament gi en livsarving rett til å få arven utdelt som en bestemt eiendel, også om eiendelen er verd mer enn arvingens andel av arven. Livsarvingen må i så fall betale det overskytende til boet. Pliktdelen vil etter dette være et verdimessig vern, ikke også et gjenstandsmessig vern.

Det foreslås at loven fortsatt skal gi arvelateren en viss adgang til å råde over pliktdelsarven ved testament, men det foreslås enkelte endringer i disse reglene. I likhet med gjeldende lov skal arvelateren etter lovforslaget kunne bestemme at pliktdelsarven skal være livsarvingens særeie mv. Arvelateren skal også kunne fastsette begrensninger for livsarvingens råderett over pliktdelsarven, men råderettsbegrensningene kan gjelde bare frem til livsarvingen fyller 25 år. Som etter gjeldende lov er det dessuten en viss adgang til å gjøre livsarvingen arveløs hvis livsarvingen har begått en straffbar handling mot arvelateren eller arvelaterens nærmeste familie. Et slikt testament må være stadfestet av Kongen (delegert til Statens sivilrettsforvaltning). Det foreslås dessuten en ny bestemmelse om at arvelateren i testament kan bestemme over den videre arvegangen for pliktdelsarven i tilfeller der livsarvingen mangler testasjonsevne.

Departementet foreslår å videreføre en regel om at en livsarving som ikke har mottatt full forsørgelse på det tidspunktet arvelateren dør, skal kunne kreve en ekstra utbetaling av boet for å sikre livsopphold og utdanning mv., dersom dette etter forholdene er rimelig.

Ønsker en arvelater å bestemme noe om hvem som skal arve ham eller henne, må dette gjøres ved testament. Arveloven innebærer at såkalte dødsdisposisjoner skal fastsettes ved testament, mens det ikke er nødvendig med testament for såkalte livsdisposisjoner. Av

pedagogiske hensyn foreslår departementet en bestemmelse som slår fast at en dødsdisposisjon må fremgå av et testament for å være gyldig, og det foreslås en angivelse i loven av hva som anses å være en dødsdisposisjon («avtale og gave som verken hadde eller var ment å ha realitet for arvelateren i hans eller hennes levetid»).

Reglene om hvem som kan opprette testament, foreslås i det vesentlige videreført. Dette innebærer blant annet at testasjonsalderen, i likhet med myndighetsalderen, fortsatt vil være 18 år. Videre foreslås det at en testamentarisk disposisjon er ugyldig hvis testator på grunn av sinnslidelse, demens, rus eller annen psykisk funksjonsnedsettelse på testasjonstidspunktet ikke hadde evne til å forstå eller vurdere disposisjonen.

Departementet foreslår at formkravene for opprettelse av testamenter i det vesentlige videreføres. Testamentet skal fortsatt være skriftlig, testator må underskrive testamentet, og to vitner må bevitne underskriften ved at testator skriver under dokumentet eller vedkjenner seg underskriften mens vitnene er til stede. Regelen i gjeldende lov om at vitnene må være til stede sammen, er ikke videreført. Lovteksten er også forenklet ved at kravet om at vitnene må være godtatt av testator, og at de skriver under etter testators ønske, er sløyfet. Departementet foreslår ellers noen justeringer av habilitetskravene for testamentsvitner.

Det foreslås å videreføre regler om nødtestament, slik at det er adgang til å opprette gyldig testament i en nødsituasjon der det ikke er mulig å opprette et testament som oppfyller de alminnelige formkravene. Som etter gjeldende arvelov kan nødtestament opprettes enten som muntlig testament med to vitner eller som skriftlig testament uten vitner.

Departementet foreslår å videreføre arvelovens utgangspunkt om at endring eller tilbakekall av et testament må skje i testaments form. Det foreslås at testamentet skal kunne tilbakekalles også ved ødeleggelse eller overstryking, men i motsetning til etter gjeldende lov må dette i så fall gjelde hele testamentet.

Arvelovutvalget har delt seg i et flertall og et mindretall i spørsmålet om man bør videreføre adgangen etter gjeldende arvelov til å binde seg til ikke å opprette testament eller til ikke å endre eller tilbakekalle et testament (såkalte arvepakter). Departementet slutter seg til flertallets syn om at det ikke synes å være tilstrekkelige grunner til ikke å videreføre denne ordningen, som har lange tradisjoner i norsk rett.

Arvelovens regler om ugyldige testamentariske disposisjoner foreslås videreført med noen mindre endringer.

Utgangspunktet etter gjeldende arvelov om at testamenter skal tolkes i samsvar med det testator mente, foreslås videreført. Departementet foreslår også at loven fortsatt skal ha enkelte supplerende tolkningsregler, jf. § 66 i gjeldende lov. Disse reglene gjelder bare

hvis det ikke er grunn til å tro at testator mente noe annet. Det foreslås to innholdsmessige endringer i disse reglene. Den ene endringen gjelder en livsarvings rett til å tre inn i en testamentsarvings sted hvis testamentsarvingen dør før arvelateren. Den andre endringen gjelder tilfeller der en ektefelle eller samboer er innsatt som arving i et testament, og samlivet tok slutt før testator døde. Tolkningspresumsjonen går da ut på at arveretten faller bort.

Det foreslås i proposisjonen et eget avsnitt i loven om felles testamenter og gjensidige testamenter. Arvelovutvalget har delt seg i et flertall og et mindretall når det gjelder den lengstlevendes adgang til å endre eller tilbakekalle testamentet etter at han eller hun har overtatt arven etter den førstavede. Departementet foreslår i utgangspunktet å videreføre regelen i gjeldende lov om at hvis et felles testament eller gjensidig testament sier noe om fordelingen av arven når begge testatorene er døde, kan den lengstlevende testatoren endre bare det som er bestemt om arv til den lengstlevendes egne arvinger etter loven eller til noen som er innsatt som arving etter særskilt ønske fra den lengstlevende. På bakgrunn av at denne regelen kan slå uheldig ut for ektefeller som har full arverett etter hverandre etter loven, og at den kan virke som en felle, foreslås det en unntaksregel som går ut på at en lengstlevende ektefelle som etter loven ville ha hatt full arverett etter den førstavede ektefellen, fritt kan endre testamentet med mindre testamentet klart gir uttrykk for at testasjonskompetansen er begrenset. Det foreslås for øvrig supplerende tolkningsregler for felles testamenter og gjensidige testamenter med noen endringer sammenliknet med gjeldende arvelov.

Departementet går inn for å videreføre ordningen med at man kan innlevere sitt testament til tingretten slik at det blir oppbevart og registrert der. Dette er et godt tilbud til dem som ønsker en sikker oppbevaring av testamentet og en trygghet for at testamentet blir lagt frem etter at man er død. Det foreslås en utvidelse av ordningen ved at testamentet skal kunne innleveres og kreves utlevert hos alle tingretter. Det skal etter forslaget fortsatt være adgang til å innlevere testamentet i lukket omslag. For å unngå tvil om gyldigheten av testamentet hvis originalen ikke kan finnes etter dødsfallet, foreslår departementet at det innføres et krav om at det er originalen som skal innleveres til tingretten. Tingretten skal etter forslaget ikke gi opplysninger til andre enn testator om at den har et testament til oppbevaring, men det foreslås et unntak hvis testator har verge. Fylkesmannen kan i så fall få opplyst at det er innlevert et testament til tingretten, men fylkesmannen kan ikke få opplysninger om innholdet.

Departementet foreslår ellers en ny bestemmelse om innsynsrett i testamentet etter testators død. Bestemmelsen gjelder testamenter tingretten har til opp-

bevaring, eller som er innlevert til tingretten etter dødsfallet. Bestemmelsen går i korthet ut på at det bare er dem hvis arverett blir berørt av testamentet, som har rett til innsyn.

Departementet går inn for at det fortsatt skal være et vilkår om at den som skal ta arv, må leve eller være unnfanget ved arvelaterens død, og at et barn som er unnfanget, men ikke født ved arvelaterens død, må fødes levende for å ta arv. Reglene i gjeldende lov om «ut-satt arvefall», som innebærer at arvelateren i testament i en viss utstrekning kan innsette arvinger som ikke er født eller unnfanget ved arvelaterens død, foreslås ikke videreført.

I proposisjonen vurderes spørsmålet om hvilke regler som bør gjelde for dødsfall som skjer tilnærmet samtidig, eller der dødsrekkefølgen er ukjent. Om to nære familiemedlemmer for eksempel omkommer som følge av samme ulykke, vil dødsrekkefølgen, som vil kunne fremstå som tilfeldig, kunne ha mye å si for fordelingen av arven etter dem. Departementet foreslår å videreføre regelen i gjeldende lov om at arvingen skal anses for ikke å ha overlevd arvelateren i tilfeller der man er usikker på dødsrekkefølgen. Departementet antar at denne løsningen oftere vil gi et resultat som er i samsvar med den alminnelige rettsfølelsen, enn en alternativ regel om at arvingen i disse tilfellene skal anses for å ha overlevd arvelateren og dermed tar arv. I tilfeller der det er mulig å fastslå hvem som døde først, mener departementet at man som utgangspunkt bør holde fast ved at dersom det er på det rene at en arvelater døde før sin arving, tar arvingen arv på vanlig måte. Departementet mener likevel det bør gjøres unntak for tilfeller der dødsfallene skyldes samme hendelse, og det er en slik nærhet i tid mellom dødsfallene at det kan sies å foreligge tilnærmet samtidighet. I slike tilfeller kan det være særlig vanskelig å forsone seg med at dødsrekkefølgen skal ha betydning for fordelingen av arven. Departementet foreslår en regel om at arvingen skal regnes for ikke å ha overlevd arvelateren hvis de to «dør straks etter hverandre som følge av samme hendelse». Med en slik regel unngår man at arverekkefølgen blir avgjort av en ren tilfeldighet der det like gjerne kunne ha vært den ene som den andre som døde først.

I likhet med gjeldende lov er det i lovforslaget inn-tatt et forbud mot avhendelse av og annen forhåndsdisponering over fremtidig arv. Forbudet kan begrunnes i hensynet til arvingen selv og i hensynet til at det overfor arvelateren kan virke støtende at hans eller hennes fremtidige død gjøres til en formuesverdi. Forbudet omfatter også avtaler med en tredjeperson om salg av en bestemt gjenstand som den kommende arvingen regner med å få overta på skiftet. Departementet foreslår imidlertid en unntaksregel for avtaler mellom arvingene om fordelingen av gjenstander på et fremtidig skifte. Slike avtaler vil etter departementets syn oftere ha et

mer beskyttelsesverdig formål enn en betinget salgssavtale med en tredjeperson. Departementet går ikke inn for et krav om samtykke fra arvelateren slik det var foreslått av Arvelovutvalgets flertall. Departementet foreslår for øvrig en regel som presiserer at arvingen kan rå over arven etter arvelaterens død, men at arvingen ikke kan overføre rettighetene som arving i forbindelse med skiftet på annen måte enn ved å gi avkall på arven.

Gjeldende arvelov skiller mellom avkall på fremtidig arv og avslag på arv etter arvefallet. Det foreslås at dette skillet oppheves, at det gis en samlet regulering, og at begge deler omtales som avkall på arv. Det foreslås en regel som slår fast at det kan gis helt eller delvis avkall på fremtidig eller falt arv, og at arv som det er gitt avkall på, fordeles som om arvingen var død før arvelateren.

Reglene om avkorting av arv gjelder spørsmålet om det skal gjøres fradrag i en livsarvings arveandel for gaver eller forskudd på arv som vedkommende har mottatt mens arvelateren var i live. Etter gjeldende arvelov skal det gjøres avkorting i en livsarvings arvelodd dersom arvelateren har fastsatt dette eller det ellers blir godtgjort at avkorting vil være i samsvar med arvelaterens forutsetninger. Etter departementets syn bør en regel om avkorting ha som utgangspunkt at arvelaterens forutsetninger og ønsker om fordeling av arven skal respekteres. På den annen side bør regelen også ivareta hensynet til forutberegnelighet for arvingen som mottar gaven. Departementet foreslår på denne bakgrunn en regel om at det skal foretas en avkorting i arven hvis dette var satt som en betingelse for den økonomiske ytelsen arvingen mottok. Det vil være en klar fordel for det fremtidige skifteoppgjøret at en slik betingelse har kommet til uttrykk skriftlig. Departementet foreslår derfor en påminnelse i loven om at betingelsen bør være skriftlig og meddelt de andre arvingene.

Departementet foreslår en adgang til fradømmelse av arverett ved straffbare handlinger mot arvelateren eller arving etter arvelateren. Lovforslaget bygger i stor grad på gjeldende rett. Det foreslås imidlertid å utvide bestemmelsens virkeområde til å gjelde også der arvingen har utført en straffbar handling mot arvelateren som medfører at arvelateren mister testasjonsevnen. Videre foreslås det en utvidelse ved at det ikke stilles krav til hvilken straffereaksjon som idømmes. I ekteskapsloven foreslås det dessuten en ny regel som gir mulighet til å fradømme retten til berikelse ved deling av felleseiet. Bestemmelsen har samme formål som arvelovens regel om fradømmelse av arverett. Med en slik regel kan man unngå urimelige situasjoner der arvingen fradømmes retten til arv etter sin ektefelle, men oppnår en økonomisk berikelse ved delingen av felleseiet.

Skifte av dødsbo

I lovforslagets tredje del er det gitt regler om skifte av dødsbo. Det er tatt sikte på å gi regler som er mer til-

gjengelige enn dem som følger av skifteloven 1930. Lovforslaget innebærer ellers i stor grad en videreføring av kjente prinsipper fra den någjeldende skifteloven, og det foreslås ingen omfattende administrative endringer.

Vi har lang tradisjon for at skifteoppgavene ligger i domstolene. Lovforslaget bygger på at domstolene fortsatt skal ha disse oppgavene.

Det foreslås i proposisjonen at reglene om melding om og opplysningsplikt i forbindelse med dødsfall i stor grad videreføres. For å legge til rette for digital innsamling og videreformidling av opplysninger om dødsfall foreslår departementet en hjemmel til å gi forskrift om dødsfallsmeldinger, herunder om innholdet i meldingen, til hvem meldingen skal gis, og hvordan opplysningene skal behandles og meldes videre. Det foreslås å lovfeste en veiledningsplikt for tingretten overfor dem som kan ha rettigheter i dødsboet. Plikten er begrenset til veiledning om praktiske fremgangsmåter og om innholdet i rettsreglene uten at det gis konkrete råd.

I denne fasen kan arvingene ha behov for å få oversikt over arvelaterens formue og gjeld for å kunne ta stilling til om de bør velge privat eller offentlig skifte. Departementet foreslår å lovfeste praksisen med å utstede en formuesfullmakt til arvingene, som gir tilgang til for eksempel kontoopplysninger og skatteopplysninger om arvelateren. Når det gjelder opplysninger om transaksjoner på arvelaterens bankkonti, foreslås det begrensninger for hvor gamle opplysninger det kan gis innsyn i. Departementet foreslår også å lovfeste praksisen med at tingretten gir arvinger fullmakt til å gjennomgå arvelaterens bankboks. Videre foreslås en ny regel om at retten kan gi et begravesbyrå fullmakt til innsyn i skatteopplysninger for siste år. Dette kan være en praktisk løsning der det er behov for slik dokumentasjon i forbindelse med søknad om gravferdsstønad, og arvingene har gitt et begravesbyrå i oppdrag å søke om dette på deres vegne.

Et dødsbo kan etter gjeldende skiftelov skiftes privat eller offentlig. Ved et privat skifte er det arvingene som selv står for bobehandlingen. Ved et offentlig skifte er det tingretten som står for skiftet, men likevel slik at det som regel oppnevnes en bobestyrer som tar seg av den praktiske gjennomføringen. De fleste dødsbo i Norge skiftes privat. Dette vil normalt være et langt billigere alternativ enn offentlig skifte. Ordningene med privat og offentlig skifte er videreført i lovforslaget.

Etter gjeldende lov er det et vilkår for å kunne skifte privat at en eller flere av arvingene påtar seg et personlig ansvar for arvelaterens gjeld. I NOU 2007:16 foreslår Skiftelovutvalget at dette vilkåret ikke videreføres, og at arvingene skal være ansvarlige for arvelaterens gjeld bare innenfor rammene av boets midler. Departementet går inn for å beholde prinsippet om full gjeldsovertakelse i gjeldende lov. Etter departementets syn er det vanskelig å opprettholde en skifteform som er så enkel

og uformell som det private skiftet etter norsk rett, og samtidig ivareta kreditorenes interesser på en rimelig måte, uten å kombinere dette med en regel om arvingene, når de får tilgang til alle eiendelene i boet, også blir ansvarlige for boets forpliktelser fullt ut.

Gjennomføringen av et privat skifte er i liten grad lovregulert i gjeldende skiftelov. Departementet foreslår en større grad av lovregulering i den nye loven. Etter departementets syn er det ikke behov for eller ønskelig med en mer formalisert bobehandling. Et formål med lovforslaget er å verne om adgangen til et enkelt, privat skifte basert på avtalefrihet, samtidig som det gis enkelte lovregler for å gi en bedre veiledning til arvingene om skiftebehandlingen og oppgavene som inngår i skiftebehandlingen. Departementet foreslår blant annet en regel som slår fast at avgjørelser under det private skiftet krever enstemmighet blant arvingene, og en regel som gir en oversikt over de oppgavene som skal eller bør utføres ved gjennomføringen av et privat skifte.

Det er etter departementets syn fortsatt behov for en ordning med offentlig skifte som alternativ til privat skifte. Et slikt alternativ kan være konfliktforebyggende og legger til rette for tvisteløsning i de boene der partene har vanskelig for å finne løsninger seg imellom.

Når det fremsettes begjæring om offentlig skifte, tilbys partene normalt et saksforberedende rettsmøte i tingretten. Formålet er å legge til rette for at partene kan komme til enighet slik at offentlig skifte om mulig kan unngås. Departementet foreslår å lovfeste at det som hovedregel skal holdes forberedende rettsmøte. Det foreslås også å lovfeste en adgang til å inngå rettsforlik i det forberedende rettsmøtet dersom dommeren finner det ubetenkelig. Ordningen med forberedende rettsmøte kan føre til en reduksjon av antallet offentlige skifter. Og i tilfeller der partene etter det forberedende rettsmøtet fortsatt mener at boet bør skiftes offentlig, vil det forberedende rettsmøtet kunne gjøre den videre gjennomføringen av det offentlige skiftet enklere og mer effektiv ved at noen av tvistepunktene kan være ryddet av veien.

Skiftelovens regler om hvem som kan begjære offentlig skifte, og om vilkår for å åpne offentlig skifte er i det vesentlige videreført i lovforslaget.

I noen tilfeller forekommer det at boet ikke kan skiftes privat fordi det ikke er noen av arvingene som påtar seg ansvaret for arvelaterens gjeld, samtidig som det heller ikke er noen som krever offentlig skifte. I slike bo er det ingen som formelt ivaretar boets anliggender. Dette blir ofte betegnet som «flytende bo». Tingretten kan åpne offentlig skifte av eget tiltak, men det er da et vilkår at boets midler er tilstrekkelige til å dekke skifteomkostningene. I enkelte bo kan det være uheldig at det ikke blir gjennomført skifte. Departementet foreslår en ny regel om at dersom det foreligger «særlige grunner», kan retten åpne offentlig skifte selv om boets midler

ikke er tilstrekkelige til å dekke skifteomkostningene. Staten hefter i så fall for skifteomkostningene oppad begrenset til 50 ganger rettsgebyret. Slike særlige grunner vil for eksempel kunne foreligge der offentlig skiftebehandling kan medvirke til at rettighetene til barn eller andre svake grupper ivaretas, eller til at verdier ikke går tapt, eller der offentlig skiftebehandling er nødvendig for å avvikle næringsvirksomhet.

Også når det gjelder gjennomføringen av det offentlige skiftet, foreslås det i det vesentlige en videreføring av gjeldende rett. Oppgavene i forbindelse med et offentlig skifte er i de fleste tilfeller overlatt til en bobestyrer. Denne ordningen er videreført i lovforslaget, men departementet går inn for at begrepet «bobestyrer» i gjeldende lov erstattes av «bostyrer». I utgangspunktet er det tingretten som har kompetanse til å gjennomføre offentlig skifte etter loven, men det foreslås i likhet med gjeldende lov at retten som hovedregel skal oppnevne en bostyrer. Bostyrerens kompetanse er dermed utledet av tingrettens kompetanse. En nyhet i lovforslaget er at det foreslås en regel som gir arvingene formell rett til å klage over hvordan bostyreren utfører sine oppgaver.

Som etter gjeldende skiftelov vil et offentlig skifte kunne avsluttes ved tilbakelevering av boet til privat skifte eller uskifte, ved innstilling av bobehandlingen eller ved at retten ved kjennelse fastsetter et booppgjør.

Det foreslås i proposisjonen at retten skal utferdige proklama før det er avgjort om boet skal skiftes offentlig eller privat, dersom dette begjæres av en arving. Ved offentlig skifte foreslås det at proklama skal være obligatorisk. For de private skiftene foreslås det at det skal utstedes proklama bare hvis en av arvingene krever det.

Ved både privat skifte og offentlig skifte vil fordelingen av eiendelene i boet og verdsettingen av dem være sentrale spørsmål for arvingene. Det foreslås en regel om at en arving kan overta bestemte eiendeler i boet når ingen av de øvrige arvingene motsetter seg dette. Er det uenighet om hvorvidt en arving skal få overta en eiendel, kan arvingen overta eiendelen dersom gode grunner taler for det, og det ikke er noen rimelig grunn for de andre arvingene til å motsette seg det. En arving kan kreve at eiendelen selges dersom det ikke er noen som har rett til å få overta eiendelen etter de nevnte reglene, etter de særregler som gjelder for ektefeller og samboere, eller på grunnlag av odels- eller åsetesrett. Når det gjelder verdsettelsen, foreslås en ny bestemmelse som slår fast at utgangspunktet er avtalefrihet. Blir arvingene ikke enige, kan verdsettelsen avgjøres ved skiftetakst, som etter gjeldende lov. Verdsettelsen skal etter lovforslaget knyttes til tidspunktet da det blir bestemt hvem som skal overta eiendelen.

I tilfeller der arvelateren etterlater seg ektefelle, gjelder en del særlige regler. Hvis det ikke er aktuelt med uskifte, må et eventuelt felleseie mellom ektefellene deles før dødsboet skiftes med ektefellen som en av arvin-

gene. Delingen av felleseiet reguleres av ekteskapsloven, og det foreslås ikke innholdsmessige endringer i disse reglene. Når det gjelder skiftet av dødsboet, foreslås enkelte endringer i reglene om såkalt summarisk skifte. Det foreslås at det inntas i loven en regel om ektefellens råderett over eiendeler og om vederlag for bruk av eiendeler under skiftet. Videre foreslås det at en gjenlevende ektefelle i utgangspunktet skal ha rett til å få overta på skiftet enhver eiendel som han eller hun fullt ut eller for det vesentlige har brakt inn i felleseiet, og at en gjenlevende ektefelle normalt også skal ha rett til å overta bolig og innbo som har vært felleseie. Departementet foreslår dessuten å utvide retten for en ektefelle til å få utlagt felles bolig med innbo på skiftet når disse eiendelene har vært arvelaterens særeie.

Samboeres rett til å overta felles bolig og innbo er regulert i husstandsfellesskapsloven § 2. Departementet foreslår ingen innholdsmessige endringer i disse reglene, da husstandsfellesskapsloven ligger utenfor rammen for dette lovarbeidet. Departementet mener imidlertid at det kan være hensiktsmessig med en regulering av samboeres råderett over eiendeler under skiftet i likhet med bestemmelsen som er foreslått for gjenlevende ektefeller.

Tingretten følger særlige skifteprosessuelle regler når den avgjør om det skal åpnes offentlig skifte, og når den avgjør nærmere bestemte tvister under et offentlig skifte. Skifteprosessen skiller seg fra allmennprosessen ved at den i mindre grad er bundet av regler og dermed er mer fleksibel. Departementet konkluderer med at det fortsatt er behov for en egen skifteprosess. Departementet foreslår en viss utvidelse av skifteprosessens anvendelsesområde, samtidig som at skifteprosessen i noe større grad enn i dag legges opp til å være eksklusiv. Det foreslås en regel om skifteprosessens innhold slik at de særlige trekkene ved skifteprosessen kommer klarere til uttrykk i loven. Det foreslås også visse endringer i reglene om adgangen til å overføre skiftetvister til søksmålsformer, i reglene om en adgang for retten til å sette frist for å reise sak og i reglene om partsevne.

Dødsbo der eiendelene i boet ikke er tilstrekkelige til å oppfylle alle forpliktelsene etter arvelateren, reiser særlige spørsmål. Departementet vurderer om disse boene bør behandles etter konkurslovens regler på linje med andre insolvente formuesmasser, men konkluderer med at det fortsatt er behov for enkelte særregler om offentlig skifte av insolvente dødsbo som et alternativ til konkursbehandling. Gjeldende lovs regler foreslås i det vesentlige videreført.

I proposisjonen behandles reglene om norske skiftemyndigheters kompetanse i saker som har tilknytning til flere land. Departementet foreslår at det skal kunne kreves skifte av dødsbo i Norge dersom arvelateren på dødstidspunktet hadde «sitt vanlige bosted» her. Det foreslås også en viss adgang til å få skiftet boet i Nor-

ge selv om arvelateren ikke hadde sitt vanlige bosted her. Når skiftet skal foretas i Norge, skal skiftemyndigheten følge norske skifteregler.

Når norske domstoler har skiftekompetanse i en sak som har tilknytning til flere land, er det også et spørsmål hvilket lands materielle arverett som skal legges til grunn for selve fordelingen av arven. Hovedregelen etter lovforslaget er at det er arveretten i den staten der arvelateren ved sin død hadde sitt vanlige bosted, som skal anvendes på skiftet. Arvelateren gis imidlertid en adgang til på visse vilkår å bestemme at retten til arv skal avgjøres etter arveretten i den staten der han eller hun er eller har vært statsborger.

Departementet foreslår at de gjeldende reglene om anerkjennelse av utenlandske skifteoppgjør videreføres, men det synes ikke å være behov for å lovfeste disse reglene.

I de tilfeller der det inngår en landbrukseiendom i dødsboet og skiftet trekker ut i tid, kan det ha som konsekvens at landbrukseiendommen heller ikke blir drevet på lang tid. For å avhjelpe dette foreslås det at dersom det inngår en landbrukseiendom i boet, skal tingretten melde fra til landbruksmyndighetene i den kommunen eiendommen ligger, om hvem som er arvinger i boet.

Det foreslås også enkelte særlige skifterettslige regler for bedre å ivareta stiftelser som opprettes ved testament, og slike stiftelsers interesser under bobehandlingen.

Skifteregler ved samlivsbrudd

Det foreslås at skiftelovens regler om skifte av felleseie i forbindelse med et samlivsbrudd flyttes til ekteskapsloven. Det foreslås at det fortsatt skal være adgang til å begjære offentlig skifte av felleseie, og det foreslås at reglene om gjennomføringen av felleseieskifter i stor grad videreføres i et nytt kapittel 18 i ekteskapsloven. Det foreslås også for felleseieskiftene en lovfesting av ordningen med forberedende rettsmøte. Av pedagogiske grunner er det i lovforslaget dessuten tatt inn en regel som slår fast at ved privat skifte er det ektefellene som gjennomfører oppgjøret.

Det foreslås også at ektefeller med særeie og samboere skal få adgang til å gjennomføre delingen av formuesmassen ved et offentlig skifte dersom de er enige om denne skifteformen. Dette er en nyhet sammenliknet med gjeldende lov. I likhet med det som foreslås for ektefeller med felleseie, foreslår departementet at det forut for åpningen av offentlig skifte som hovedregel skal holdes et forberedende rettsmøte.

Det foreslås en endring av tvisteloven § 6-2 første ledd slik at familiesaker i sin helhet unntas fra forliksrådsbehandling.

Økonomiske og administrative konsekvenser av reglene om dødsfallsbehandling og skifte av dødsbo mv.

Et viktig formål med lovforslagets tredje del om dødsfallsbehandling og skifte av dødsbo er å utforme et regelverk som er lettere tilgjengelig enn skifteloven 1930. Med en lov som er mer oversiktlig, og som har et enklere og mer forståelig språk, vil brukerne forhåpentligvis kunne sette seg inn i regler og rutiner raskere og med mindre innsats enn det som er tilfellet i dag. Dette vil ha positive konsekvenser ikke bare for dem som arbeider med skiftesaker i domstolene, men også for bostyrere og for publikum og deres rådgivere (advokater mv.).

Som det fremgår foran, foreslår departementet at det fortsatt skal være domstolene som har ansvaret for oppgavene i forbindelse med dødsfallsbehandling og skifte av dødsbo. Endringer av de skifterettslige reglene vil derfor først og fremst ha betydning for domstolene. Oppgavemengden og oppgavesammensetningen påvirkes imidlertid i liten grad av lovforslaget.

Det legges i lovforslaget opp til at kostnadene ved skiftesakene i all hovedsak fortsatt skal dekkes av brukerne gjennom rettsgebyret. I rettsgebyrloven kapittel 5 er det gitt regler om hvilke gebyrer som skal betales for registrering og forsegling av eiendeler i boet, utstedelse av proklama, forberedende rettsmøter, åpning av offentlig skifte og den videre skiftebehandlingen. Disse reglene og omfanget av gebyrplikten foreslås videreført.

I lovforslagets kapittel 13 behandles oppgavene i den innledende fasen frem til boet er overtatt til privat skifte eller det åpnes offentlig skifte. Denne delen av lovforslaget vil ikke ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

Det foreslås en del endringer av reglene om selve skiftebehandlingen. Reglene er likevel gjenkjennelige og viderefører i stor grad det gjeldende systemet. Med noen forbehold er det først og fremst enkeltelementer i reglene som foreslås endret. Disse endringene vil medføre at noen rutiner må legges om, men dette vil ikke ha budsjettmessige konsekvenser.

Lovforslagets kapittel 16 om privat skifte er utformet med sikte på at det kan være arbeidsbesparende at loven gir en tydeligere regulering av hvordan et slikt skifte skal eller kan gjennomføres. Når loven gir mer veiledning, kan de privatskiftende arvingene gjennomføre skiftet på en mer effektiv måte og med større trygghet for at det gjennomføres korrekt. Dette kan igjen virke konfliktførebyggende og slik bidra til at det i mindre grad blir behov for å bruke rettsapparatet.

For å avhjelpe problemet med såkalte «flytende bo» foreslår departementet at det gis en viss adgang for tingretten til å åpne offentlig skifte av eget tiltak også der midlene i boet ikke er tilstrekkelige til å dekke skifteomkostningene. Lovforslaget går ut på at tingretten av eget

tiltak kan åpne offentlig skifte i et slikt bo hvis det foreligger «særlige grunner». Staten hefter i så fall for skifteomkostningene opp til 50 ganger rettsgebyret. Om det legges til grunn at det på årsbasis er 40 slike saker, og at det i de fleste bo er noen midler som kan brukes til å dekke skifteomkostningene, kan man anslå en merkostnad på ca. 1,6 mill. kroner i ekstra kostnader til denne sakstypen hvert år.

Det foreslås at ektefeller med fullstendig særeie og samboere skal få adgang til å gjennomføre oppgjøret etter et samlivsbrudd etter skifteprosessuelle regler. Dette kan medføre en viss økning av antallet offentlige skifter. Videre kan man ikke utelukke at det blir en mindre økning av saksmengden som følge av de foreslåtte reglene om forberedende rettsmøter for samboere og for ektefeller med særeie. En økning av disse sakene vil imidlertid finansieres av partene selv etter reglene i rettsgebyrloven og vil dermed ikke påføre det offentlige økte kostnader.

I tillegg til de nevnte årlige kostnadene vil det påløpe enkelte engangskostnader i forbindelse med ikrafttredelsen av loven. Innføringen av en ny lov gjør det nødvendig med tilpasninger i domstolenes elektroniske saksbehandlingssystem («Lovisa»). Disse tilpasningene må være på plass før loven settes i kraft. Departementet anslår at disse kostnadene vil beløpe seg til ca. 8 mill. kroner. I tillegg vil det være behov for kompetansetiltak i domstolene. Kostnadene til dette anslås til ca. 2,9 mill. kroner.

Departementet legger til grunn at de nye skifterettslige reglene i lovforslagets tredje del i liten grad vil ha økonomiske eller administrative konsekvenser for private. Det legges til rette for privat skifte i minst like stor grad som i dag, og det er ikke noen grunn til å tro at lovforslaget i seg selv vil medføre økte kostnader for privatskiftende arvinger. Heller ikke for de offentlige skiftene kan departementet se at lovforslaget vil innebære øke kostnader for arvingene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, lederen Lene Vågslid og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Ingunn Foss, Peter Frølich og Frida Melvær, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati og Solveig Horne, fra Senterpartiet, Geir Inge Lien og Emilie Enger Mehl, og fra Sosialistisk Venstreparti, Petter Eide, viser til Prop. 107 L (2017–2018) Lov om arv og dødsboskifte (arveloven). I proposisjonen foreslås det en fullstendig revisjon av skifteloven og arveloven. For å gjøre reglene lettere tilgjengelige foreslås det at regler om både arv og skifte av dødsbo samles i en ny arvelov.

Komiteen viser til at bakgrunnen for proposisjonen er at samfunnet har endret seg, og at det er større mangfold i hvordan folk lever livene sine. Proposisjonen tar sikte på å innføre mer hensiktsmessige regler for moderne skifteoppgjør, samt tilpasse lovverket til dagens familiemønstre og oppfatning av hva som er en rettferdig fordeling av arv.

Komiteen ser det som positivt at det under lovarbeidet er lagt vekt på å lage en oversiktlig struktur, og at det har vært stort fokus på å bruke et moderne og forståelig språk som kan forstås også av dem som ikke har juridisk bakgrunn.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter i hovedsak regjeringens forslag til endringer i arveloven og oppfølging av Arvelovutvalget. Disse medlemmer mener forslagene Arvelovutvalget fremmer til endringer, i for stor grad vil ramme særkullsbarn på en negativ måte. Disse medlemmer mener likevel det er mulig å komme frem til andre løsninger som vil styrke samboers rettigheter.

Disse medlemmer mener det har tatt altfor lang tid med regjeringens oppfølging av Arvelovutvalget. Arvelovutvalgets innstilling var klar i februar 2014. Disse medlemmer mener proposisjonen burde vært fremmet for flere år siden.

Retten til arv (lovforslagets andre del)

Komiteen viser til at arverett kan følge av lovens arveregler eller av testament. Dersom arvelateren ikke har fastsatt en fordeling i testamentet, angir arveloven hvordan arven skal fordeles. Komiteen noterer seg at forslaget til ny arvelov i stor grad bygger på de samme prinsippene som gjeldende arvelov, og at det først og fremst dreier seg om justeringer av de någjeldende arvereglene.

Slektens arverett

Komiteen noterer seg at reglene om slektens arverett etter loven i det vesentlige er videreført i lovforslaget. Komiteen viser til at arven etter loven fordeles til de nærmeste slektningene og på grunnlag av en inndeling i tre arvegangsklasser:

Komiteen viser til at første arvegangsklasse omfatter livsarvinger, det vil si arvelaterens barn og deres etterkommere. Arven skal i utgangspunktet deles likt mellom barna. Om et barn har avgått ved døden før arvelateren, går arven videre til dette barnets barn.

Komiteen viser til at andre arvegangsklasse omfatter arvelaterens foreldre, eller deres etterkommere dersom foreldrene ikke er i live. Dersom en arvelater ikke etterlater seg arvinger i første arvegangsklasse, går arven til slektninger i andre arvegangsklasse.

Komiteen viser til at tredje arvegangsklasse omfatter besteforeldrene eller deres etterkommere dersom besteforeldrene ikke er i live. Dersom arvelateren ikke etterlater seg arvinger i første eller andre arvegangsklasse, går arven til slektninger i tredje arvegangsklasse. Søsknebarn er de fjerneste slektningene som tar arv etter loven.

Livsarvingenes pliktdelsarv

Komiteen viser til at departementet foreslår at livsarvingene fortsatt skal ha rett til pliktdelsarv som legger begrensninger på arvelaterens testasjonsfrihet, og at pliktdelsarven fremdeles skal utgjøre to tredjedeler av arven. Det foreslås i proposisjonen at den beløpsmessige begrensningen på én mill. kroner oppjusteres til 25 G. Pliktdelsarven kan dermed ikke bli større enn 25 G til hvert av arvelaterens barn eller hvert barns linje. Komiteen registrerer at departementet foreslår ikke å videreføre den særlige beløpsbegrensningen i gjeldende lov på 200 000 kroner for fjernere livsarving enn barn.

Komiteen merker seg at departementet foreslår ikke å videreføre den gjenstandsmessige siden av pliktdelsvernet. Begrunnelsen er at det kan stenge for smidige arveoppgjør at arvelateren i testament ikke kan disponere over eiendeler som har større verdi enn den delen av arven som overstiger pliktdelsarven. Lovforslaget går ut på at arvelateren ved testament kan bestemme at en livsarving skal få pliktdelsarven utdelt i kontanter. Videre kan arvelateren ved testament gi en livsarving rett til å få arven utdelt som en bestemt eiendel, også om eiendelen er verdt mer enn arvingens andel av arven. Livsarvingen må i så fall betale det overskytende til boet.

Komiteen viser til at det i proposisjonen foreslås at arvelateren fortsatt skal ha en viss adgang til å råde over pliktdelsarven ved testament, men at det foreslås enkelte endringer i disse reglene. I likhet med gjeldende lov skal arvelateren etter lovforslaget kunne bestemme at pliktdelsarven skal være livsarvingens særeeie mv. Arvelateren skal også kunne fastsette begrensninger for livsarvingens råderett over pliktdelsarven, men råderettsbegrensningene kan bare gjelde frem til livsarvingen fyller 25 år. Det foreslås dessuten en ny bestemmelse om at arvelateren i testament kan bestemme over den videre arvegangen for pliktdelsarven i tilfeller der livsarvingen mangler testasjonsevne.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at reglene om pliktdelsarv har stått uendret siden 1985 med en maksgrense på 1 000 000 kroner til hvert av barna til arvelateren eller til hvert av barnas linje. Flertallet mener det er på høy tid å justere maksgrensen og innføre en G-regulering slik at beløpet følger pris- og velstands-

utviklingen hvert år. Flertallet viser til at det har kommet ulike tilbakemeldinger fra forskjellige hold når det gjelder beløpsgrensen som er foreslått satt til 25 G. Tilbakemeldingene peker enten i retning av en større liberalisering i favør av arvelater eller i favør av livsarvingene. Flertallet mener beløpsgrensen best mulig må reflektere hensynet til å sikre barn rett til arv og på den annen side arvelaters mulighet for å tilpasse arvegangen slik han eller hun mener er mest riktig. Det er gode grunner til å bevare pliktdelsarven og øke den. Det er et uttrykk for det forsørgeransvar som følger med det å ha barn, samt at det gjenspeiler familiens særlige posisjon som fundament i samfunnsstrukturen vår.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener etter en vurdering av alle innkomne innspill og ulike hensyn veid opp mot hverandre at beløpsgrensen bør reduseres noe fra proposisjonens opprinnelige forslag på 25 G til 15 G.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Arveloven § 50 første ledd andre punktum skal lyde: Pliktdelsarven er likevel aldri større enn 15 ganger folketrygdens grunnbeløp ved arvefallet til hvert av arvelaterens barn eller hvert barns linje.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil vise til at reglene om arverett for barn, barnebarn og andre slektningers viktigste formål er å sikre at de personene man antar står arvelateren nærmest, utpekes til arvinger etter loven. Reglene skal gi en fordeling som framstår som fornuftig og rettferdig i flertallet av tilfellene. Hvis man ønsker en annen fordeling av arven, må det opprettes et testamente.

Videre vil disse medlemmer vise til at ønsket om å bestemme over formuen man etterlater seg, såkalt testasjonsfrihet, er begrenset av livsarvingenes pliktdelsarv som i utgangspunktet utgjør 2/3 av nettoformuen i dødsboet. Pliktdelen er imidlertid beløpsmessig begrenset til 1 mill. kroner i dagens lov. Det innebærer et godt vern for livsarvinger i de mindre boene, men et begrenset vern i de større.

Disse medlemmer vil videre vise til at dagens begrensning på 1 mill. kroner ble innført i 1985 og har stått stille siden den gang. Departementets begrunnelse for å øke den i ny arvelov er at pris- og velstandsutviklingen har økt mye siden da. Hvis man følger konsumprisindeksen, tilsvarer 1 000 000 kroner i 1985 omtrent 2 200 000 kr i 2013. Ved å følge konsumprisindeksen skulle man ende på en minste arv på 25 G. Hensikten er med andre ord å justere beløpet slik at det er i pakt med

det som var intensjonen med beløpsbegrensningen i 1985.

Disse medlemmer mener hovedhensikten med arveloven er at den skal virke konfliktforebyggende. I tillegg legges det vekt på at regler om pliktdelsarv kan forhindre systematisk forskjellsbehandling basert på eksempelvis kjønn eller funksjonsevne. Dette ivaretar intensjonen i FN's konvensjoner om kvinner, barn og personer med nedsatt funksjonsevne. Hensynet til likebehandling og konfliktforebygging trekker klart i retning av at regjeringens forslag var velbegrunnet, og disse medlemmer støtter derfor regjeringens opprinnelige forslag om at pliktdelsarvens beløpsbegrensning settes til dynamiske 25 G.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Arveloven § 50 første ledd andre punktum skal lyde: Pliktdelsarven er likevel aldri større enn 25 ganger folketrygdens grunnbeløp ved arvefallet til hvert av arvelaterens barn eller hvert barns linje.»

Ektefellers arverett

Komiteen viser til dagens regler for ektefellers arverett, der en gjenlevende ektefelle har rett til en betydelig andel av arven, som delvis fortrenger slektsarvingenes arverett. Den resterende arven vil da fordeles mellom slektsarvingene etter reglene for arvegangsklasser som er beskrevet ovenfor.

Komiteen erkjent med at Arvelovutvalget foreslo å øke ektefellenes arv til halvparten i tilfeller hvor arvelateren etterlater seg arvinger i første arvegangsklasse, og at minste arven for ektefeller skulle økes til seks ganger grunnbeløpet. Komiteen merker seg at departementet har foreslått å videreføre regelen i gjeldende lov om at ektefellen arver en fjerdedel, og at dagens minste arv for ektefellen fremdeles skal ligge på fire ganger grunnbeløpet.

Komiteen har videre registrert at Arvelovutvalget la frem forslag om at gjenlevende ektefelle skulle arve alt dersom arvelateren ikke etterlater seg arvinger i første arvegangsklasse. Komiteen noterer seg imidlertid at departementet foreslår å videreføre dagens regler på området. Dersom arvelateren ikke etterlater seg arvinger i første arvegangsklasse, vil ektefellen etter dagens rett arve halvparten, men likevel seks ganger folketrygdens grunnbeløp. Resten av arven vil fordeles mellom slektninger i andre arvegangsklasse. Dersom arvelateren kun etterlater seg slektninger i tredje arvegangsklasse eller fjernere slektninger, arver ektefellen alt.

Komiteen viser til at reglene om minste arv for ektefeller kan bety at det ikke blir arv igjen til livsarvingene i små bo. Den som ikke er arving, har heller ikke rettigheter i arveoppgjøret. Dette inkluderer adgang til å få overta eiendeler i boet. I proposisjonen foreslås det at livsarvingene i disse tilfellene gis visse rettigheter tilsva-

rende det de ville ha hatt om de hadde hatt status som arvinger. Det samme foreslås der en samboers arverettigheter fører til at livsarvingene ikke får rett til arv.

Samboeres arverett

Komiteen viser til at visse samboere har rett til arv etter hverandre, og at denne retten er mer begrenset enn for ektefeller. Komiteen er kjent med at Arvelovutvalget foreslo en ordning der samboere i større grad skulle likestilles med ektefeller når det gjelder fordeling av arv, og merker seg at departementet har foreslått en videreføring av dagens arveregler for samboere.

Komiteen viser til at det er samboere som har, har hatt eller venter barn sammen, som har arverett etter hverandre i kraft av loven. Arven utgjør fire ganger folketrygdens grunnbeløp, og den kan begrenses ved testament. Samboere uten felles barn, men med minst fem års samboerskap, har ikke arverett etter hverandre etter loven, men kan gi hverandre arverett ved testament. Innenfor en grense på fire ganger grunnbeløpet går denne arveretten foran eventuelle livsarvingers pliktdelsarv. Også samboere uten barn og med kortere samboerskap enn fem år kan gi hverandre arverett ved testament, men en slik arverett vil ikke gå foran fordeling etter pliktdelsreglene dersom arvelateren etterlater seg særskilte livsarvinger.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til at kun et fåtall skriver testamente i dag. Disse medlemmer mener forslaget om en samboeravtale vil være forenkende. En avtale kan utformes som en standardkontrakt som skal fylles ut med den informasjonen som behøves, og som kan attesteres digitalt gjennom for eksempel Altinn. Disse medlemmer ønsker å gjøre mer for å styrke samboeres rettigheter og mener derfor det ville vært fornuftig å utrede dette forslaget.

Disse medlemmer mener det er positivt at regjeringen har forenklet arveloven språklig. Likevel vil disse medlemmer hevde at lov om arv og dødsboskifte fremdeles ikke kan anses å være en enkel lov å sette seg inn i. Disse medlemmer mener derfor vårt forslag om en standardisert samboerkontrakt som attesteres for eksempel digitalt via Altinn, vil være en forenkling og gjøre det enklere for samboere som ønsker å være likestilt med gifte i arveloven. Arven vil på denne måten fordeles på grunnlag av lov, men da gjennom en aktiv handling for de som ønsker det. Disse medlemmer mener dette vil modernisere og forenkle. Disse medlemmer foreslår å utrede forslaget da vi er åpne for at dette kan løses på ulike måter. Disse medlemmer sin intensjon er uansett at det skal gjøres på en enkel og tilgjengelig måte.

Disse medlemmer mener det ikke nødvendigvis er slik at ekteskap er den foretrukne samlivsformen

og vil vise til at svært mange i dag velger å leve i samboerskap. Disse medlemmer vil vise til at samboere som har barn sammen eller venter barn sammen, i dag har tilnærmet like rettigheter som gifte i arveloven. Samboere uten felles barn eller samboere helt uten barn har ikke samme rettigheter. Det mener disse medlemmer det er mulig å gjøre noe med, uten at det skal få de negative konsekvensene som forslagene fra Arvelovutvalget ville få.

Disse medlemmer merker seg at det å definere hva en samboer skal være i arverettslig forstand gjennom tidligere utredninger har vist seg vanskelig. Disse medlemmer vil vise til at den mest grundige utredningen på dette området kom med NOU 1999:25 Samboerne og samfunnet – (Bugge Fougner-utvalget). Her slås det fast at det da ikke fantes noen rådende, entydig definisjon av samboerskap. Utvalget fant at mens det i dagligtalen er nokså klart hva folk tenker på når de snakker om samboere, er det svært vanskelig å foreta en presis avgrensning av gruppen. Disse medlemmer merker seg at Arvelovutvalget ikke har løst denne problemstilling i nevneverdig grad. Disse medlemmer mener også det er grunn til å understreke at Bugge Fougner-utvalgets innstilling er 20 år gammel, og utviklingen med flere samboende har vært sterk på disse 20 årene.

Disse medlemmer foreslår at samboeres rettigheter og stilling kan styrkes gjennom en innføring av en rettskraftig frivillig samboeravtale/samboerkontrakt, som bekrefter samboerskapet og attesteres av en offentlig myndighet. På denne måten vil man gjennom en aktiv handling kunne velge å få de samme rettigheter og plikter i arveloven som for gifte. Et slikt forslag vil bety at man likestiller tidspunktet for undertegnelse av en slik kontrakt på samme måte som en vigselattest. Disse medlemmer vil vise til at det vil si at dersom man aktivt velger å inngå en slik avtale, så vil man som samboer få de samme rettigheter og plikter som ektefeller, den dagen avtalen attesteres av en offentlig myndighet. Dette mener disse medlemmer kan være den beste løsningen for å styrke samboeres rettigheter uten å la det gå på for stor bekostning av livsarvinger og særkullsbarn, slik konsekvensen av Arvelovutvalgets forslag ville bli.

Disse medlemmer vil vise til at ved en slik endring vil særkullsbarn kunne få en noe mindre andel av dødsboet dersom far eller mor velger å inngå en slik avtale med en samboer. Likevel mener disse medlemmer dette kan forsvares da konsekvensen ikke er større enn om mor eller far hadde valgt å gifte seg. Disse medlemmer ser ikke noen særskilt grunn til å skille mellom samboerskap som er avtalefestet, og ordinært ekteskap. Disse medlemmer vil understreke at det vil forutsette en aktiv handling hvor man selv inngår en slik avtale. Dersom man er samboer og ikke ønsker de samme rettighetene eller pliktene som gifte, inngår

man ikke en slik avtale – på samme måte som at om man ikke vil gifte seg, så inngår man ikke ekteskap.

Disse medlemmer mener et forslag som dette må utredes nærmere for å få avklart hvordan en slik avtale bør eller kan utformes, hvilken offentlig myndighet som skal attestere på en slik avtale, hvilke regler som skal gjelde osv. Disse medlemmer mener en mulighet vil være å sammenligne reglene for testament med reglene for en slik avtale.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide et forslag til hvordan samboeres rettigheter kan likestilles med ektefellers rettigheter fullt ut i arveloven gjennom at samboere som ønsker det, kan inngå en særskilt samboeravtale som attesteres av offentlig myndighet.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet ser at det isolert sett kan være enkelte praktiske grunner til en adgang for samboere til å kunne inngå en avtale for å oppnå lik rett til arv som ektefeller. Samtidig er Norge i verdenstoppen hva gjelder å gi samboere best arverettslig vern med tanke på de direkte rettigheter som allerede er lovfestet i arveloven. Arveloven av i dag gir samboere med felles barn mulighet til å utvide den lovfastsatte arveretten i testament, jf. § 28 b. Samboere som ikke har barn, står videre helt fritt til å sikre hverandre i testament. Det følger videre av gjeldende arvelov § 28 c annet ledd at en samboer i testament kan fastsette full rett til uskifte. Disse medlemmer viser til at forslaget til Arbeiderpartiet innebærer at avtalen skal «attesteres av offentlig myndighet». En slik attestering er ikke nødvendig for at avtalen skal være rettslig bindende, og det kan tenkes at en attestering kan representere en ytterligere terskel for å inngå en slik avtale for eksempel fordi mye privat informasjon vil måtte gis til offentlig myndighet. Ordningen kan videre være potensielt byråkratiserende.

Disse medlemmer mener videre at en ordning med attestasjon skaper et mer komplisert system. Arv fordeles etter norsk rett på grunnlag av lov eller på grunnlag av testament. Legalarv og testamentarv er godt kjente og innarbeidede fremgangsmåter. Disse medlemmer mener det ikke bør introduseres en tredje variant, som er ukjent for folk flest, da det vil kunne gi opphav til nye rettslige problemstillinger og vil gi behov for særskilte regler i arveloven som gjør arveretten enda vanskeligere å forstå.

Disse medlemmer mener forslaget vil være med på å utvanne ekteskapets rettslige særstilling. Videre vil enhver styrking av samboervernet bidra til å svekke barnas arverettslige posisjon. Disse medlemmer mener dette er en endring som vil kreve større prinsipielle avklaringer.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at vi i dag har to rettslige grunnlag for arv: arveloven og testamente. En ordning der samboere som ønsker det, kan inngå en særskilt samboeravtale som attesteres av offentlig myndighet, ville kunne sørget for at det er en aktiv handling som utløser arverett for samboere, slik enkelte høringsinstanser tok til orde for. Imidlertid vil det allerede etter gjeldende rett være mulighet for å gjøre denne type disposisjoner i testamente, og opprettelse av nok et rettslig grunnlag for arv vil kunne bidra til å komplisere situasjonen, ikke forenkle den.

Disse medlemmer viser til at Arvelovutvalget var av den oppfatning at langvarig samboerskap i seg selv burde utløse arverett, som kunne begrenses i gjensidig testamente. Utvalget mente den gjenlevende samboeren burde få visse minimumsrettigheter, også om samboerne ikke har felles barn. Argumentet om at samboere står fritt til å tilgodese hverandre gjennom testament, er ifølge utvalget teoretisk riktig, men uholdbart ettersom det i praksis bare er et lite antall samboere som oppretter testament. Disse medlemmer mener det finnes gode grunner for å utvide arveretten for samboere, men vil understreke at en slik arverett kun burde utløses som følge av et langvarig samboerskap, for eksempel på 10 år eller mer, og at arveretten må kunne begrenses gjennom gjensidig testamente slik at det fremdeles vil være mulig å velge samboerskap som samlivsform uten at det får de samme økonomiske følger som ekteskap.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å komme tilbake med lovforslag som gir arverett for samboere som har bodd sammen i et visst antall år, og at denne arveretten kan begrenses i gjensidig testament mellom samboerne.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at en ordning der samboere kan få likestilte rettigheter med ektefeller gjennom en samboerkontrakt, også bør følges av en ordning der mennesker som er samboere over lang tid, for eksempel fem år, automatisk får informasjon om ordningen med samboerkontrakt, for å sikre oppmerksomhet rundt ordningen.

Ektefellers rett til å sitte i uskifte

Komiteen registrerer at departementet i det vesentlige har foreslått å videreføre reglene om den gjenlevende ektefellens rett til å sitte i uskifte.

Komiteen merker seg at det i proposisjonen foreslås at retten til uskifte fremdeles i utgangspunktet kun skal omfatte felleseiendommer, og at det foreslås et krav om samtykke fra eventuelle særskilte livsarvinger.

Komiteen viser til at det i proposisjonen foreslås at utgangspunktet fremdeles skal være at den gjenlevende ektefellen i levende live rår over uskifteboet som en eier. Det absolutte forbudet mot å gi bort fast eiendom foreslås ikke videreført. I stedet foreslår departementet at adgangen til å gi bort fast eiendom skal vurderes etter regelen om at man ikke kan gi bort gaver som står i misforhold til formuen i uskifteboet. Departementet foreslår i tillegg en utvidet adgang til å begjære bevissikring utenfor retts sak, slik at arvingene gis bedre muligheter til innsyn i gjenlevende ektefelles disposisjoner over verdiene i uskifteboet.

Samboeres rett til å sitte i uskifte

Komiteen viser til at forslaget i proposisjonen i stor grad viderefører reglene om samboeres rett til å sitte i uskifte. Uskifteretten er etter dagens rett forbeholdt samboere som har, har hatt eller venter barn sammen. Den gjenlevende samboeren kan overta følgende eiendeler uskiftet: felles bolig og innbo samt bil og fritidsbolig med innbo som tjente til felles bruk for samboerne. Også andre eiendeler kan overtas uskiftet, men dette må i så fall være fastsatt i testament, eller arvingene må samtykke. Ved skifte skal uskifteformuen deles på grunnlag av verdien av hver av samboernes eiendeler på det tidspunktet uskifteboet ble etablert. For øvrig gjelder reglene om uskifte for ektefeller i stor grad tilsvarende.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til forslaget om å gi samboere likestilte rettigheter gjennom samboerkontrakt, og mener dette også bør ha virkning for uskiftereglene.

Regler om testament

Komiteen registrerer at formkravene for opprettelse av testamenter i det vesentlige videreføres i proposisjonen. Regelen om at vitnene må være til stede sammen foreslås imidlertid ikke videreført, og det foreslås enkelte justeringer av habilitetskravene for testamentsvitner. Departementet foreslår å videreføre muligheten til å kunne tilbakekalle testamentet ved ødeleggelse eller overstryking, men etter det nye lovforslaget må dette gjelde hele testamentet. Komiteen noterer seg at arvelovens regler om ugyldige testamentariske disposisjoner foreslås videreført med noen mindre endringer, og at departementet foreslår enkelte innholdsmessige endringer i de supplerende tolkningsreglene for testamenter.

Komiteen noterer seg at departementet av pedagogiske hensyn foreslår en bestemmelse som slår fast at en dødsdisposisjon må fremgå av et testament for å være gyldig, og det foreslås en angivelse i loven av hva som anses å være en dødsdisposisjon.

Komiteen merker seg at Arvelovutvalget har delt seg i et flertall og et mindretall i spørsmålet om man bør

videreføre adgangen til å kunne binde seg til ikke å opprette testament eller til å ikke endre eller tilbakekalle et testament, gjennom såkalte «arvepakter». Komiteen noterer seg at departementet, i likhet med utvalgets flertall, foreslår å videreføre denne ordningen.

Komiteen registrerer videre at det i proposisjonen foreslås et eget avsnitt i loven om felles testamenter og gjensidige testamenter. Arvelovutvalget har delt seg i et flertall og et mindretall når det gjelder den lengstlevendes adgang til å endre eller tilbakekalle testamentet etter at han eller hun har overtatt arven etter den først-avdøde. Departementet foreslår i utgangspunktet å videreføre regelen i gjeldende lov om at hvis et felles testament eller gjensidig testament sier noe om fordelingen av arven når begge testatorene er døde, kan den lengstlevende testatoren endre bare det som er bestemt om arv til den lengstlevendes egne arvinger etter loven eller til noen som er innsatt som arving etter særskilt ønske fra den lengstlevende. Komiteen merker seg at departementet også foreslår en unntaksregel som går ut på at en lengstlevende ektefelle som etter loven ville ha hatt full arverett etter den først-avdøde ektefellen, fritt kan endre testamentet med mindre testamentet klart gir uttrykk for at testasjonskompetansen er begrenset.

Komiteen noterer seg at det foreslås en utvidelse av ordningen med at man kan innlevere sitt testament til tingretten slik at det blir oppbevart og registrert der. Utvidelsen går ut på at testamentet skal kunne innleveres og kreves utlevert hos alle tingretter. Departementet foreslår i tillegg å innføre et krav om at det er originalen som skal innleveres til tingretten. Tingretten skal etter forslaget ikke gi opplysninger til andre enn testator om at den har et testament til oppbevaring, men det foreslås et unntak hvis testator har verge. Fylkesmannen kan i så fall få opplyst at det er innlevert et testament til tingretten, men Fylkesmannen kan ikke få opplysninger om innholdet. Departementet foreslår i tillegg en ny bestemmelse om innsynsrett i testamentet etter testators død.

Digital signatur

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil også vise til innspill fra Finans Norge. Finans Norge mener en ny arvelov bør ha regulering som sikrer mulighet til digital signering av testament. Flertallet støtter dette. Flertallet undres over hvorfor regjeringen ikke har foreslått dette. Flertallet kan ha forståelse for at Arvelovutvalget ikke foreslo dette all den tid utvalgets innstilling var klar i februar 2014 og den digitale utviklingen har skutt fart i årene etter dette. Flertallet mener en ny dynamisk arvelov bør regulere en slik mulighet, som antakeligvis vil få et større og større bruksområde i tiden som kommer.

Flertallet registrerer at det er etablert bedrifter som allerede innen kort tid vil være klare for å tilby kunder digitalt testamente. Flertallet merker seg at dette vil kunne gjøre arbeidet og kostnadene ved å utarbeide et testamente langt enklere og ikke minst mye rimeligere. Flertallet vil vise til at det er få overordnede tall på hvor mange nordmenn som har et testamente, men ifølge Advokatforeningen er det «en liten prosentandel av befolkningen», jf. en artikkel på nettstedet E24. Flertallet vil videre vise til at et enkelt testamente i dag kan koste mellom 5 000 og 10 000 kroner, og mener det vil være svært positivt med digitale og rimeligere løsninger. Flertallet mener det vil være av stor betydning for å forhindre vonde og opprivende konflikter at flere utarbeider et testamente, og mener det må gjøres både enklere og rimeligere. Flertallet er derfor svært positive til innovasjon og utvikling av nye digitale løsninger og mener arveloven må sikre mulighet for digital signering av testamente.

Flertallet fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer muligheten for digital signering av testament i arveloven.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet er positive til at testamente skal kunne signeres digitalt. Disse medlemmer mener den digitale utviklingen tilsier at også juridiske tjenester til en viss grad vil digitaliseres og automatiseres. Blant annet er såkalte arvesimulatorer og digitale testamente noe som vil være tilgjengelig på markedet fremover. Disse medlemmer ser positivt på denne utviklingen, men understreker samtidig at nye systemer for digital signering av testament vil innebære en endring av formkravene for å opprette testament, og det vil kunne være en viss risiko for misbruk fra tredjepersoner sin side. Hverken Arvelovutvalget eller departementet gikk inn for å innføre digitale testamente med elektronisk signatur. Disse medlemmer mener departementet bør være åpne for å justere formkravene slik at digital signatur kan være en mulighet dersom dette kan gjøres på en sikker måte, og foreslår med dette en hjemmel for departementet til å fastsette nærmere regler for digital signatur i forskrift.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Arveloven § 43 nytt siste ledd skal lyde:

Kongen kan i forskrift gi regler om at testamente kan opprettes digitalt, og om hvilke krav som i så fall må være oppfylt for at slike testamente skal være gyldige. I forskriften kan det gjøres unntak fra første og tredje ledd.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er positive til at det kan

åpnes for digital signering av testamente, men vil understreke at arveloven fremdeles må sikre mulighet for fysisk signering.

Utsatt arvefall

Komiteen merker seg at departementet går inn for at det fortsatt skal være et vilkår om at den som skal ta arv, må leve eller være unnfanget ved arvelaterens død, og at et barn som er unnfanget, men ikke født ved arvelaterens død, må fødes levende for å ta arv. Komiteen noterer seg videre at departementet foreslår ikke å videreføre reglene i gjeldende lov om «utsatt arvefall», som innebærer at arvelateren i testament i en viss utstrekning kan innsette arvinger som ikke er født eller unnfanget ved arvelaterens død.

Samtidig dødsfall eller ukjent dødsrekkefølge

Komiteen noterer seg at departementet foreslår å videreføre regelen i gjeldende lov om at arvingen skal anses for ikke å ha overlevd arvelateren i tilfeller der en er usikker på dødsrekkefølgen. Komiteen noterer seg at departementet mener at arvingen bør ta arv på vanlig måte i tilfeller der det er mulig å fastslå hvem som døde først, og det er på det rene at arvelateren døde før sin arving. Komiteen viser til at departementet foreslår en regel om at arvingen skal regnes for ikke å ha overlevd arvelateren hvis de to «dør straks etter hverandre som følge av samme hendelse». Begrunnelsen for dette er at en slik regel kan hindre at arverekkefølgen blir avgjort av en ren tilfeldighet der det like gjerne kunne ha vært den ene som den andre som døde først.

Avhendelse av og annen forhåndsdisponering over fremtidig arv

Komiteen merker seg at departementet foreslår å videreføre et forbud mot avhendelse av og annen forhåndsdisponering over fremtidig arv. Departementet foreslår imidlertid en unntaksregel for avtaler mellom arvingene om fordelingen av gjenstander på et fremtidig skifte. Begrunnelsen for dette er at slike avtaler etter departementets syn oftere kan ha et mer beskyttelsesverdig formål enn en betinget salgavtale med en tredjeperson. Komiteen noterer seg at departementet ikke går inn for et krav om samtykke fra arvelateren slik det var foreslått av Arvelovutvalgets flertall. Departementet foreslår for øvrig en regel som presiserer at arvingen kan rå over arven etter arvelaterens død, men at arvingen ikke kan overføre rettighetene som arving i forbindelse med skiftet på annen måte enn ved å gi avkall på arven.

Avkall på arv

Komiteen viser til at gjeldende arvelov skiller mellom avkall på fremtidig arv og avslag på arv etter arvefallet. I proposisjonen foreslås det at dette skillet oppheves, at det gis en samlet regulering, og at begge deler

omtales som avkall på arv. Det foreslås en regel som slår fast at det kan gis helt eller delvis avkall på fremtidig eller falt arv, og at arv som det er gitt avkall på, fordeles som om arvingen var død før arvelateren.

Avkorting av arv

Komiteen viser til at reglene om avkorting av arv gjelder spørsmålet om det skal gjøres fradrag i en livsarvings arveandel for gaver eller forskudd på arv som vedkommende har mottatt mens arvelateren var i live. Etter gjeldende arvelov skal det gjøres avkorting i en livsarvings arvelodd dersom arvelateren har fastsatt dette eller det ellers blir godtgjort at avkorting vil være i samsvar med arvelaterens forutsetninger. Departementet legger vekt på at en regel om avkorting bør ha som utgangspunkt at arvelaterens forutsetninger og ønsker om fordeling av arven skal respekteres, men fremhever at regelen også må ivareta hensynet til forutberegnelighet for arvingen som mottar gaven. Komiteen merker seg departementets forslag om at det skal foretas en avkorting i arven hvis dette var satt som en betingelse for den økonomiske ytelsen arvingen mottok. I proposisjonen foreslås det å ta inn en påminnelse i loven om at betingelsen bør være skriftlig og meddelt de andre arvingene.

Fradømmelse av arverett

Komiteen noterer seg at departementet foreslår en adgang til fradømmelse av arverett ved straffbare handlinger mot arvelateren eller arving etter arvelateren. Lovforslaget bygger i stor grad på gjeldende rett, men det foreslås imidlertid å utvide bestemmelsens virkeområde til å gjelde også der arvingen har utført en straffbar handling mot arvelateren som medfører at arvelateren mister testasjonsevnen. Videre foreslås det en utvidelse ved at det ikke stilles krav til hvilken straffereaksjon som idømmes. Komiteen noterer seg at det i ekteskapsloven også foreslås en ny regel som gir mulighet til å fradømme retten til berikelse ved deling av felleseiet.

Skifte av dødsbo (lovforslagets tredje del)

Komiteen viser til at lovforslaget i stor grad innebærer en videreføring av kjente prinsipper fra den någjeldende skifteloven. Komiteen viser til at vi har lang tradisjon for at skifteoppgavene ligger i domstolene, og vil understreke at lovforslaget bygger på at domstolene fortsatt skal ha disse oppgavene.

Komiteen viser til at et dødsbo etter gjeldende skiftelov kan skiftes privat eller offentlig. Ved et privat skifte er det arvingene som selv står for bobehandlingen. Ved et offentlig skifte er det tingretten som står for skiftet, men likevel slik at det som regel oppnevnes en bobestyrer som tar seg av den praktiske gjennomføringen. Komiteen viser til at de fleste dødsbo i Norge

skiftes privat, og dette vil normalt være et langt billigere alternativ enn offentlig skifte. Komiteen registrerer at ordningene med privat og offentlig skifte er foreslått videreført i proposisjonen.

Komiteen viser til at eiendelene i boet og verdsettingen av disse vil være sentrale spørsmål for arvingene, enten det gjelder privat skifte eller offentlig skifte.

Komiteen registrerer at departementet foreslår en regel om at en arving kan overta bestemte eiendeler i boet når ingen av de øvrige arvingene motsetter seg dette. Er det uenighet om hvorvidt en arving skal få overta en eiendel, kan arvingen overta eiendelen dersom gode grunner taler for det, og det ikke er noen rimelig grunn for de andre arvingene til å motsette seg det. En arving kan etter forslaget kreve at eiendelen selges dersom det ikke er noen som har rett til å få overta eiendelen etter de nevnte reglene, etter de særregler som gjelder for ektefeller og samboere, eller på grunnlag av odels- eller åsetesretten. Når det gjelder verdsettelsen, foreslår departementet en ny bestemmelse som slår fast at utgangspunktet er avtalefrihet. Som etter gjeldende lov kan verdsettelsen avgjøres ved skiftetakst dersom arvingene ikke blir enige. Verdsettelsen skal etter lovforslaget knyttes til tidspunktet da det blir bestemt hvem som skal overta eiendelen.

Komiteen noterer seg departementets forslag om at retten skal utferdige proklama før det er avgjort om boet skal skiftes offentlig eller privat, dersom dette begjæres av en arving. Ved offentlig skifte foreslås det at proklama skal være obligatorisk. For de private skiftene foreslås det at det skal utstedes proklama bare hvis en av arvingene krever det.

Arvingers innsyn i avdødes transaksjonshistorikk

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, mener arvingene som skal skifte et dødsbo, kan ha et behov for innsyn i transaksjonshistorikken til avdødes bankkonti i tiden før dødsfallet. Flertallet mener at grensen som foreslås på tre måneder, bør være tilstrekkelig for at arving med formuesfullmakt kan få oversikt over hvorvidt ulike løpende utgifter og krav er oppgjort eller ikke. Flertallet mener likevel at grensen på tre måneder ikke trenger å være absolutt, da det i noen få tilfeller vil kunne være behov for innsyn i transaksjonshistorikk som er eldre enn denne grensen, for å kunne få til et effektivt og endelig arveoppgjør. Flertallet vektlegger hensynet til at lovverket ikke må være for rigid, men understreker samtidig at terskelen for innsyn i mer enn tre måneder tilbake i tid må være høy.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil videre vise til at Finans Norge mener en kodifisering av innsynsrett i avdødes konti bakover i tid ikke bør vedtas.

Dette begrunnes med personvern hensyn. Disse medlemmer mener dette må sees opp mot kravet om å utferdige en fullstendig selvangivelse for dødsboet, oversikt over gjeldsforpliktelser, herunder ubetalte regninger, og mulighet til å oppdage uredelige tredjeparter som prøver å få oppgjør for krav som allerede er betalt. Disse medlemmer mener det i de fleste dødsbo vil holde med en oversikt over aktiva ved dødstidspunktet, og at en selvangivelse i stor grad vil kunne løses ved de gode mulighetene Altinn i dag allerede gir. Således mener disse medlemmer personvern hensynet bør være det viktigste og støtter Finans Norges innsigelser, og fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sørger for at innsyn etter § 92 fjerde ledd følges strengt, slik at det bare etter særlige vilkår gis innsyn for arvinger i arvelaters transaksjonsdata mer enn tre måneder tilbake i tid.»

Der andre enn arvelater eier eller har tilgang til kontoen, ber disse medlemmer om at det ikke åpnes for innsyn for arvinger mer enn tre måneder tilbake i tid.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at regjeringen foreslår å lovfeste en rett for arvingene til innsyn i avdødes transaksjonsdata tre måneder tilbake i tid, og når særlige grunner tilsier det, skal banken kunne gi innsyn 12 måneder tilbake i tid. Om det foreligger ekstraordinære omstendigheter, kan det etter forslaget gis innsyn i eldre transaksjonsdata. Det fremgår av proposisjonen at banken skal foreta disse vurderingene, og at den skal ta hensyn til arvingenes behov og opplysningenes karakter, herunder se hen til om opplysningene er svært personlige eller kan skade arvelaterens ettermæle. Disse medlemmer viser til innspill fra Finans Norge i saken, der det pekes på at bankene og deres ansatte ikke er egnet til, og heller ikke ønsker, å foreta denne type vurderinger. Disse medlemmer er kritiske til å pålegge bankene å avgjøre om det foreligger særlige grunner eller ekstraordinære omstendigheter som bør gi arvingene innsyn i transaksjonsdata lengre enn tre eller tolv måneder tilbake i tid. Disse medlemmer mener det er nærliggende at domstolene tar stilling til om det foreligger slike forhold.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag om at vurderingen av hvorvidt det foreligger særlige grunner eller ekstraordinære omstendigheter jf. § 92 første ledd, skal ligge til domstolene.»

Privat skifte

Komiteen viser til at gjennomføringen av et privat skifte i liten grad er lovregulert i gjeldende skiftelov, og at departementet foreslår en større grad av lovregulering i den nye loven. Et formål med lovforslaget er å verne om adgangen til et enkelt, privat skifte basert på avtalefrihet, samtidig som det gis enkelte lovregler for å gi en bedre veiledning til arvingene om skiftebehandlingen og oppgavene som inngår i skiftebehandlingen. Komiteen viser til at departementet blant annet foreslår en regel som slår fast at avgjørelser under det private skiftet krever enstemmighet blant arvingene, og en regel som gir en oversikt over de oppgavene som skal eller bør utføres ved gjennomføringen av et privat skifte.

Komiteen viser til at det er et vilkår for å kunne skifte privat at en eller flere av arvingene påtar seg et personlig ansvar for arvelaterens gjeld. I NOU 2007:16 foreslår Skiftelovutvalget at dette vilkåret ikke videreføres, og at arvingene skal være ansvarlige for arvelaterens gjeld bare innenfor rammene av boets midler. Komiteen noterer seg at departementet går inn for å beholde prinsippet om full gjeldsovertakelse i gjeldende lov. Departementet viser i sin begrunnelse til at det er vanskelig å opprettholde en skifteform som er så enkel og uformell som det private skiftet etter norsk rett, og samtidig ivareta kreditorenes interesser på en rimelig måte, uten å kombinere dette med en regel om at arvingene, når de får tilgang til alle eiendelene i boet, også blir ansvarlige for boets forpliktelser fullt ut.

Offentlig skifte

Komiteen viser til at et alternativ med offentlig skifte kan være konfliktforebyggende og legge til rette for tvisteløsning i de boene der partene har vanskelig for å finne løsninger seg imellom.

Komiteen noterer seg at departementet foreslår å lovfeste at det som hovedregel skal holdes forberedende rettsmøte. Det foreslås også å lovfeste en adgang til å inngå rettsforlik i det forberedende rettsmøtet dersom dommeren finner det ubetenkelig.

Departementet viser i denne sammenheng til at ordningen med forberedende rettsmøte kan føre til en reduksjon av antallet offentlige skifter. Departementet viser også til at det forberedende rettsmøtet vil kunne gjøre den videre gjennomføringen av det offentlige skiftet enklere og mer effektivt i tilfeller der partene etter det forberedende rettsmøtet fortsatt mener at boet bør skiftes offentlig.

Komiteen merker seg at skiftelovens regler om hvem som kan begjære offentlig skifte, og om vilkår for å åpne offentlig skifte, i det vesentlige er videreført i lovforslaget.

Komiteen viser til at det i noen tilfeller forekommer at boet ikke kan skiftes privat fordi ingen av arvingene påtar seg ansvaret for arvelaterens gjeld, samtidig

som det heller ikke er noen som krever offentlig skifte. I slike bo er det ingen som formelt ivaretar boets anliggender. Komiteen viser til at tingretten kan åpne offentlig skifte av eget tiltak, men det er da et vilkår at boets midler er tilstrekkelige til å dekke skifteomkostningene. I enkelte bo kan det være uheldig at det ikke blir gjennomført skifte. Komiteen merker seg at departementet foreslår en ny regel om at dersom det foreligger «særlige grunner», kan retten åpne offentlig skifte selv om boets midler ikke er tilstrekkelige til å dekke skifteomkostningene. Etter forslaget vil staten hefte for skifteomkostningene oppad begrenset til 50 ganger rettsgebyret. Særlige grunner vil for eksempel kunne foreligge der offentlig skiftebehandling kan medvirke til at rettighetene til barn eller andre svake grupper ivaretas, eller til at verdier ikke går tapt, eller der offentlig skiftebehandling er nødvendig for å avvikle næringsvirksomhet.

Komiteen viser til at departementet i det vesentlige foreslår en videreføring av gjeldende rett når det gjelder gjennomføringen av det offentlige skiftet. I de fleste tilfeller blir oppgavene i forbindelse med et offentlig skifte overlatt til en bobestyrer, og departementet går inn for å erstatte begrepet «bobestyrer» med «bostyrer». Komiteen registrerer at det i lovforslaget foreslås en regel som gir arvingene formell rett til å klage over hvordan bostyreren utfører sine oppgaver.

Melding om og registrering av dødsfall

Komiteen merker seg at departementet foreslår å i stor grad videreføre reglene om melding om og opplysningsplikt i forbindelse med dødsfall. Departementet foreslår imidlertid en hjemmel til å gi forskrift om dødsfallmeldinger, herunder om innholdet i meldingen, til hvem meldingen skal gis, og hvordan opplysningene skal behandles og meldes videre – dette for å legge til rette for digital innsamling og viderefremming av opplysninger om dødsfall. Departementet foreslår videre å lovfeste en veiledningsplikt for tingretten overfor dem som kan ha rettigheter i dødsboet. Denne plikten er foreslått begrenset til veiledning om praktiske fremgangsmåter og om innholdet i rettsreglene uten at det gis konkrete råd.

Formuesfullmakt til arvingene

Komiteen merker seg departementets forslag om å lovfeste praksisen med å utstede en formuesfullmakt til arvingene, som gir tilgang til for eksempel kontoopplysninger og skatteopplysninger om arvelateren. Departementets begrunnelse er at arvingene i denne fasen kan ha behov for å få oversikt over arvelaterens formue og gjeld for å kunne ta stilling til om de bør velge privat eller offentlig skifte. Når det gjelder opplysninger om transaksjoner på arvelaterens bankkonti, foreslås det begrensninger for hvor gamle opplysninger det kan gis innsyn i. Departementet foreslår også å lovfeste praksi-

sen med at tingretten gir arvinger fullmakt til å gjennomgå arvelaterens bankboks. Videre foreslås en ny regel om at retten kan gi et begravellesbyrå fullmakt til innsyn i skatteopplysninger for siste år. Departementet mener dette kan være en praktisk løsning der det er behov for slik dokumentasjon i forbindelse med søknad om gravferdsstønad, og arvingene har gitt et begravellesbyrå i oppdrag å søke om dette på deres vegne.

Når arvelateren etterlater seg ektefelle eller samboer

Komiteen viser til at det gjelder en del særlige regler for tilfeller der arvelateren etterlater seg ektefelle. Hvis det ikke er aktuelt med uskifte, må et eventuelt felleseie mellom ektefellene deles før dødsboet skiftes med ektefellen som en av arvingene. Delingen av felleseiet reguleres av ekteskapsloven, og departementet foreslår ikke innholdsmessige endringer i disse reglene. Når det gjelder skiftet av dødsboet, foreslår departementet enkelte endringer i reglene om såkalt summarisk skifte. Det foreslås i proposisjonen at det inntas i loven en regel om ektefellens råderett over eiendeler og om vederlag for bruk av eiendeler under skiftet. Videre foreslås det at en gjenlevende ektefelle i utgangspunktet skal ha rett til å få overta på skiftet enhver eiendel som han eller hun fullt ut eller for det vesentlige har brakt inn i felleseiet, og at en gjenlevende ektefelle normalt også skal ha rett til å overta bolig og innbo som har vært felleseie. Departementet foreslår dessuten å utvide retten for en ektefelle til å få utlagt felles bolig med innbo på skiftet når disse eiendelene har vært arvelaterens særeie.

Komiteen viser til at samboeres rett til å overta felles bolig og innbo er regulert i husstandsfellesskapsloven § 2. Komiteen merker seg at departementet ikke foreslår noen innholdsmessige endringer i disse reglene ettersom husstandsfellesskapsloven ligger utenfor rammene for dette lovarbeidet. Komiteen noterer seg imidlertid departementets synspunkt om at det kan være hensiktsmessig med en regulering av samboeres råderett over eiendeler under skiftet i likhet med bestemmelsen som er foreslått for gjenlevende ektefeller.

Skifteregler ved samlivsbrudd

Komiteen viser til at det i proposisjonen foreslås at skiftelovens regler om skifte av felleseie i forbindelse med et samlivsbrudd flyttes til ekteskapsloven. Departementet foreslår at det fortsatt skal være adgang til å begjære offentlig skifte av felleseie, og at reglene om gjennomføringen av felleseieskifter i stor grad videreføres i et nytt kapittel 18 i ekteskapsloven. Komiteen merker seg departementets forslag om å lovfeste en ordning med forberedende rettsmøte for felleseieskiftene, og at det av pedagogiske grunner er tatt inn en regel i lovforslaget som slår fast at ved privat skifte er det ektefellene som gjennomfører oppgjøret.

Komiteen noterer seg departementets forslag om at ektefeller med særreie og samboere skal få adgang til å gjennomføre delingen av formuesmassen ved et offentlig skifte dersom de er enige om denne skifteformen. Departementet foreslår videre at det forut for åpning av offentlig skifte som hovedregel skal holdes et forberedende rettsmøte.

Komiteen viser til at departementet har foreslått å endre tvisteloven § 6-2 første ledd slik at familiesaker i sin helhet unntas fra forlikrårdsbehandling.

Insolvente dødsbo

Komiteen merker seg at departementet mener det fortsatt er behov for enkelte særregler om offentlig skifte av insolvente dødsbo som et alternativ til konkursbehandling, og at gjeldende lovs regler i det vesentlige foreslås videreført.

Stiftelser som opprettes ved testament

Komiteen noterer seg at det i proposisjonen foreslås enkelte særlige skifterettslige regler for bedre å ivareta stiftelser som opprettes ved testament, og slike stiftelsers interesser under bobehandlingen.

Saker med tilknytning til utlandet

Komiteen viser til at det i proposisjonen foreslås at det skal kunne kreves skifte av dødsbo i Norge dersom arvelateren på dødstidspunktet hadde «sitt vanlige bosted» her. Det foreslås også en viss adgang til å få skiftet boet i Norge selv om arvelateren ikke hadde sitt vanlige bosted her. Når skiftet skal foretas i Norge, skal skiftemyndigheten følge norske skifteregler.

Komiteen viser til at det også er et spørsmål om hvilke lands materielle arverett som skal legges til grunn for selve fordelingen av arven, når norske domstoler har skiftekompetanse i en sak som har tilknytning til flere land. Hovedregelen etter lovforslaget er at det er arveretten i den staten der arvelateren ved sin død hadde sitt vanlige bosted, som skal anvendes på skiftet. Etter forslaget gis imidlertid arvelateren en adgang til på visse vilkår å bestemme at retten til arv skal avgjøres etter arveretten i den staten der han eller hun er eller har vært statsborger.

Komiteen viser til at det i proposisjonen foreslås at de gjeldende reglene om anerkjennelse av utenlandske skifteoppgjør videreføres, og at departementet mener det ikke er behov for å lovfeste disse reglene.

Dødsbo som omfatter en landbrukseiendom

Komiteen vil peke på at relativt mange landbrukseiendommer inngår i dødsbo, og at det er mye som tyder på at slike dødsbo ofte blir stående uskiftet i lang tid. Dette kan ha som konsekvens at landbrukseiendommen heller ikke blir drevet på flere år. I proposisjonen vises det til at landbruksmyndighetene har hatt

problemer med å håndheve landbrukslovgivningen overfor landbrukseiendommer som inngår i dødsbo. Det opplyses om at dette særlig gjelder bo- og driveplikten, jf. konsesjonsloven § 5 og jordloven § 8. Et dødsbo anses verken som erverver eller eier og kan verken ha boplikt eller driveplikt etter gjeldende regler.

Komiteen viser til at Skiftelovutvalget behandlet denne problemstillingen i NOU 2007:16. Utvalget pekte på at det er en forutsetning for å oppnå de målsettingene norsk landbrukspolitikken bygger på, at landbrukseiendommene er i aktiv bruk. Skiftelovutvalget foreslo to alternative løsninger. Det ene forslaget gikk ut på å endre loven slik at dødsboet skulle anses som erverver av eiendommen og dermed kunne pålegges bo- og driveplikt. Det andre forslaget gikk ut på å ta inn en regel i skifteloven som ville gi landbruksmyndighetene adgang til å sette en frist for gjennomføring av skiftet hvis hensynene til å håndheve jordloven eller konsesjonsloven skulle tilsi det.

Komiteen har videre merket seg høringsinnspillene fra Norges Skogeierforbund og Norges Bondelag under komiteens høring 15. januar 2019, som i likhet med Skiftelovutvalget har tatt til orde for å innføre en frist for skifte av dødsbo som omfatter en landbrukseiendom.

Komiteen noterer seg at departementet har foreslått at tingretten, i tilfeller der det inngår en landbrukseiendom i boet, skal melde fra til landbruksmyndighetene i den kommunen eiendommen ligger, om hvem som er arvinger i boet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser videre til innspill under høringen om arveloven i Stortinget 15. januar 2019, hvor Norges Skogeierforbund og Norges Bondelag ønsket endringer i arveloven slik at ikke dødsbo som slipper bo- og driveplikt, kan tviholde på gårdsbruk. Konsekvensen er at de brukes som fritidseiendommer og at mange ønsker å la eiendommene ligge i dødsboet for å slippe å flytte dit. Flertallet vil vise til høringen, hvor det ble vist til eksempler med skogområder som burde bli vernet, men hvor man ikke fikk tak i alle arvingene, eller problemer med å bygge veier fordi man ikke får nødvendige underskrifter fra arvingene. Både Skogeierforbundet og Bondelaget viste til Sverige, hvor arvinger av landbrukseiendommer har fire år på seg til å finne en løsning.

Flertallet støtter innspillene og fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre arveloven slik at dødsbo ikke skal kunne unndra seg normal bo- og driveplikt i lang tid, og ber om at forslaget

baseres på Skiftelovutvalgets forslag om å oppstille en tidsfrist for skifte av dødsbo med landbrukseiendom.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet er enige i at landbrukseiendommer som blir liggende som dødsbo, utgjør et problem. Eiendommer kan bli liggende brakk, bygningsmassen forfaller, og ressursene blir ikke utnyttet. Disse medlemmer viser til at både Sverige og Danmark har frister for hvor lenge det kan gå før et dødsbo må skiftes. Disse medlemmer mener en ordning tilsvarende det de har i Sverige, vil være en effektiv måte å håndtere dødsboene i landbruket på, uten at ordningen vil medføre en sterk økning i byråkratiet.

Disse medlemmer mener det er nødvendig å få innført en tidsfrist for dødsbo i landbruket, og forventer at regjeringen følger opp målet i regjeringsplattformen om å utrede muligheten for å innføre retningslinjer for hvor lenge dødsbo kan eie landbrukseiendommer.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Arveloven § 43 nytt siste ledd skal lyde:

Kongen kan i forskrift gi regler om at testamenter kan opprettes digitalt, og om hvilke krav som i så fall må være oppfylt for at slike testamenter skal være gyldige. I forskriften kan det gjøres unntak fra første og tredje ledd.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utarbeide et forslag til hvordan samboeres rettigheter kan likestilles med ektefellers rettigheter fullt ut i arveloven gjennom at samboere som ønsker det, kan inngå en særskilt samboeravtale som attesteres av offentlig myndighet.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sørger for at innsyn etter § 92 fjerde ledd følges strengt, slik at det bare etter særlige vilkår gis innsyn for arving i arvelaters transaksjonsdata mer enn tre måneder tilbake i tid.

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 4

Arveloven § 50 første ledd andre punktum skal lyde: Pliktedelsarven er likevel aldri større enn 25 ganger folketrygdens grunnbeløp ved arvefallet til hvert av arvelaterens barn eller hvert barns linje.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen om å komme tilbake med lovforslag som gir arverett for samboere som har bodd sammen i et visst antall år, og at denne arveretten kan begrenses i gjensidig testament mellom samboerne.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag om at vurderingen av hvorvidt det foreligger særlige grunner eller ekstraordinære omstendigheter jf. § 92 første ledd, skal ligge til domstolene.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding bokstav A fremmes av en samlet komité med unntak av arveloven § 50 første ledd andre punktum, som fremmes av Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Tilrådingen bokstav B fremmes av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råar Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

A.

v e d t a k t i l l o v

om arv og dødsboskifte (arveloven)

Første del. Innledende bestemmelser

Kapittel 1. Lovens virkeområde, definisjoner mv.

§ 1 Hva loven gjelder

Loven gjelder fordelingen av arv etter loven eller testament, ektefellers og samboeres rett til å sitte i uskifte og avtaler om arv (lovens andre del).

Loven gjelder også dødsfallsbehandling og skifte av dødsbo, herunder deling av ektefellenes eiendeler etter den ene ektefellenes død og skifte av uskiftebo (lovens tredje del).

§ 2 Definisjoner

Med arving menes den som etter loven eller etter testament har rett til arv etter arvelateren.

Med livsarving menes arvelaterens barn og barnets eller barnas etterkommere.

Med samboer menes en person over 18 år som bor sammen med en annen person over 18 år i et ekte-skapsliknende parforhold. Personene regnes som samboere selv om de bor fra hverandre for en tid på grunn av utdanning, arbeid, sykdom, institusjonsopphold el-

ler liknende. To personer som ikke kan inngå ekteskap etter ekteskapsloven § 3, regnes ikke som samboere. Personene regnes heller ikke som samboere hvis en av dem er gift eller samboer med en annen.

§ 3 *Hvordan arv fordeles. Skifte*

Rett til arv etter loven har arvelaterens slektninger og eventuelt ektefelle eller samboer etter reglene i kapittel 2 til 4. Arvelateren kan innenfor lovens rammer fastsette en annen fordeling av arven enn den som følger av loven, ved å opprette testament etter reglene i kapittel 7. Har ikke arvelateren arvinger som nevnt i første eller annet punktum, går arven til frivillig virksomhet til fordel for barn og unge etter reglene i kapittel 10.

Når en person er død, skal boet etter ham eller henne skiftes etter reglene i kapittel 12 til 17 om ikke ektefellen eller samboeren overtar boet uskiftet etter reglene i kapittel 5 eller 6.

Andre del. Retten til arv

Kapittel 2. Slekstens arverett

§ 4 *Første arvegangsklasse*

De nærmeste slektsarvingene er arvelaterens livsarvinger.

Arven deles likt mellom arvelaterens barn, om ikke noe annet følger av særskilte lovregler. Hvis et barn er død, går dette barnets del av arven til barnets livsarvinger med lik andel på hver gren. På samme måte arver fjernere livsarvinger. Hvis et barn er død og ikke etterlater seg livsarvinger, går dette barnets del av arven til de andre barna eller deres livsarvinger med lik andel på hver gren.

Hvis arvelateren etterlater seg ektefelle eller samboer med arverett, gjelder reglene i kapittel 3 til 6.

For livsarvingenes rett til arv når arvelateren har opprettet testament, gjelder reglene i §§ 50 til 56.

§ 5 *Andre arvegangsklasse*

Hvis arvelateren ikke har livsarvinger, går arven til foreldrene.

Foreldrene arver likt. Hvis en forelder er død, går denne forelderens del av arven til hans eller hennes livsarvinger med lik andel på hver gren.

Hvis den ene av foreldrene er død uten å etterlate seg livsarvinger, går hele arven til den andre forelder eller til hans eller hennes livsarvinger med lik andel på hver gren. Dør arvelateren før fylte 25 år, går likevel halvparten av arven til besteforeldrene på den døde forelderens side eller til deres livsarvinger i samsvar med § 6 dersom foreldrene verken var gift eller samboende med hverandre da den første døde, eller det forelå omstendigheter som nevnt i § 11. Er heller ingen slike arvinger i live, gjelder reglene i første punktum.

Hvis arvelateren etterlater seg ektefelle eller samboer med arverett, gjelder reglene i kapittel 3 til 6.

§ 6 *Tredje arvegangsklasse*

Hvis arvelateren ikke har slektsarvinger som nevnt i §§ 4 og 5, går arven til besteforeldrene eller til livsarvinger etter dem, slik at reglene i § 5 annet ledd gjelder tilsvarende. Fjernere livsarvinger etter besteforeldrene enn deres barnebarn har likevel ikke arverett etter loven.

Hvis en av besteforeldrene er død, og ingen barn eller barnebarn er i live, går arven som ellers ville ha tilkommet ham eller henne, til den andre av besteforeldrene på samme side eller til dennes barn eller barnebarn. Hvis det ikke er arvinger på den ene siden, går hele arven til arvingene på den andre siden.

Hvis arvelateren etterlater seg ektefelle eller samboer med arverett, gjelder reglene i kapittel 3 til 6.

§ 7 *Når foreldreskap gir grunnlag for arverett*

Arverett etter dette kapitlet gjelder bare foreldreskap som følger av reglene i barneloven, adopsjonsloven eller annen lov.

Faren og farens slekt tar ikke arv etter barnet dersom det er unnfanget som følge av en handling som er et brudd på en bestemmelse i straffeloven §§ 291, 294, 295, 296, 299, 302, 312 eller 314, og som faren er dømt for. Første punktum gjelder også hvis dommen går ut på at faren ikke kan straffes på grunn av vilkårene i straffeloven § 20.

Kapittel 3. Ektefellers arverett

§ 8 *Ektefellens arverett når arvelateren etterlater seg livsarvinger*

Ektefellen har rett til en firedel av arven når det er livsarvinger etter arvelateren, men ektefellen har uansett rett til en minste arv på fire ganger folketrygdens grunnbeløp ved arvefallet.

Fører retten til minste arv til at ektefellen arver alt, har livsarvingene likevel de samme rettighetene som arvinger har etter reglene i §§ 92, 93, 104, 108 og 121. §§ 105 til 107 gjelder tilsvarende. En livsarving kan kreve verdsettelse ved skiftetakst etter § 106 også av eiendeler som ektefellen skal overta, hvis det er grunn til å tro at verdsettelsen kan ha betydning for livsarvingens arverett.

§ 9 *Ektefellens arverett når arvelateren ikke etterlater seg livsarvinger*

Ektefellen har rett til halvparten av arven når arvelaterens nærmeste slektsarvinger er foreldrene eller deres etterkommere, men ektefellen har uansett rett til en minste arv på seks ganger folketrygdens grunnbeløp ved arvefallet.

Ektefellen arver alt når det verken er livsarvinger eller slektsarvinger som nevnt i første ledd etter arvelateren.

§ 10 *Inngrep i ektefellens arverett ved testament*

Ektefellens rett til arv etter §§ 8 og 9 kan begrenses ved testament bare hvis han eller hun har fått kunnskap om testamentet før arvelaterens død. Vilkåret om at ektefellen må ha fått kunnskap om testamentet, gjelder ikke hvis det var umulig eller urimelig vanskelig å varsle ektefellen om testamentet.

Et beløp tilsvarende seks ganger folketrygdens grunnbeløp ved arvefallet kan ikke fratras ektefellen ved testament. Etterlater arvelateren seg livsarvinger, er beløpsgrensen etter første punktum fire ganger folketrygdens grunnbeløp.

§ 11 *Opphør av ektefellens arverett ved separasjon og skilsmisse*

Ektefellen har ikke rett til arv etter §§ 8 eller 9 hvis en av ektefellene har begjært separasjon eller fremsatt stevning med krav om skilsmisse før arvelateren døde, og begjæringen eller stevningen er mottatt av fylkesmannen eller retten før dødsfallet.

Kapittel 4. Samboeres arverett

§ 12 *Arverett for samboere med felles barn*

Den som var samboer med arvelateren ved dødsfallet og har, har hatt eller venter barn med arvelateren, har rett til en arv på fire ganger folketrygdens grunnbeløp ved arvefallet. Dette gjelder også om det er livsarvinger etter arvelateren. § 8 annet ledd gjelder tilsvarende.

Samboerens rett til arv etter første ledd kan begrenses ved testament bare hvis han eller hun har fått kunnskap om testamentet før arvelaterens død. Vilkåret om at samboeren må ha fått kunnskap om testamentet, gjelder ikke hvis det var umulig eller urimelig vanskelig å varsle samboeren om testamentet.

§ 13 *Arverett etter testament for samboere med minst fem års samboerskap*

Arvelateren kan fastsette i testament at den han eller hun har vært samboer med i de siste fem årene før dødsfallet, har rett til arv opp til fire ganger folketrygdens grunnbeløp ved arvefallet uten hensyn til livsarvingenes pliktdelsarv etter § 50.

Kapittel 5. Ektefellers rett til uskifte

§ 14 *Retten til uskifte*

Når den ene ektefellen dør, har den lengstlevende ektefellen rett til å overta felleseiet uskiftet overfor den førstavdøde andre arvinger etter loven.

Den lengstlevende har rett til å sitte i uskifte med særeie hvis dette er bestemt i ektepakt etter ekteskapsloven § 43 eller bestemt av en giver eller testator, eller hvis arvingene samtykker. Gjør den lengstlevende bruk av denne retten, går også hans eller hennes eget særeie inn i uskifteformuen hvis ikke noe annet er bestemt i ektepakt, testament etter arvelateren eller avtale med arvingene, eller hvis særeie er bestemt av en giver eller testator. For en arving som er mindreårig eller fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området, må både vergen og fylkesmannen samtykke i uskifte etter første punktum og avtale etter annet punktum.

Det kan settes vilkår for samtykke etter annet ledd.

Hvis arvelateren eller den lengstlevende sitter i uskifte fra før av når arvelateren dør, må det første uskifteboet skiftes før det kan etableres uskifte etter arvelateren.

§ 11 om opphør av arverettigheter i forbindelse med separasjon og skilsmisse gjelder tilsvarende.

Er den lengstlevende fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området, er det vergen som med samtykke fra fylkesmannen begjærer uskifte.

§ 15 *Uskifte med særskilt livsarving*

Den lengstlevende ektefellen har rett til uskifte med arvelaterens særskilte livsarving (særkullsbarn eller livsarving til særkullsbarn) bare hvis denne arvingen samtykker. Hvis den særskilte livsarvingen er mindreårig eller fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området, kreves samtykke fra både vergen og fylkesmannen.

Det kan settes vilkår for samtykke etter første ledd.

§ 16 *Uskifteretten når noen av arvingene kan kreve arv*

Selv om noen arvinger kan kreve arv, mister ikke den lengstlevende ektefellen retten til uskifte med andre arvinger.

§ 17 *Inngrep i ektefellens uskifterett ved testament*

Ektefellens rett til uskifte etter dette kapitlet kan begrenses ved testament bare hvis han eller hun har fått kunnskap om testamentet før arvelaterens død. Vilkåret om at ektefellen må ha fått kunnskap om testamentet, gjelder ikke hvis det var umulig eller urimelig vanskelig å varsle ektefellen om testamentet.

§ 18 *Personlige forhold som fratrar ektefellen rett til uskifte*

Den lengstlevende ektefellen har ikke rett til uskifte hvis det sannsynliggjøres at hans eller hennes gjeldsforpliktelser vil gjøre det vanskeligere å få dekket krav mot den avdøde ektefellen, eller at disse forpliktelsene vil redusere arven til den avdøde arvinger vesentlig. Det samme gjelder hvis den lengstlevende ektefellen på en klanderverdig måte har påført eller utsatt seg selv eller andre for et betydelig formuestap og derfor ikke kan ventes å styre uskifteformuen på en forsvarlig måte.

§ 19 *Frist for melding om uskifte*

En ektefelle som vil gjøre bruk av retten til uskifte, skal innen 60 dager etter dødsfallet sende melding til tingretten etter reglene i § 96.

§ 20 *Ektefellens ansvar for arvelaterens forpliktelser*

Ved å overta boet uskiftet blir den lengstlevende ektefellen ansvarlig for arvelaterens forpliktelser. Ektefellen kan utstede proklama etter §§ 100 til 103.

§ 21 *Hvilke eiendeler som går inn i uskifteformuen etter at boet er overtatt uskiftet*

Alt som den lengstlevende ektefellen blir eier av, går inn i uskifteformuen. Dette gjelder likevel ikke eiendeler som skal være særreie for den lengstlevende etter ektepakt mellom ektefellene, eller som en giver eller testator har bestemt at skal være særreie, jf. ekteskapsloven § 48. Hvis den lengstlevende har overtatt arvelaterens særreie uskiftet etter § 14 annet ledd, gjelder reglene der tilsvarende.

Får den lengstlevende gave, arv eller utbetaling etter en livsforsikring, går dette ikke inn i uskifteformuen hvis det blir krevd skifte innen tre måneder etter at gaven, arven eller utbetalingen ble mottatt.

§ 22 *Råderetten over uskifteformuen*

Den lengstlevende ektefellen rår i levende live som en eier over alt som hører til uskifteformuen, med de unntakene som følger av lov, testament eller avtale.

I testament kan den lengstlevende rå over en andel av uskifteformuen som svarer til det den lengstlevendes egne arvinger skal ha når den lengstlevende dør, jf. § 29, og så langt det ikke strider mot reglene om livsarvingenes pliktdelsarv.

§ 23 *Adgangen til å gi gaver av uskifteformuen*

Den lengstlevende ektefellen kan ikke uten samtykke fra arvingene gi gaver som står i misforhold til formuen i uskifteboet. Dette gjelder også gavesalg.

Hvis den lengstlevende har gitt en gave av uskifteformuen og mottakeren forsto eller burde ha forstått at gaven ble gitt i strid med reglene i første ledd, kan hver av arvingene kreve gaven omstøtt ved at gavemottakeren tilbakefører gavens verdi. Kravet må reises ved søksmål innen ett år etter at arvingen fikk kunnskap om gaven.

Blir det krevd omstøtelse mens uskifteboet er under offentlig skifte, kan kravet avgjøres av tingretten i samsvar med § 168 første ledd bokstav f. Kravet må være sendt tingretten innen ett år etter at arvingen fikk kunnskap om gaven.

§ 24 *Adgangen til å gi arveoppgjør av uskifteformuen*

Den lengstlevende ektefellen kan gi fullt eller delvis arveoppgjør av uskifteformuen til en arving bare hvis

alle arvingene får en like stor del av sin arv eller har gitt samtykke. Er en arving mindrerårig eller fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området, kreves samtykke fra både vergen og fylkesmannen.

Har en arving fått arveoppgjør i strid med første ledd, og ingen av de andre arvingene krever omstøtelse etter § 23, kan hver av dem kreve tilsvarende oppgjør. Et slikt krav kan fremmes også ved et senere skifte av uskifteformuen. Hvis den lengstlevende ikke er villig til å gi et slikt oppgjør, kan arvingene kreve at uskifteformuen skiftes.

§ 25 *Arvingenes adgang til å kreve bevissikring utenfor rettssak*

En arving kan begjære bevissikring utenfor rettssak etter reglene i tvisteloven kapittel 28 også i tilfeller der det er grunn til å tro at den lengstlevende ektefellen har rådet over uskifteformuen i strid med reglene i §§ 23 eller 24 eller på en måte som omfattes av § 28 annet ledd.

§ 26 *Hvem som tar arv ved skifte av uskifteformuen*

Arvingene etter den førstavdøde tar arv i et uskiftet bo bare hvis de lever når den lengstlevende ektefellen dør, når det skriftlig blir krevd offentlig skifte, når et privat skifte blir innledet, eller når uskifteformuen ellers skal skiftes.

Hvis uskiftet bygger på samtykke fra en arving, tar denne arvingen arv selv om han eller hun ikke lever på tidspunktet nevnt i første ledd. I så fall skal denne arvingens andel av arven fordeles ut fra hvem som var denne arvingens arvinger på det tidspunktet arvingen døde.

Har den lengstlevende sittet i uskifte med arvingene etter den førstavdøde i en arvegangsklasse som senere er dødd ut, går arven ikke videre til en fjernere arvegangsklasse.

§ 27 *Bortfall av retten til uskifte hvis den lengstlevende gifter seg eller blir samboer*

Retten til uskifte faller bort hvis den lengstlevende gifter seg, jf. ekteskapsloven § 8.

En arving kan kreve skifte av uskifteformuen hvis den lengstlevende har hatt samboer i minst to år eller har, har hatt eller venter barn med samboeren.

§ 28 *Retten til å kreve skifte av uskifteformuen*

Den lengstlevende ektefellen kan når som helst skifte uskifteformuen helt eller delvis med alle arvingene, jf. § 24.

En arving kan kreve skifte av uskifteformuen hvis den lengstlevende rår over den på en så klanderverdig måte at den blir vesentlig redusert eller står i fare for å bli det.

Har vergen og fylkesmannen samtykket i uskifte på vegne av en livsarving etter § 15 første ledd annet punkt-

tum, kan livsarvingen kreve skifte for seg selv når han eller hun er blitt myndig.

Er den lengstlevende eller arvingen mindreårig eller fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området, er det vergen som med samtykke fra fylkesmannen reiser krav om skifte.

§ 29 Skifte av uskifteformuen

Ved skifte etter den lengstlevende ektefellens død skal uskifteformuen deles mellom den førstavdødes arvinger og den lengstlevendes arvinger om ikke noe annet er bestemt.

Ved skifte mens den lengstlevende ektefellen lever, har han eller hun krav på arv etter §§ 8 eller 9. Den lengstlevende ektefellen kan også holde utenfor eiendeler som nevnt i ekteskapsloven § 61.

Har den lengstlevende ektefellen overtatt særøie i uskifte etter ektepakt, skal uskifteformuen deles på grunnlag av verdiforholdet mellom ektefellenes særøier på den tiden da uskiftet ble etablert, hvis det ikke er bestemt en mer lik fordeling i ektepakten, jf. ekteskapsloven § 43 tredje ledd. Hvis det i slike tilfeller også er felleøie, skal uskifteformuen deles på grunnlag av verdiforholdet mellom ektefellenes særøier, med tillegg av den halvparten hver av dem skal ha av felleøiet. Hvis den lengstlevende har overtatt særøie i uskifte etter samtykke fra arvingene, skal det skiftes på denne måten om ikke noe annet er avtalt.

Hvis det er gjennomført delvis arveoppgjør etter den førstavdøde eller den lengstlevende, skal det tas hensyn til det ved utregningen av andelsforholdet som legges til grunn for skiftet.

Hvis det verken er legalarvinger eller testamentsarvinger etter den lengstlevende, går hele arven etter den lengstlevende til arvingene etter den førstavdøde, slik at mulige arvinger etter §§ 5 og 6 også regnes med.

§ 30 Arvingenes krav på vederlag ved skifte av uskifteformuen

Er uskifteformuen vesentlig redusert fordi den lengstlevende ektefellen har vanskjøttet sin økonomi, misbrukt sin rett til å rå over uskifteformuen eller handlet utilbørlig på annen måte, kan den førstavdødes arvinger kreve vederlag av uskifteformuen eller, der den ikke strekker til, av den lengstlevendes formue utenfor uskifteformuen.

Er uskifteformuen vesentlig redusert fordi den lengstlevende har brukt av den til å øke eller erverve formue som kan holdes utenfor uskifteformuen ved skifte, kan arvingene kreve vederlag etter første ledd.

Hvis det ved skiftet ikke er nok til vederlag etter første og annet ledd, kan det ikke senere gjøres krav på resten.

§ 31 Hva som inngår i uskifteformuen når den skal skiftes

Alt som den lengstlevende ektefellen eier, hører med til uskifteformuen når det skal skiftes, hvis ikke noe annet blir sannsynliggjort.

Kapittel 6. Samboeres rett til uskifte

§ 32 Retten til uskifte

Den som var samboer med arvelateren ved dødsfallet og har, har hatt eller venter barn med arvelateren, har overfor arvelaterens andre arvinger etter loven rett til å overta følgende av arvelaterens eiendeler uskiftet:

- a) felles bolig og innbo
- b) bil og fritidsbolig med innbo som tjente til felles bruk for samboerne.

Samboeren kan på samme måte overta også andre eiendeler uskiftet hvis det er fastsatt i testament eller arvingene samtykker. § 14 annet og tredje ledd gjelder tilsvarende.

Samboeren har rett til uskifte med arvelaterens særskilte livsarving bare hvis denne arvingen samtykker. § 15 gjelder tilsvarende.

Hvis arvelateren eller den lengstlevende samboeren sitter i uskifte fra før av når arvelateren dør, må det første uskifteboet skiftes før det kan etableres uskifte etter arvelateren.

§ 14 sjette ledd og §§ 16 og 18 gjelder tilsvarende.

§ 33 Inngrep i samboerens uskifterett ved testament

En samboers rett til uskifte etter dette kapitlet kan begrenses ved testament bare hvis han eller hun har fått kunnskap om testamentet før arvelaterens død. Vilkåret om at samboeren må ha fått kunnskap om testamentet, gjelder ikke hvis det var umulig eller urimelig vanskelig å varsle samboeren om testamentet.

§ 34 Frist for melding om uskifte

En samboer som vil gjøre bruk av retten til uskifte, skal innen 60 dager etter dødsfallet sende melding til tingretten etter reglene i § 96.

§ 35 Samboerens ansvar for arvelaterens forpliktelser mv.

Ved å overta boet uskiftet blir samboeren ansvarlig for arvelaterens forpliktelser. Samboeren kan utstede proklama etter §§ 100 til 103.

§ 36 Hvilke eiendeler som inngår i uskifteformuen

Alt samboeren er eller blir eier av som hører naturlig sammen med de eiendelene han eller hun har overtatt uskiftet, går inn i uskifteformuen. § 21 annet ledd gjelder tilsvarende.

§ 37 Råderetten over uskifteformuen

Den lengstlevende samboeren rår i levende live som en eier over alt som hører til uskifteformuen, med de unntakene som følger av lov, testament eller avtale.

I testament kan den lengstlevende rå over en andel av uskifteformuen som svarer til det den lengstlevendes egne arvinger skal ha når den lengstlevende dør, jf. § 39, og så langt det ikke strider mot reglene om livsarvingenes pliktdelsarv.

For adgangen til å gi gaver og arveoppgjør av uskifteformuen gjelder §§ 23 og 24 tilsvarende.

Arvingene kan begjære bevissikring utenfor rettsak etter reglene i § 25.

§ 38 Bortfall av retten til uskifte hvis den lengstlevende gifter seg eller blir samboer

Retten til uskifte faller bort hvis den lengstlevende samboeren gifter seg, jf. ekteskapsloven § 8.

En arving kan kreve skifte av uskifteformuen hvis den lengstlevende har hatt samboer i minst to år eller har, har hatt eller venter barn med den nye samboeren.

§ 39 Skifte av uskifteformuen

Den lengstlevende samboeren kan når som helst skifte uskifteformuen helt eller delvis med alle arvingene, jf. § 37 tredje ledd og § 24. For arvingenes rett til å kreve skifte gjelder § 28 annet og tredje ledd tilsvarende. Er samboeren eller arvingen mindreårig eller fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området, er det vergen som med samtykke fra fylkesmannen reiser krav om skifte etter første og annet punktum.

Ved skifte etter den lengstlevende samboerens død, skal uskifteformuen deles mellom den førstavedes arvinger og den lengstlevendes arvinger på grunnlag av verdiforholdet mellom samboernes eiendeler i uskifteboet da uskiftet ble etablert. Ved skifte mens den lengstlevende samboeren lever, har han eller hun krav på arv etter §§ 12 eller 13.

§ 26, § 29 fjerde og femte ledd og § 30 gjelder tilsvarende.

Kapittel 7. Arv etter testament

I. Opprettelse av testament

§ 40 Dødsdisposisjoner

En arvelater kan innenfor lovens rammer bestemme i testament hvem som skal arve ham eller henne.

En dødsdisposisjon må fremgå av et testament for å være gyldig. Som dødsdisposisjon regnes avtale og gave som verken hadde eller var ment å ha realitet for arvelateren i hans eller hennes levetid. Dette gjelder blant annet gave fra en giver som snart skal dø, og som vet det.

Unntak fra annet ledd kan følge av særskilt lovbestemmelse.

§ 41 Testasjonsevne

Den som har fylt 18 år, kan opprette testament. Et testament fra noen som er under 18 år, er gyldig bare hvis det er stadfestet av Kongen.

En testamentarisk disposisjon er ugyldig hvis testator på grunn av sinnslidelse, demens, rus eller annen psykisk funksjonsnedsettelse på testasjonstidspunktet ikke hadde evne til å forstå eller vurdere disposisjonen.

§ 42 Formkrav

Et testament skal være skriftlig. Testator skal underskrive dokumentet. To vitner skal bevitne underskriften ved at testator skriver under dokumentet eller vedkjenner seg underskriften mens vitnene sammen eller hver for seg er til stede. Vitnene skal vite at dokumentet skal være et testament, og de skal skrive under dokumentet mens testator er til stede.

Vitnene skal ha fylt 18 år, være habile etter reglene i § 44 og ikke være i en tilstand som nevnt i § 41 annet ledd.

Hvis reglene i første og annet ledd ikke er fulgt, er testamentet ugyldig.

Testamentet bør dateres.

§ 43 Påtegning på testamentet om formkrav mv.

Testamentsvitnene bør i påtegning på testamentet opplyse om reglene i § 42 er fulgt, om testator har opprettet testamentet av fri vilje, og om testator var ved sans og samling. Påtegningen bør dateres, og vitnene bør oppgi sine fødselsdatoer. Påtegningen skal anses som bevis nok for de forhold den omfatter, om ikke særlige forhold gir grunn til å tvile på den.

§ 44 Ugyldighet ved testasjon til fordel for testamentsvitne mv.

En disposisjon i testamentet til fordel for et av testamentsvitnene er ugyldig. Det samme gjelder en disposisjon til fordel for følgende personer som står vitnet nær:

- ektefellen eller samboeren
- ektefellens eller samboerens barn
- slektning i rett opp- eller nedstigende linje eller søsken
- ektefellen eller samboeren til slektning i rett opp- eller nedstigende linje.

En disposisjon i testamentet til fordel for noen som vitnet er ansatt hos på testasjonstiden, er ugyldig. Som ansettelse regnes også funksjon som styremedlem og liknende i selskap, forening, stiftelse eller offentlig institusjon. Disposisjonen er likevel gyldig når tilknytningen trolig ikke har hatt betydning for innholdet i testamentet.

En person kan være testamentsvitne selv om han eller hun er innsatt som testamentsfullbyrder, jf. § 99.

§ 45 Ugyldighet på grunn av utnyttelse av testator mv.

En testamentarisk disposisjon er ugyldig hvis den er fremkalt ved tvang, svik eller annen utilbørlig påvirkning, for eksempel ved misbruk av testators svakhetstilstand, avhengige stilling eller manglende dømmekraft.

En testamentarisk disposisjon er også ugyldig hvis den går ut på bruk eller ødeleggelse som åpenbart ikke har noe fornuftig formål.

§ 46 Nødtestament

Hvis farlig sykdom eller annet nødstilfelle hindrer noen fra å opprette testament etter § 42, kan han eller hun likevel opprette gyldig testament ved at det opprettes muntlig for to vitner som er til stede sammen. Vitnene bør straks sette opp testamentet skriftlig og skrive på testamentet hva som hindret opprettelse av testament etter § 42.

Hvis det er umulig for testator å opprette testament med vitner, kan testator likevel opprette gyldig testament med et dokument som han eller hun underskriver alene.

Testament etter første eller annet ledd er ikke lenger gyldig når testator i tre måneder etter at testamentet ble opprettet, ikke har vært hindret i å følge reglene i § 42.

II. Tilbakekall og endring av testament. Arvepakt

§ 47 Tilbakekall og endring av testament

En testator kan tilbakekalle eller endre testamentet sitt hvis ikke noe annet er bestemt i loven.

§ 48 Formkrav ved tilbakekall eller endring av testament

Testator kan helt eller delvis tilbakekalle testamentet eller endre det ved å følge reglene i §§ 41 til 46. Kravet om stadfestelse i § 41 første ledd annet punktum gjelder likevel ikke når noen som er under 18 år, vil tilbakekalle testamentet.

Hele testamentet kan dessuten tilbakekalles ved at det ødelegges eller overstrykes på en slik måte at det virker sannsynlig at det ikke lenger er ment å gjelde. Hele testamentet må i så fall ødelegges eller overstrykes.

Et tilbakekall eller en endring som ikke oppfyller vilkårene i første eller annet ledd, er ugyldig.

§ 49 Arvepakt

Testator kan ved arvepakt binde seg til ikke å opprette, endre eller tilbakekalle et testament.

Arvepakt opprettes etter reglene i §§ 41 til 46. Vil noen som er under vergemål, opprette arvepakt, kreves dessuten samtykke fra fylkesmannen i den utstrekning arvepakten gjelder midler som personen ikke selv rår over.

III. Livsarvingenes pliktdelsarv mv.

§ 50 Livsarvingenes pliktdelsarv

To tredeler av formuen etter arvelateren er pliktdelsarv for livsarvingene. Pliktdelsarven er likevel aldri større enn 15 ganger folketrygdens grunnbeløp ved arvefallet til hvert av arvelaterens barn eller hvert barns linje.

Arvelateren kan bare råde over pliktdelsarven ved testament hvis det er særskilt hjemmel for dette i lov eller livsarvingene samtykker. Hvis en livsarving er mindreårig eller fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området, kreves samtykke fra både vergen og fylkesmannen.

§ 51 Testators bestemmelse om hvilke eiendeler pliktdelsarven skal omfatte

Arvelateren kan bestemme ved testament at en livsarving skal få pliktdelsarven utbetalt i kontanter.

Arvelateren kan ved testament gi en livsarving rett til å få arven utdelt som en bestemt eiendel, også om eiendelen er verd mer enn arvingens del av arven, forutsatt at livsarvingen betaler det overskytende til boet. En slik rett kan ikke gripe inn i ektefellens eller samboerens rettigheter etter §§ 113 og 114 i denne loven eller husstandsfellesskapsloven § 2.

§ 52 Testators bestemmelse om formuesordningen for pliktdelsarven

Arvelateren kan bestemme ved testament at en ordning som nevnt i ekteskapsloven §§ 42 og 43 skal gjelde for livsarvingens pliktdelsarv.

§ 53 Testators bestemmelse om livsarvingens råderett over pliktdelsarven

Når det må anses å være til det beste for livsarvingen, kan arvelateren ved testament fastsette begrensninger for livsarvingens råderett over pliktdelsarven frem til livsarvingen fyller 25 år. Avkastningen av arven tilfaller uansett livsarvingen.

Hvis ikke noe annet følger av testamentet, skal arven forvaltes etter reglene i vergemålsloven kapittel 7. Livsarvingen får full råderett over arven fra fylte 25 år, hvis ikke arvelateren har fastsatt et tidligere tidspunkt.

Arvingens råderett og kreditorenes dekningsrett skal være begrenset som nevnt i dekningsloven § 3-2, hvis ikke noe annet er fastsatt i testamentet. Er råderetten ikke begrenset som nevnt i dekningsloven § 3-2, er kreditorenes dekningsrett begrenset bare etter dekningsloven § 3-1. Dersom midlene blir forvaltet som vergemålsmidler, kan det fastsettes at det ikke skal oppnevnes tillitsmann.

En bestemmelse i testament om begrenset råderett kan oppheves eller omdannes etter reglene i stiftelsesloven. Er det oppnevnt tillitsmann eller verge, er det tillits-

mannen eller vergen som representerer arvingen i en slik sak.

Er bare en del av arven pliktdelsarv, gjelder reglene i annet til fjerde ledd likevel for hele arven, hvis ikke noe annet følger av testamentet.

§ 54 Testators bestemmelse om den videre arvegangen for pliktdelsarv i visse tilfeller

Arvelateren kan bestemme ved testament hvordan en livsarvings mottatte pliktdelsarv skal fordeles for det tilfellet at livsarvingen dør før fylte 18 år. En slik bestemmelse mister sin virkning når livsarvingen fyller 18 år, eller hvis livsarvingen før dette tidspunktet oppretter testament eller får barn.

Arvelateren kan bestemme ved testament hvordan en livsarvings mottatte pliktdelsarv skal fordeles ved livsarvingens død hvis livsarvingen antas å mangle testasjonsevne, og dette ikke kan ventes å være forbigående. En slik bestemmelse gjelder ikke hvis livsarvingen ved dødsfallet etterlater seg ektefelle, samboer med arverett eller egne livsarvinger. En slik bestemmelse gjelder heller ikke hvis livsarvingen selv har opprettet gyldig testament, eller hvis livsarvingen ved sin død ikke lenger manglet testasjonsevne.

§ 55 Testators bestemmelse om å gjøre en livsarving arveløs

Arvelateren kan bestemme ved testament at en livsarving ikke skal ta pliktdelsarv hvis livsarvingen har gjort seg skyldig til straff for et lovbrudd med en straffesamme på fengsel i ett år eller mer mot arvelateren, arvelaterens ektefelle eller samboer, arvelaterens slektninger i rett opp- eller nedstigende linje eller arvelaterens søsken eller livsarvinger etter dem. Et slikt testament gjelder bare når det er stadfestet av Kongen.

Blir en livsarving gjort arveløs etter reglene i første ledd, skal arven gå som om livsarvingen var død før arven falt.

§ 56 Utdeling til barn som fortsatt ble forsørget da arvelateren døde

Barn av arvelateren som arvelateren fortsatt forsørget da han eller hun døde, har rett til en sum av boet til å sikre livsopphold og utdanning mv. dersom dette er rimelig etter forholdene.

Retten etter første ledd kan ikke begrenses ved testament. Bestemmelsene i §§ 52 til 55 gjelder likevel tilsvarende. Retten skal oppfylles i boet før annen arv. Retten kan bare oppfylles i pliktdelsarven så langt midlene i boet ellers ikke strekker til.

IV. Tolkning av testament

§ 57 Tolkning av testament

Testamentet skal tolkes i samsvar med det testator mente.

Har testamentet på grunn av feilskrift eller annen feil fått et annet innhold enn hva testator mente ved opprettelsen, skal testamentet gjelde slik testator mente, når dette kan klarlegges.

§ 58 Supplerende tolkningsregler

Når det ikke er grunn til å tro at testator mente noe annet, skal disse reglene gjelde:

- a) Strekker ikke arven til, skal den som etter testamentet skal arve en bestemt ting, gå foran den som skal arve en pengesum.
- b) Om en testamentsarving dør før testator eller av andre grunner ikke kan ta imot arven, trer testamentsarvingens livsarvinger i testamentsarvingens sted.
- c) Har noen innsatt sin ektefelle eller samboer som testamentsarving, og samlivet tok slutt før testator døde, faller testasjonen bort.
- d) Den som etter testamentet skal arve en bestemt ting, kan ikke kreve vederlag for heftelser som hviler på tingen. Arvingen kan heller ikke kreve penger hvis tingen ikke finnes i boet.
- e) Er det mer enn ett testament etter testator, gjelder alle, hvis ikke et yngre testament tilbakekaller eller står i strid med noe som er bestemt før. Hvis boet ikke strekker til, skal nyere disposisjoner gå foran eldre.

§ 59 Forutsetningssvikt

Hvis testator var uvitende om eller hadde en uriktig oppfatning av forhold som var avgjørende for en testamentarisk disposisjon, eller hvis forhold som var avgjørende for en testamentarisk disposisjon, har endret seg etter at testamentet ble opprettet, skal testamentet gjelde slik som testator ville ha ment med den rette kunnskapen, når dette kan klarlegges. Tolkningsregelen i første punktum gjelder likevel ikke hvis testator senere er blitt kjent med det riktige eller nye forholdet og kunne ha endret eller tilbakekalt testamentet etter § 48.

V. Felles testament og gjensidig testament

§ 60 Felles testament og gjensidig testament

Bestemmelsene i §§ 61 og 62 gjelder når to eller flere personer har opprettet testament i samme dokument (felles testament), og når to eller flere personer har opprettet testament til fordel for hverandre (gjensidig testament).

§ 61 *Tilbakekall og endring av felles testament og gjensidig testament*

Et tilbakekall eller en endring av et felles testament eller gjensidig testament er gyldig bare hvis den andre testatoren har fått kunnskap om tilbakekallet eller endringen før arvelaterens død. Tilbakekallet eller endringen er likevel gyldig hvis det var umulig eller urimelig vanskelig å varsle den andre testatoren, eller hvis denne som følge av tilbakekallet eller endringen får minst like god rett til arv som det som fulgte av testamentet.

Hvis et felles testament eller gjensidig testament sier noe om fordelingen av arven når begge testatorene er døde, gjelder følgende regler for den lengstlevendes adgang til å endre testamentet når han eller hun har overtatt arven etter testamentet:

- a) Den lengstlevende testatoren kan endre bare det som er bestemt om arv til den lengstlevendes egne arvinger etter loven eller til noen som er, eller må antas å være, innsatt som arving etter særskilt ønske fra den lengstlevende. Første punktum gjelder ikke hvis det er grunn til å tro at testatorene har ment å gi den lengstlevende en snevrere eller videre adgang til å endre testamentet.
- b) Hvis den lengstlevende uten testamentet ville ha arvet alt etter den førstavdøde etter reglene i § 9 annet ledd, kan den lengstlevende endre testamentet hvis ikke noe annet klart fremgår av testamentet.

§ 62 *Supplerende tolkningsregler for felles testament og gjensidig testament*

Har den lengstlevende testatoren overtatt arven etter et felles testament eller gjensidig testament, gjelder følgende regler hvis testatorene ikke etterlater seg livsarvinger, og det ikke er grunn til å tro at testatorene mente noe annet da testamentet ble opprettet:

- a) Den lengstlevende testatoren rår i levende live som en eier over hele formuen selv om testamentet gir den førstavdødes arvinger arverett. Den lengstlevende kan når som helst gi én eller flere av arvingene fullt eller delvis arveoppgjør.
- b) Hvis testamentet bestemmer noe om arverett for den førstavdødes arvinger, men ikke om den nærmere fordelingen mellom den førstavdødes arvinger og den lengstlevendes arvinger, skal på skiftet etter at den lengstlevende er død, den ene halvparten av den samlede formuen gå til den førstavdødes arvinger og den andre halvparten gå til den lengstlevendes arvinger.
- c) Hvis testamentet ikke bestemmer noe om arvefordelingen etter den lengstlevendes død, rår han eller hun som en eier over hele formuen også ved testament. Har den lengstlevende ikke bestemt annet ved testament, går halvparten av den samlede formuen til den førstavdødes arvinger etter §§ 5 og 6, med mindre den lengstlevende på dødsfallstids-

punktet er gift på nytt eller har samboer med arverett etter loven.

VI. Oppbevaring og fremleggelse av testament mv.

§ 63 *Oppbevaring og registrering av testament hos tingretten*

Testator kan levere testamentet, i original, til oppbevaring og registrering hos enhver tingrett. Testator skal ved innleveringen oppgi navn og fødselsnummer. Testamentet kan leveres i lukket omslag, og testator kan kreve at det oppbevares slik. Testator kan få testamentet tilbake ved å møte opp personlig ved enhver tingrett. Testamentet kan også tilbakeleveres på annen betryggende måte hvis det ikke er tvil om at tilbakeleveringen skjer i samsvar med testators vilje.

Retten skal ikke gi opplysninger til andre enn testator om at den har et testament til oppbevaring. Er testator under vergemål, har fylkesmannen likevel rett til å få opplyst at tingretten har et testament til oppbevaring, men det kan ikke gis opplysninger om innholdet. Fylkesmannen kan informere vergen om at det foreligger et testament hvis dette kan ha betydning for vergens utførelse av vergeoppdraget.

Oppbevaring og registrering som nevnt i første ledd har ikke betydning for testamentets gyldighet. Hvis testator tilbakekaller eller endrer et testament som er innlevert til oppbevaring, bør tingretten få melding om dette.

Retten skal sørge for at et testament som er levert til oppbevaring, legges frem når testator er død. Hvis noen uten egen skyld lider tap fordi et testament som er levert til oppbevaring, ikke blir fremlagt, kan vedkommende kreve erstatning fra staten. Erstatning kan bare gis:

- a) hvis det er gjort feil i registreringen, slik at testamentet ikke blir funnet, eller
- b) hvis retten unnlater å legge frem et testament enda den vet eller burde vite at testator er død, og at testamentet er innlevert for oppbevaring.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om innlevering, registrering, oppbevaring, utlevering og fremleggelse av testamenter og kan i forskriften gjøre unntak fra reglene i denne paragrafen.

§ 64 *Bortkommet testament*

Hvis det kan sannsynliggjøres at testator har etterlatt seg et gyldig testament, men dette testamentet ikke er å finne etter testators død, skal det gjelde hvis innholdet kan bringes på det rene. Testamentet legges likevel ikke til grunn hvis det mest trolig er tilbakekalt.

§ 65 *Frister for å kreve arv etter et testament eller for å motsette seg et testament*

En rett etter et testament kan gjøres gjeldende bare hvis minst én av testamentsarvingene skriftlig har vars-

let tingretten om sitt arvekrav. Varsel må gis innen seks måneder etter at testamentsarvingen fikk vite om testators død og innholdet i testamentet. Varsel er ikke nødvendig når tingretten eller minst én av dem som ellers skulle hatt den delen av arven som det rås over ved testamentet, har fått vite om testamentet på annen måte før fristen etter annet punktum er ute for alle testamentsarvingene.

Skal en arving gjøre gjeldende en påstand om at en testamentarisk disposisjon er ugyldig, må minst én av arvingene skriftlig ha varslet tingretten om påstanden innen seks måneder etter at vedkommende fikk vite at testator var død, hva disposisjonen gikk ut på, og hvorfor disposisjonen kunne være ugyldig. En påstand om at en testamentarisk disposisjon er ugyldig, kan gjøres gjeldende også hvis alle testamentsarvingene skriftlig er varslet om påstanden innen fristen etter første punktum.

Kapittel 8. Forskjellige bestemmelser om retten til arv etter loven eller etter testament

§ 66 Arvefall og vilkår for å ta arv

All arv skal anses falt ved arvelaterens død, hvis ikke noe annet er bestemt i loven eller i testament.

Retten til arv etter loven eller testament har bare den som lever ved arvelaterens død, og den som ved arvelaterens død er unnfanget og senere fødes levende.

§ 67 Ukjent dødsrekkefølge og dødsfall straks etter hverandre som følge av samme hendelse

Hvis en arving er død og det er uvisst om arvingen overlevde arvelateren, skal arvingen regnes for ikke å ha overlevd arvelateren. Hvis det senere blir klarlagt at arvingen levde lengst, kan hans eller hennes arvinger innen foreldelsesfristen i § 71, kreve arven fra dem som har mottatt den, etter reglene i § 70.

Hvis en arving og en arvelater dør straks etter hverandre som følge av samme hendelse, skal arvingen uansett regnes for ikke å ha overlevd arvelateren.

§ 68 Fraværende arving

Hvis det er uvisst om en arving lever og dermed ikke sikkert at han eller hun har overlevd arvelateren, skal arvingen regnes for ikke å ha overlevd arvelateren. Hvis det senere blir klarlagt at arvingen har overlevd arvelateren, kan arvingen eller – om arvingen er død – hans eller hennes arvinger, innen foreldelsesfristen i § 71, kreve arven fra dem som har mottatt den, etter reglene i § 70. Er arvingen ved kjennelse regnet for å være død etter lov om forsvunne personer §§ 8 eller 9, gjelder fristen i samme lov § 18 dersom denne fristen går ut før foreldelsesfristen i § 71.

Hvis en arving er forsvunnet etter arvefallet eller er fraværende uten kjent oppholdssted, skal det settes av

arv til arvingen i skifteoppjøret etter reglene i §§ 125 og 146.

§ 69 Forbigått arving

Hvis en arving med urette er forbigått ved skiftet eller har fått for liten del av arven, kan arvingen innen foreldelsesfristen i § 71 kreve arven fra dem som har mottatt den, etter reglene i § 70.

§ 70 Krav om tilbakeføring av arv etter §§ 67, 68 eller 69

Reises det krav etter §§ 67, 68 eller 69, er de arvingene som har mottatt for mye i arv, ansvarlige i samme forhold som deres andel av arven. Arvinger som kjente eller burde kjenne til at noen var forbigått, har solidarisk ansvar. Gjelder kravet en bestemt ting på grunnlag av et testament og rettes mot arvingen som har overtatt tingen, kan denne arvingen kreve at tapet fordeles også på de andre arvingene.

Gjelder kravet arv som er avhendet eller forbrukt, er arvingen som kravet rettes mot, ansvarlig for arvets verdi på avhendelses- eller forbrukstidspunktet, men ikke for mer enn en like god ting av samme slag er verd på den tiden da kravet blir fremsatt. Kravet kan settes ned eller falle bort når det etter arvingens kår eller forholdene ellers ville være urimelig om han eller hun skulle svare fullt ut for midler som ikke lenger er i behold. Arvingen svarer ikke for arv som er gått tapt uten at arvingen var skyld i det. Arvingene som har mottatt for mye i arv, svarer ikke for avkastning av arven fra tiden før kravet blir fremsatt.

Er en ting avhendet, skal den som har overtatt tingen, levere den til den rette arvingen etter reglene i annet ledd dersom han eller hun ikke var i god tro ved overtakelsen.

§ 71 Foreldelse av arverett

Retten til å kreve arv foreldes når den ikke er gjort gjeldende innen ti år etter at arvelateren døde. Foreldelse hindres ved å melde kravet om arv til tingretten, ved å kreve offentlig skifte hvis skifte av boet ikke tidligere er avsluttet, eller ved å reise søksmål mot dem som ellers får eller har fått arven. Arvekravet foreldes heller ikke hvis disse arvingene har godkjent kravet før fristen er ute.

Krav på arv foreldes ikke så lenge arvelaterens dødsbo er under offentlig skifte. Er boet overtatt av arvelaterens ektefelle eller samboer etter reglene om uskifte, løper foreldelsesfristen først fra ektefellens eller samboerens død. Skiftes uskifteboet før den lengstlevende ektefellen eller samboeren er død, løper fristen fra avslutningen av skiftet hvis arvingen visste om skiftet. Følger det av arvelaterens testament at arvingen ikke kan gjøre arvekravet gjeldende ved arvelaterens død, løper fristen først fra det tidspunktet kravet kunne vært gjort gjeldende.

§ 72 *Fradømmelse av arverett*

Blir noen dømt for en straffbar handling mot den han eller hun skulle arve, og arvelateren dør eller mister testasjonsevnen på grunn av handlingen, kan gjerningspersonen helt eller delvis fradømmes retten til arv og uskifte.

Blir noen dømt for en straffbar handling mot arvingen etter en arvelater som også gjerningspersonen kan få arverett etter, og arvingen dør på grunn av handlingen, kan gjerningspersonen helt eller delvis fradømmes retten til arv og uskifte. Det samme gjelder om noen blir dømt for en straffbar handling som er årsak til at et barn som er unnfanget, ikke blir født levende, og barnet hadde hatt en minst like god arverett som gjerningspersonen.

Første og annet ledd gjelder også hvis dommen går ut på at vedkommende ikke kan straffes på grunn av vilkårene i straffeloven § 20.

Avgjørelse om tap av retten til arv og uskifte etter første til tredje ledd treffes ved dom. Krav om slik dom kan fremsettes av enhver som får rett til arv eller større arv hvis kravet tas til følge. I en offentlig straffesak om handlingen kan dessuten påtalemyndigheten fremsette et slikt krav. Retten kan i en offentlig straffesak av eget tiltak fradømme noen retten til arv og uskifte selv om ingen har krevd det.

Blir noen fradømt retten til arv etter denne paragrafen, skal arven gå som om vedkommende var død før arven falt.

Reglene i denne paragrafen er ikke til hinder for at arveretten blir gitt tilbake ved testament. Et slikt testament gjelder bare når det er stadfestet av Kongen.

Kapittel 9. Avtaler om arv

§ 73 *Arvingens råderett over fremtidig og falt arv*

En avtale om å selge, pantsette eller foreta andre disposisjoner over fremtidig arv er ikke gyldig uten særskilt hjemmel i lov. Med fremtidig arv menes også retten til arv når arvelaterens ektefelle eller samboer sitter i uskifte.

Første ledd er ikke til hinder for at arvingene før arvefallet avtaler hvordan eiendeler skal deles mellom dem i det fremtidige skifteoppgjøret.

Etter arvefallet kan arvingen rå over arven. Arvingen kan likevel ikke overføre de rettighetene som tilkommer en arving under skiftet, på annen måte enn ved å gi avkall på arven.

Arvingens kreditorer kan ta utleggspant i falt arv, men ikke i fremtidig arv.

§ 74 *Avkall på arv*

En arving kan gi helt eller delvis avkall på fremtidig eller falt arv. Arv som det er gitt avkall på, fordeles som om arvingen var død før arvelateren.

En ektefelle eller samboer kan gi avkall på retten til uskifte.

Avkall på fremtidig arv gis overfor arvelateren. Avkall på falt arv gis overfor dødsboet.

Avkall på arv etter den førstavdøde ektefellen eller samboeren kan gis overfor den lengstlevende i uskifte.

§ 75 *Avkorting i arv*

Har en livsarving mottatt en ytelse av økonomisk verdi fra arvelateren, skal ytelsen avkortes i livsarvingens arv hvis dette var satt som en betingelse for ytelsen. En betingelse om avkorting bør være skriftlig og gjort kjent for de andre livsarvingene.

Hvis ikke noe annet er satt som betingelse for ytelsen, skal følgende gjelde for avkortingen:

- Avkortingsbeløpet settes til verdien av ytelsen da den ble mottatt.
- Hvis avkortingsbeløpet er større enn livsarvingens rett til arv, plikter ikke arvingen å tilbakeføre noe til dødsboet.
- Hvis livsarvingen som har mottatt ytelsen, dør før arvelateren, skal avkortingen gjøres i arven til livsarvingens livsarvinger.
- Avkortingsbeløpet får betydning bare for fordelingen mellom livsarvingene og deres linjer og ikke for beregningen av ektefellens andel av felleseiet eller ektefellens eller samboerens arv, eller for hva arvelateren kan rå over ved testament.

Kapittel 10. Fordeling av formuen når den avdøde ikke har arvinger

§ 76 *Fordeling av formuen når den avdøde ikke har arvinger*

Hvis den avdøde ikke har arvinger etter loven eller etter testament, skal nettoformuen gå til frivillig virksomhet til fordel for barn og unge. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om ordningen med fordeling av formuen til slik virksomhet.

I særlige tilfeller kan departementet etter søknad bestemme at hele eller deler av formuen skal gå til slektninger eller andre som har stått den avdøde nær. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om slik fordeling av formuen.

§ 77 *Avgjørelser ved skiftet når formuen skal fordeles etter § 76*

Når det er slått fast at den avdøde ikke har arvinger, jf. § 76, treffer departementet de avgjørelsene under skiftet som ellers treffes av arvingene, slik som avgjørelser om salg av eiendeler. Departementet skal påse at utgiftene til bobehandling, gravferd og gravlegat mv. blir dekket. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om oppgavene etter første og annet punktum.

Kapittel 11. Internasjonal arverett

§ 78 Lovvalg

Hvis ikke noe annet følger av overenskomst etter § 82, skal arveretten i den staten der arvelateren ved sin død hadde sitt vanlige bosted, anvendes.

§ 79 Arvelaterens adgang til å foreta lovvalg

En arvelater kan bestemme at retten til arv etter ham eller henne skal avgjøres etter arveretten i den staten der han eller hun er eller har vært statsborger. Et slikt lovvalg er likevel ikke gyldig hvis arvelateren er norsk statsborger ved dødsfallet.

Lovvalget skal være uttrykkelig og i testaments form.

En ektefelles eller samboers arverettigheter etter denne loven kan begrenses ved et lovvalg etter første ledd bare hvis han eller hun har fått kunnskap om lovvalget før arvelaterens død. Vilkåret om at ektefellen eller samboeren må ha fått kunnskap om lovvalget, gjelder ikke hvis det var umulig eller urimelig vanskelig å varsle ektefellen eller samboeren om lovvalget.

Tredje ledd gjelder tilsvarende for lovvalg etter konsvensjon 19. november 1934 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om arv og dødsboskifte artikkel 3.

§ 80 Formkrav for testamenter

Selv om et testament ikke oppfyller formkravene i kapittel 7, er det likevel formgyldig hvis det oppfyller formkravene

- på det stedet der testamentet ble opprettet
- i en stat der testatoren var statsborger enten ved dødsfallet eller da testamentet ble opprettet
- på det stedet der testatoren hadde domisil eller sitt vanlige bosted enten ved dødsfallet eller da testamentet ble opprettet, eller
- på det stedet der en fast eiendom ligger, så langt testamentet gjelder denne eiendommen.

Reglene i første ledd gjelder tilsvarende for tilbakekall eller endring av et testament. Formkravene til tilbakekall er oppfylt også når tilbakekallet oppfyller formkravene i den staten der testamentet var gyldig etter første ledd.

§ 81 Grunnleggende rettsprinsipper (*ordre public*)

En regel i fremmed rett har virkning i Norge bare så langt den ikke leder til et resultat som er uforenlig med grunnleggende prinsipper i norsk rett.

§ 82 Overenskomst med fremmed stat

Det kan i overenskomst med fremmed stat fastsettes internasjonal-privatretslige regler på arve- og skifterettens område. Når Norge har inngått en slik overenskomst, kan Kongen kunngjøre den som gjeldende med

lovs kraft her i riket og gi de forskrifter som trengs til gjennomføring av overenskomsten.

Tredje del. Skifte av dødsbo

Kapittel 12. Skiftemyndigheten. Kompetanse og generelle saksbehandlingsregler

§ 83 Skiftemyndigheten

Tingretten er skiftemyndighet. Kongen kan bestemme at skiftemyndigheten kan legges til en særskilt domstol.

§ 84 Skiftemyndighetens stedlige kompetanse

Behandlingen av et dødsbo foretas av tingretten i den rettskretsen der arvelateren ved dødsfallet hadde sitt alminnelige verneting etter tvisteloven § 4-4. Kan det ikke påvises noe alminnelig verneting, behandles boet av tingretten i den rettskretsen der arvelateren oppholdt seg ved dødsfallet. Etterlater arvelateren seg ektefelle, og det er et felleseie som også skal skiftes, eller skal det skiftes etter at en ektefelle eller samboer har sittet i uskifte, behandles boet av tingretten i den rettskretsen der ektefellen eller samboeren har sitt alminnelige verneting, eventuelt oppholdssted hvis det ikke kan påvises noe alminnelig verneting etter tvisteloven § 4-4.

Skifte av arv som etter § 125 eller § 146 er satt av til en arving som er forsvunnet eller uten kjent oppholdssted, foretas av tingretten på det stedet der arven først falt.

Kreves det skifte etter § 85 uten at arvelateren hadde sitt vanlige bosted i Norge, foretas skiftet ved tingretten for Oslo.

Det kan ikke vedtas en annen tingrett enn den som følger av loven.

Den tingretten som er kompetent til å behandle boet, kan beslutte at bobehandlingen skal overføres til en annen tingrett etter reglene i domstolloven § 38. Arvingene anses som parter etter de nevnte reglene. Det samme gjør kreditorene i et dødsbo som nevnt i § 175.

§ 85 Skiftebehandling i Norge. Lovvalg

Hvis ikke noe annet følger av overenskomst etter § 82, kan det kreves skifte for norsk skiftemyndighet når arvelateren ved sin død hadde sitt vanlige bosted i Norge.

Hvis arvelateren ved sin død ikke hadde sitt vanlige bosted i Norge, og det ikke kreves skifte i den staten der han eller hun hadde sitt vanlige bosted, kan formue i Norge skiftes her hvis det begjæres av en person som nevnt i § 127 og skiftemyndigheten finner det hensiktsmessig. På samme vilkår kan også formue i utlandet skiftes her hvis arvelateren var norsk statsborger eller ved sin død hadde alminnelig verneting i Norge.

Skiftebehandling for norsk skiftemyndighet gjennomføres etter norsk lov.

§ 86 *Inhabilitet*

For dommeren i en skiftesak gjelder reglene om inhabilitet i domstolloven kapittel 6. De nevnte reglene gjelder så langt de passer også for bostyrere og for vitner som engasjeres etter § 91 tredje ledd.

§ 87 *Rett til innsyn i testament hos tingretten etter arvelaterens død*

Er arvelateren død og etterlater seg et testament, kan den som uten testamentet ville ha hatt rett til arv etter loven, kreve innsyn i testamentet hos tingretten. Den som er tilgodesett i testamentet, kan kreve innsyn i den delen av testamentet som gjelder hans eller hennes rettigheter i boet. Retten kan også ellers gi innsyn i testamentet i den utstrekning den som ber om innsyn, har behov for dette for å kunne vurdere sine rettigheter i boet. Foreligger det et gjensidig testament, er innsynsretten etter første og annet punktum ved den førstavdødes død begrenset til den delen av testamentet som gjelder arven etter den førstavdøde.

Overtas boet til privat skifte, overlates testamentet til arvingene, men retten skal beholde en kopi.

§ 88 *Oppgaver etter loven som kan delegeres til saksbehandlere*

Hvis arbeidsforholdene gjør det hensiktsmessig, kan domstolleder delegere følgende oppgaver etter denne loven til en saksbehandler ved domstolen:

- a) å utstede formuesfullmakter og bankboksfullmakter, jf. § 92
- b) å utstede skifteattester og uskifteattester, jf. §§ 118 og 97
- c) å fastsette sikkerheten for skifteomkostningene, jf. § 132
- d) å oppnevne bostyrer, jf. § 134 annet ledd.

Finner domstolleder det ubetenkelig, og arbeidsforholdene gjør det hensiktsmessig, kan domstolleder også delegere til en saksbehandler å styre skiftesamlinger og å avgjøre andre administrative spørsmål.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om delegasjon til saksbehandlere av oppgaver i forbindelse med dødsfalls- og bobehandlingen.

Kapittel 13. Perioden fra dødsfallet og frem til skifteform er valgt

§ 89 *Melding om dødsfall. Opplysninger om den avdøde*

Dødsfall skal straks meldes til tingretten eller til namsmannen eller lensmannen der dødsfallet fant sted. Meldingen skal gis av legen som utstedte dødsattesten, av den avdødes ektefelle, samboer eller nærmeste slektninger eller av person som var til stede ved dødsfallet.

Den meldepliktige kan gi en annen i oppdrag å melde dødsfallet på sine vegne. Fører dødsfallet til at ingen lenger har foreldreansvaret for et barn, skal det opplyses om dette.

Ektefelle, samboer, de nærmeste slektningene og testamentsarvinger etter den avdøde plikter å gi opplysninger om det de vet om den avdødes formuesforhold og slektskapsforhold og om andre spørsmål som har betydning for den videre behandlingen av dødsboet, herunder om de kjenner til om den avdøde har opprettet testament.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om melding etter første ledd, herunder om innholdet i meldingen, til hvem meldingen skal gis, og hvordan opplysningene skal behandles og meldes videre. I forskriften kan det gjøres unntak fra reglene i første ledd.

§ 90 *Tingrettens innledende behandling*

Når tingretten mottar meldingen om dødsfallet, skal den kontrollere om den avdøde har innlevert testament til en domstol, jf. § 63. Retten bør, i den utstrekning den finner det hensiktsmessig, av eget tiltak søke å finne frem til mulige slektsarvinger som kan ha krav på arv etter den avdøde.

Retten skal så snart som mulig varsle dem som etter loven kan ha krav på arv, med mindre de må antas å ha kunnskap om dødsfallet. Foreligger det et testament, skal retten uten opphold gi melding til den eller dem som etter testamentet har rettigheter i boet, om disse rettighetene. Er noen av arvingene mindreårige eller fratatt rettslig handleevne, skal retten varsle fylkesmannen. Går et testament ut på at det skal opprettes en stiftelse, skal retten varsle medlemmene av stiftelsens styre, eventuelt den eller dem som skal oppnevne stiftelsens styre, og Stiftelsestilsynet.

Retten kan om nødvendig kreve bistand fra politiet for å finne ut hvor personer oppholder seg.

Retten skal gi nødvendig veiledning slik at de som kan ha rettigheter i boet, kan ivareta sine interesser.

Inngår det en landbrukseiendom i boet, skal tingretten melde fra til landbruksmyndighetene i den kommunen eiendommen ligger, om hvem som er arvinger i boet.

§ 91 *Registrering og sikring av boets eiendeler*

Enhver som har rettigheter i boet, kan kreve at retten foretar en foreløpig registrering eller nødvendig sikring av boets eiendeler. Retten bestemmer omfanget av registreringen eller sikringen og om det i forbindelse med registreringen samtidig skal skje en veiledende verdsettelse av eiendelene. Ved avgjørelsen skal det tas hensyn til behovet for å verne rekvirentens interesser.

Retten kan av eget tiltak ta de skritt som er nødvendige for å sikre boets eiendeler. For fast eiendom kan retten om nødvendig tinglyse en erklæring om at eien-

dommen tilhører dødsboet. Det samme gjelder for andre typer eiendeler som er registrert i liknende offentlige registre.

Retten bestemmer måten registreringen eller sikringen etter første eller annet ledd skal gjennomføres på. Rekvirenten og arvingene skal varsles om registreringen eller sikringen og har rett til å være til stede, med mindre dette vil vanskeliggjøre gjennomføringen av tiltaket. § 131 første ledd annet punktum gjelder tilsvarende. Retten kan bestemme at et vitne skal være til stede.

Retten kan engasjere hjelp til å utføre oppgavene etter første og annet ledd. Retten kan om nødvendig be politiet om bistand.

Rekvirenten skal legge ut for omkostningene ved tiltak etter første ledd. Retten kan bestemme at de antatte omkostningene skal innbetales forskuddsvis. Åpnes det offentlig skifte, skal omkostningene ved tiltaket dekkes av boet. Ved privat skifte skal utlegget behandles som et krav på arvelateren. Retten kan likevel bestemme at omkostningene skal dekkes av rekvirenten hvis tiltaket først og fremst tilgodeser rekvirentens særlige interesser. Beslutter retten sikring av eget tiltak etter annet ledd, skal omkostningene både ved privat og offentlig skifte dekkes av boet.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om registrering og sikring av boets eiendeler, herunder regler om godtgjørelse for arbeidet.

§ 92 *Formuesfullmakter og bankboksfullmakter mv.*

Retten kan gi arvingene fullmakt til innsyn i arvelaterens formues- og gjeldsforhold, herunder opplysninger om fastsetting av skatt, jf. skatteforvaltningsloven § 3-3 bokstav k. Slik fullmakt kan ikke gis til arvinger som etter testament bare skal motta et bestemt, avgrenset gode av liten verdi. Fullmakt etter første punktum gir rett til innsyn i saldoen på arvelaterens bankkonti på dødsfallstidspunktet, samt transaksjonsdata de tre siste månedene før dødsfallet. Finansinstitusjonen skal, når særlige grunner tilsier det, gi innsyn også i transaksjonsdataene for de siste tolv månedene før dødsfallet. For innsyn i eldre transaksjonsdata må det foreligge ekstraordinære omstendigheter.

Retten kan gi et begravelsesbyrå fullmakt til innsyn i arvelaterens siste års skattemelding og fastsetting av skatt for siste år hvis begravelsesbyrået har behov for dette som følge av at det er gitt i oppdrag å søke om gravferdsstønad.

Retten kan gi fullmakt til å gjennomgå arvelaterens bankboks. En av finansinstitusjonens ansatte skal være til stede når bankboksen går gjennom.

§ 93 *Kunngjøring av frist for å melde krav (proklama) før skifteform er valgt*

Før det er avgjort om boet skal skiftes privat eller offentlig, skal retten, hvis noen av arvingene krever det, kunngjøre en frist for kreditorene til å melde sine krav etter reglene om proklama i §§ 100 til 103.

§ 94 *Testamentarisk bestemmelse om opprettelse av en stiftelse*

Går et testament ut på at det skal opprettes en stiftelse, skal arvingene innkalles til et forberedende rettsmøte. § 131 første og fjerde ledd gjelder tilsvarende. Rettsgebyrloven § 16 nr. 3 gjelder ikke. Bestriker noen av arvingene stiftelsens arverett, skal tingretten åpne offentlig skifte etter reglene i § 129 annet ledd. Bestriker en arving stiftelsens arverett under et privat skifte, må arvingen kreve offentlig skifte.

Stiftelsestilsynet kan representere stiftelsen under privat skifte og offentlig skifte hvis stiftelsen er uten et kompetent styre. Stiftelsestilsynet kan kreve å bli holdt orientert om avgjørelser som treffes i forbindelse med privat skifte og offentlig skifte.

Kapittel 14. Bo som ikke skal skiftes

§ 95 *Fullmakt til å disponere uten skifteattest i bo der den avdødes eiendeler er av liten verdi*

Hvis den avdødes brutto eiendeler etter at begravelsesutgiftene er dekket, må antas å være av liten verdi, kan retten gi en person som har ordnet med begravelser, eller en annen som har stått den avdøde nær, fullmakt til å disponere over den avdødes eiendeler. Denne personen er ansvarlig for at den avdødes og boets forpliktelser blir dekket innenfor rammen av eiendelene som er overlatt til ham eller henne.

Viser det seg senere at den avdøde hadde eiendeler av større verdi enn antatt, gjelder reglene ellers i loven. Eiendelene som er stilt til disposisjon etter første ledd, inngår da ikke i boet, med mindre retten bestemmer det.

§ 96 *Melding om uskifte mv.*

En ektefelle eller samboer som vil gjøre bruk av retten til uskifte etter kapittel 5 eller 6, må sende melding til tingretten innen 60 dager etter dødsfallet. Retten kan fastsette en kortere eller lengre frist hvis den finner grunn til det, og forlenge en fastsatt frist. I meldingen til tingretten skal det opplyses om navn på arvingene og gis en oppstilling over arvelaterens og den lengstlevende ektefellens eller samboerens eiendeler og forpliktelser. Meldingen bør også inneholde opplysninger om arvingenes alder og adresse.

Hvis uskifteboet omfatter særeiemidler og ikke skal deles likt ved et senere skifte, jf. § 29 tredje ledd første punktum, skal den lengstlevende ektefellen og arvinge-

ne gi en felles erklæring til tingretten om verdien av sær-
eiemidlene og felleseiemidlene. Hvis den lengstlevende
ektefellen og arvingene ikke blir enige om verdien, skal
den lengstlevende kreve registrering og verdsettelse
gjennom tingretten. I registrering og verdsettelse
skal det også opplyses hvor mye som har vært felleseie-
midler, hvor mye som har vært sær-
eiemidler for hver av
ektefellene, og hvilke forpliktelser ektefellene svarer for
sammen og hver for seg. Reglene i § 91 første ledd og
tredje til sjette ledd gjelder tilsvarende.

Er det en samboer som vil gjøre bruk av retten til
uskifte etter kapittel 6, gjelder reglene i annet ledd til-
svarende for å fastslå forholdet mellom samboernes ei-
endeler og forpliktelser.

Er den lengstlevende ektefellen eller samboeren el-
ler noen av arvingene under vergemål, skal retten sende
fylkesmannen der personen bor, opplysninger om mel-
ding, erklæring, registrering og verdsettelse som nevnt i
første til tredje ledd. For arving under vergemål skal fyl-
kesmannen vurdere om det skal oppnevnes setteverge
etter vergemålsloven § 34.

Fristen etter første ledd er ikke til hinder for at et bo
under offentlig skifte tilbakeleveres til arvelaterens ek-
tefelle eller samboer til uskifte etter reglene i § 158 an-
net ledd. Fristen etter første ledd er heller ikke til hinder
for at arvelaterens ektefelle eller samboer overtar boet i
uskifte etter at privat skifte er påbegynt, så lenge skiftet
ikke er avsluttet.

§ 97 Uskifteattest

Retten skal så snart det er avklart at vilkårene for
uskifte er oppfylt, og fylkesmannen eventuelt er varslet
etter § 96 fjerde ledd, utstede en uskifteattest. Ved privat
skifte mellom den lengstlevende og de av arvelaterens
arvinger som har krav på arven straks, skal uskifteattes-
ten utstedes når arvingene gir samtykke til det eller be-
krefter at det er inngått bindende avtale om oppgjøret.
Ved uskifteattesten blir den lengstlevende ektefellen el-
ler samboeren legitimert til å rå over arvelaterens ei-
endeler.

Kapittel 15. Felles bestemmelser for privat og offentlig skifte

I. Generelle bestemmelser om skifte

§ 98 Skifte av dødsbo. Skifteformene

Skifte av dødsbo gjennomføres etter reglene i kapit-
tel 15 til 17. Med dødsbo menes alle eiendelene og for-
pliktelsene arvelateren etterlater seg. Med skifte av
dødsbo menes oppgavene som skal utføres frem til for-
pliktelsene i boet er dekket og eiendelene fordelt mel-
lom arvingene.

Et dødsbo kan skiftes privat eller offentlig. Et døds-
bo kan skiftes privat bare hvis ansvaret for arvelaterens

forpliktelser er overtatt etter reglene i § 116 og det ikke
åpnes offentlig skifte etter reglene i §§ 127, 128 eller 129.

Skifte av dødsbo skal søkes gjennomført slik at om-
kostningene står i forhold til de verdiene det gjelder.

§ 99 Testamentsfullbyrder

Arvelateren kan i testament fastsette at en bestemt,
navngitt person skal gjennomføre skiftet (testaments-
fullbyrder). En slik bestemmelse er ikke bindende for ar-
velaterens livsarvinger eller ektefelle eller for samboer
med rett til arv etter loven. En slik bestemmelse er ikke
til hinder for at personer som nevnt i § 127 kan kreve of-
fentlig skifte.

Ved privat skifte opptrer testamentsfullbyrderen
som fullmektig hvis ikke noe annet følger av testamen-
tet. Ved offentlig skifte skal testamentsfullbyrderen
oppnevnes som bostyrer.

I særlige tilfeller kan retten bestemme at skiftet kan
gjennomføres uten bistand eller uten fortsatt bistand
fra testamentsfullbyrderen.

II. Proklama – kunngjøring av frist for kreditorene til å melde sine krav

§ 100 Utstedelse av proklama. Melding til kreditorer utenfor Norge

I tilfeller som nevnt i §§ 20, 35, 93, 121 og 142 skal
arvelaterens kreditorer ved proklama gis melding om
dødsfallet og oppfordring til å melde sine krav.

Det skal ikke utstedes mer enn ett proklama for
hvert bo.

Samtidig med kunngjøringen av proklamaet skal
det gis særlig melding om dødsfallet og om at det er ut-
stedt proklama, til kjente kreditorer med bopel utenfor
Norge.

§ 101 Proklamaets innhold. Kunngjøring

Proklamaet skal inneholde:

- arvelaterens navn, fødselsnummer og bopel
- en oppfordring til kreditorene om å melde sine krav
og med opplysning om at kravene ellers vil gå tapt,
jf. § 102 første ledd annet punktum
- fristen for å melde krav, jf. § 102 første ledd første
punktum
- opplysninger om hvem krav skal meldes til.

Krav skal meldes til den retten som behandler boet,
eller til den som er oppnevnt som bostyrer. Ved privat
skifte skal krav meldes til en person med bopel i Norge.

Proklamaet kunngjøres i Norsk lysingsblad og ved
to innrykk i en avis som er alminnelig lest på stedet der
arvelateren hadde sin siste bopel. Omkostningene ved
kunngjøringen dekkes av boet under offentlig skifte og i
andre tilfeller av den som har krevd proklama.

§ 102 *Melding av krav og virkning av proklamaet*

Fristen etter proklamaet for å melde krav er seks uker fra siste kunngjøring. Krav som ikke meldes innen fristen, faller bort hvis ikke noe annet følger av lov.

Proklamaet har betydning bare for de krav som påhviler arvelateren.

Proklamaet har ikke betydning for krav som bygger på eiendomsrett. Proklamaet har heller ikke betydning for tilbakeholdsrett og panterett. Foreldelsesloven § 25 gjelder tilsvarende.

§ 103 *Forhold som har samme virkning som å melde krav*

Samme virkning som å melde krav har det:

- a) at arvingene erkjenner kravets riktighet overfor kreditor, bostyreren eller tingretten
- b) at kravet er blitt meldt under gjeldsforhandling eller konkurs i skyldnerens bo hvis dødsfallet fant sted før gjeldsforhandlingen eller konkursen ble avsluttet
- c) at sak er anlagt mot arvingene.

I tilfelle som nevnt i første ledd bokstav c gjelder foreldelsesloven § 15 nr. 2 og § 22 nr. 1 tilsvarende.

Saksanlegg overfor en enkelt av arvingene avbryter ikke fristen for de andre. Den saksøkte kan likevel holde sitt regresskrav åpent hvis han eller hun innen en måned etter utløpet av proklamafristen melder kravet på foreskrevet måte.

III. Arvingenes rett til å overta eiendeler på skiftet. Verdsettelse og oppgjør

§ 104 *Rett til å overta eiendeler og rett til å kreve eiendeler solgt*

En arving kan overta bestemte eiendeler i boet hvis det ikke er noen av de andre arvingene som motsetter seg dette. Er det uenighet om en arving skal få overta en eiendel, kan arvingen overta eiendelen hvis gode grunner taler for det, og det ikke er noen rimelig grunn for de andre arvingene til å motsette seg det. Ved offentlig skifte skal retten påse at avgjørelsen ikke blir til skade for en arving som er under vergemål, som er forhindret fra selv å gjøre sine ønsker gjeldende, eller som er forhindret fra selv å være til stede under skiftet.

Enhver arving kan kreve at eiendeler i boet som ikke blir overtatt etter første ledd eller etter §§ 108, 113 eller 114, blir solgt. Dette kan likevel ikke kreves av en arving som etter testament bare skal motta et bestemt, avgrenset gode av liten verdi. Ved offentlig skifte kan retten bestemme at eiendelene skal selges hvis arvingene ikke blir enige om fordelingen.

Ekteskapsloven § 71 første ledd annet punktum og annet, tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende. Ved offentlig skifte kan retten bestemme at salg skal skje bare blant arvingene eller noen av dem.

Reglene i denne paragrafen gjelder bare hvis ikke noe annet følger av denne loven eller av testament.

§ 105 *Verdsettelse av eiendelene*

Eiendeler i boet som skal overtas etter §§ 104, 108, 113 eller 114, overtas til den verdien arvingene er enige om. Hvis ikke noe annet er bestemt i arvelaterens testament, kan arvingene avtale hvordan en eiendel skal verdsettes, og om verdsettelsen skal være veiledende eller bindende.

Når en arving skal overta en eiendel etter § 104, er det verdien på det tidspunktet da det ble bestemt hvem som skal overta eiendelen, som skal legges til grunn for oppgjøret, hvis ikke arvingene avtaler noe annet.

§ 106 *Verdsettelse ved skiftetakst*

Blir arvingene ikke enige etter § 105, verdsettes eiendelen etter begjæring ved skiftetakst. Taksten skal svare til eiendelens omsetningsverdi hvis ikke noe annet er bestemt.

Skiftetaksten hører under tingretten og holdes av tre skjønnsmedlemmer. Taksten fastsettes i rettsmøte. Dommeren styrer og deltar i taksten hvis noen gjør gjeldende rett på skiftet til å overta en eiendom på grunnlag av odels- eller åsetesrett, eller hvis dommeren ellers finner grunn til det. Deltar dommeren i taksten, settes retten med to eller fire skjønnsmedlemmer etter dommerens beslutning. Omkostningene ved skiftetaksten dekkes av boet. Ved privat skifte skal den som begjærer skiftetaksten, innbetale de antatte omkostningene forskuddsvis.

Overtakst hører under tingretten, men retten settes med en annen dommer enn den dommeren som har holdt skiftetaksten. Ved overtakst deltar fire skjønnsmedlemmer. Dommeren styrer og deltar alltid i overtaksten. For saksomkostninger ved overtaksten gjelder reglene i tvisteloven kapittel 20.

Skiftetakst og overtakst kan fremmes selv om partene uteblir.

Der det er bestemt forkynnelse, kan det ved skiftetakst og overtakst i stedet gis meddelelse. For øvrig gjelder skjønnslovens bestemmelser om skjønn tilsvarende så langt de passer på skiftetakst og overtakst.

§ 107 *Opgjør*

Den som på skiftet overtar eiendeler etter §§ 104, 108, 113 eller 114 som overstiger verdien av den arven han eller hun har krav på, skal betale det overskytende til boet.

Overtar en arving fast eiendom eller andel av fast eiendom eller andel eller aksje i boligselskap eller obligasjon som rett til leie av bolig er knyttet til, kan denne arvingen i stedet utstede en fordring til de andre arvingene med pantesikkerhet i eiendommen eller rettigheten. Første punktum gjelder likevel ikke så langt innbetalings-

gen er nødvendig for å dekke arvelaterens og boets forpliktelser etter § 123 eller § 143.

Fordring som nevnt i annet ledd kan fra begge sider sies opp med et varsel på seks måneder. Renten tilsvaret mellomrenten etter § 144.

En arving må finne seg i at et krav som arvelateren hadde på ham eller henne, blir avregnet i arven med full verdi.

§ 108 *Særlige regler for eiendom som overtas på grunnlag av odels- eller åsetesrett*

En arving som har odels- eller åsetesrett, kan kreve å få overta den eiendommen som retten er knyttet til, på skiftet, jf. odelsloven §§ 19 og 51. Under offentlig skifte kan tingretten eller bostyreren sette en frist på inntil seks måneder for arvinger med odels- eller åsetesrett til å melde fra om det blir gjort krav gjeldende etter første punktum. Den som ikke melder fra innen fristen, taper retten til odelsløsning overfor den som eiendommen overføres til. Overfører boet eiendommen til en med dårligere odelsprioritet, blir den som ikke gir melding, stående etter erververen og dennes linje i odelsrekken.

Eiendom som overtas på grunnlag av odels- eller åsetesrett, verdsettes etter reglene i odelsloven.

For eiendom som overtas på grunnlag av odels- eller åsetesrett, gjelder § 143 annet ledd slik at kreditorer som ikke på annen måte kan få dekning, i stedet gis krav på den odels- eller åsetesberettigete arvingen med pantsikkerhet i eiendommen så langt taksten rekker. § 107 tredje ledd første punktum gjelder tilsvarende.

IV. Når arvelateren etterlater seg ektefelle eller samboer

§ 109 *Delingen av felleseiet*

Felleseie mellom arvelaterens dødsbo og arvelaterens ektefelle deles beløpsmessig etter reglene i ekteskapsloven kapittel 15. Felleseiet deles før dødsboet skiftes. Særeie trekkes inn i skiftet i den utstrekning dette følger av ekteskapsloven eller loven her.

Var arvelateren insolvent, er det bare arvelaterens rådighetsdel av felleseiet som anses som hans eller hennes dødsbo.

§ 110 *Fortegnelse over eiendeler og forpliktelser*

Hvis retten ber om det, skal ektefellen sette opp en fortegnelse over sine eiendeler og forpliktelser og opplyse om eiendelene er felleseie, særeie eller i sameie mellom ektefellene.

Hvis retten ber om det, skal en gjenlevende samboer sette opp en fortegnelse over sine eiendeler og forpliktelser og opplyse om eiendelene er i sameie mellom samboerne.

§ 111 *Råderetten over eiendeler under skiftet og vederlag for bruk*

Ektefellen eller samboeren beholder vederlagsfritt råderetten over sine eiendeler under skiftet. Om ikke noe annet avtales, kan det når det har gått ett år etter dødsfallet, kreves vederlag for bruk av eiendeler som fullt ut var eid av arvelateren. Det samme gjelder for bruk av eiendeler som var i sameie mellom ektefellene eller samboerne, slik at vederlaget svarer til arvelaterens sameieandel.

Er det ved utløpet av ettårsfristen i første ledd ikke avklart hvem som skal overta felles bolig og løsøre, har ektefellen eller samboeren vederlagsfri bruksrett til disse eiendelene frem til dette er avklart. Trekker skiftet ut, eller er det ellers åpenbart urimelig at bruksretten er vederlagsfri, kan retten bestemme at det skal kreves vederlag for bruken.

Er det en fare for at ektefellen eller samboeren på en utilbørlig måte forsinker gjennomføringen av skiftet eller forringer dødsboets krav, kan retten frata ham eller henne råderetten over eiendelene.

§ 112 *Kreditorenes dekningsgrunnlag*

Ektefellens kreditorer kan frem til skiftet er avsluttet kreve dekning i hans eller hennes eiendeler. For forpliktelser som ektefellen har pådratt seg etter at arvelateren døde, kan det likevel ikke tas utlegg i eiendeler som skal deles.

§ 113 *Retten til å overta eiendeler som er i felleseie*

Hvis det ikke vil være åpenbart urimelig, har ektefellen rett til å overta bestemte eiendeler som han eller hun fullt ut eller for det vesentlige har brakt inn i felleseiet.

Hvis det ikke vil være åpenbart urimelig, har ektefellen rett til å overta følgende eiendeler uten hensyn til hvem av ektefellene som har brakt eiendelen inn i felleseiet:

- boligeiendom som har vært brukt som felles bolig
- andel eller aksje i boligselskap eller obligasjon som ektefellenes rett til leie av felles bolig har vært knyttet til
- løsøre som har hørt til innboet i ektefellenes felles bolig
- løsøre som ektefellen trenger til å fortsette sin næring.

Har boligen vært brukt også til ervervsvirksomhet eller andre formål, gjelder første punktum bare hvis det hovedsakelige formålet har vært å tjene som felles bolig, og de øvrige arvingene ikke har rimelig grunn til å motsette seg at eiendelen blir overtatt av ektefellen.

Ektefellens rett etter denne paragrafen til å overta eiendom gjelder også eiendom som noen annen har odels- eller åsetesrett til.

Ved offentlig skifte gjelder § 104 første ledd tredje punktum tilsvarende.

Ved salg av eiendeler i boet til andre enn arvingene har ektefellen forkjøpsrett under ellers like vilkår.

§ 114 *Retten til å overta eiendeler ved særeie eller samboerskap*

Hvis ikke særlige grunner tilsier noe annet, har ektefellen rett til å overta bolig og løsøre som nevnt i § 113 annet ledd som var arvelaterens særeie. § 113 tredje til femte ledd gjelder tilsvarende.

Ved samboerskap som omfattes av husstandsfellesskapsloven § 1, kan den gjenlevende samboeren overta bolig og innbo etter reglene i husstandsfellesskapsloven § 2.

§ 115 *Tidspunktet for verdsettelse av eiendeler*

Når ektefellen beholder egne eiendeler, er det verdien på tidspunktet for arvelaterens død som skal legges til grunn for oppgjøret. I andre tilfeller er det verdien på det tidspunktet det blir bestemt hvem som skal overta eiendelen, som skal legges til grunn, hvis ikke noe annet blir avtalt.

Kapittel 16. Privat skifte

§ 116 *Ansvar for arvelaterens forpliktelser*

Skal boet skiftes privat, må minst én av de myndige arvingene overfor retten påta seg ansvaret for arvelaterens forpliktelser. Påtar flere arvinger seg dette ansvaret, er de fullt og solidarisk ansvarlige overfor kreditorene. De øvrige arvingene er ansvarlige for arvelaterens forpliktelser bare inntil verdien av sin arv.

Hvis boets eiendeler antas å være verdt mindre enn tre ganger grunnbeløpet i folketrygden, er ansvaret etter første ledd første og annet punktum begrenset til boets eiendeler etter at begravellesomkostningene er dekket.

Er ingen av arvingene myndige, kan boet skiftes privat uten at noen påtar seg ansvaret for arvelaterens forpliktelser etter første ledd. Arvingene er da ansvarlige for arvelaterens forpliktelser bare inntil verdien av sin arv.

§ 117 *Frist for å kreve privat skifte*

Innen 60 dager etter dødsfallet eller innen en annen frist som retten setter, må en arving ha påtatt seg ansvaret for arvelaterens forpliktelser etter § 116 første ledd hvis boet skal skiftes privat.

Fristen etter første ledd er ikke til hinder for at et bo under offentlig skifte tilbakeleveres til privat skifte etter § 158.

§ 118 *Utstedelse av skifteattest*

Er vilkårene for privat skifte oppfylt, utstedes skifteattest når fristen i § 117 første ledd er utløpt, eller tidligere om alle arvingene er enige om det.

Skifteattesten utstedes til den eller de av arvingene som innen utløpet av fristen i § 117 første ledd har påtatt seg ansvaret for arvelaterens forpliktelser, jf. § 116 første ledd. I tilfeller som nevnt i § 116 tredje ledd utstedes skifteattesten til arvingenes verger. Er arvingene eller vergene enige, kan skifteattesten utstedes til én eller enkelte av dem, eller de kan utpeke en fullmektig for seg. Skal en testamentsfullbyrder gjennomføre skiftet, jf. § 99, utstedes skifteattesten til testamentsfullbyrderen.

I skifteattesten skal det opplyses om hvem som er arvinger i boet. Har en arving verge, skal også vergen angis hvis arvingen er mindreårig eller representasjon under skiftet faller inn under vergens mandat. I skifteattesten skal det også opplyses om hvem som har påtatt seg ansvaret for arvelaterens forpliktelser.

Boet er overtatt til privat skifte når det er utstedt skifteattest. Den som skifteattesten er utstedt til, er legitimert til å rå over arvelaterens eiendeler og til å forplikte boet.

Foreligger det vesentlige feil ved skifteattesten, kan attesten kreves rettet. Avslag på skifteattest kan ankes.

Retten skal underrette samtlige kjente arvinger om innholdet i skifteattesten. Er noen av arvingene mindreårige eller fratatt rettslig handleevne, skal retten sende kopi av skifteattesten til fylkesmannen. Går et testament ut på at det skal opprettes en stiftelse, skal retten sende kopi av skifteattesten til Stiftelsestilsynet.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om skifteattester, herunder om hvem skifteattester skal utstedes til, og innholdet i skifteattester. Det kan i en slik forskrift gjøres unntak fra reglene i denne paragrafen.

§ 119 *Oppgaver ved gjennomføringen av et privat skifte*

Den eller de av arvingene som skifteattesten er utstedt til, gjennomfører det private skiftet. Oppgavene kan likevel fordeles til andre. Boet skal skiftes innen rimelig tid og på en måte som ivaretar arvingenes og øvrige rettighetshaveres interesser. Følgende oppgaver skal eller bør normalt utføres:

- Det skal skaffes oversikt over arvingene i boet og omfanget av den enkeltes arverett.
- Det skal skaffes oversikt over arvelaterens eiendeler og forpliktelser.
- Det skal sørges for at krav som eventuelt følger av arvelaterens gyldige testament, blir oppfylt, jf. § 124. Personer som ikke deltar i skiftebehandlingen, skal varsles om sine rettigheter i boet.
- Boets eiendeler skal tas vare på. Eiendelene skal sikres, holdes i stand og eventuelt forsikres på en betryggende og sedvanemessig måte.

- e) Det bør vurderes om det skal utstedes proklama hvis dette ikke allerede er gjort. Det skal utstedes proklama hvis en arving krever det etter § 121.
- f) Arvelaterens løpende forpliktelser (for eksempel som følge av abonnemeter, medlemskap eller avtaler om varer eller tjenester) bør avsluttes.
- g) Det skal leveres skattemelding for inneværende år og for foregående år dersom denne ikke allerede er levert, slik at rett fastsetting av skatt kan legges til grunn for booppgjøret.
- h) Boets og arvelaterens forpliktelser skal dekkes, eller det skal settes av midler til dette, jf. §§ 122 og 123. Boets utestående krav skal inndrives.
- i) Det skal avklares om arvinger ønsker å overta eiendeler på skiftet eller om eiendelene skal selges, jf. §§ 104 til 115. Det skal gjennomføres salg av de eiendelene som skal selges.
- j) Det bør settes opp et forslag til fordelingen av eiendelene i boet. Når arvingene har blitt enige om fordelingen, bør det settes opp et dokument som viser hvordan boet er fordelt, og som undertegnes av arvingene.
- k) Eiendeler skal overføres til arvingene etter den fordelingen det er enighet om. Det bør sørges for omregistrering i offentlige registre. Ved overføring av fast eiendom bør det sørges for tinglysing.
- l) Dokumentasjon som viser at kreditorene har fått dekning, bør oppbevares på en betryggende måte. Det bør føres en oversikt over de ut- og innbetalinger som er foretatt under skiftet.

§ 120 *Krav om enighet for beslutninger under skiftet*

Beslutninger under skiftet krever enighet mellom arvingene. Arvingene kan likevel gi én eller noen myndighet til å treffe beslutninger som skal være bindende for alle.

Kravet om enighet i første ledd omfatter ikke arving som etter testament bare skal motta et bestemt, avgrenset gode av liten verdi. Kravet om enighet omfatter heller ikke arving med ukjent adresse eller arving som ikke besvarer henvendelser om skiftet.

En arving kan forplikte de øvrige arvingene på boets vegne når det gjelder tiltak som er nødvendige og forholdsmessige for å verne verdier i boet.

§ 121 *Kunngjøring av frist for å melde krav (proklama)*

En arving kan kreve at det kunngjøres en frist for kreditorene til å melde sine krav etter reglene om proklama i §§ 100 til 103 hvis ikke dette allerede er gjort etter § 93. Proklamaet utstedes av en som skifteattesten er utstedt til, eller av en denne har gitt fullmakt. Kreditorene kan innkalles ved proklama også etter at det private skiftet er avsluttet.

§ 122 *Dekning av boets og arvelaterens forpliktelser*

Arvingene skal sørge for at boets og arvelaterens forpliktelser dekkes under skiftet, med mindre forpliktelsen er bortfalt ved dødsfallet eller ved proklama.

Forpliktelsene bør dekkes i denne rekkefølgen:

- a) begravelsesomkostningene
- b) skifteomkostningene og andre massekrav
- c) fortrinnsberettigede krav etter dekningsloven §§ 9-3 og 9-4
- d) andre krav.

Er eiendelene i boet ikke tilstrekkelige til å dekke alle forpliktelsene i boet, eller er dette uklart, skal forpliktelsene dekkes i rekkefølgen som følger av annet ledd.

§ 144 om forsinkelsesrente og mellomrente gjelder tilsvarende.

§ 123 *Rett til å kreve at forpliktelsene dekkes før utdeling av arv*

En arving som har påtatt seg ansvaret for arvelaterens forpliktelser, kan kreve at arvelaterens og boets forfalte forpliktelser blir dekket før noe av arven deles ut. For krav som ikke har forfalt, kan det kreves at det avsettes et beløp som dekker forpliktelsen, med mindre kravet er betryggende sikret ved pant i boets eiendeler.

§ 124 *Oppfyllelse av bestemmelser i testament*

Er det midler igjen etter at kreditorene er dekket eller sikret etter §§ 122 og 123, skal krav som følger av arvelaterens gyldige testament, og som ligger innenfor rammen av hva arvelateren kunne disponere over, oppfylles før resten av arven fordeles mellom arvingene. Dette gjelder likevel ikke for krav etter testamentet som forfaller på et senere tidspunkt, hvis det settes av midler til oppfyllelse av kravet.

Er det ikke tilstrekkelige eiendeler i boet til å dekke kravene som følger av testamentet, skal det skje en forholdsmessig avkorting. En testamentsarving som skal arve en bestemt ting, skal likevel gå foran en testamentsarving som skal arve en pengesum, hvis det ikke er grunn til å tro at arvelateren mente noe annet, jf. § 58 bokstav a.

§ 125 *Arving som er forsvunnet eller uten kjent oppholdssted*

Er en arving forsvunnet etter arvefallet eller fraværende uten kjent oppholdssted, skal det settes av arv til ham eller henne etter reglene i § 146.

§ 126 *Twister under privat skifte*

Ved privat skifte har dødsboet ikke partsevne, jf. tvisteloven § 2-1. Parter i tvisten er den eller de av arvingene som reiser sak om et krav eller bestrider et krav.

Twister under privat skifte behandles etter reglene i tvisteloven.

Omkostningene ved en tvist som avgjøres i boets favør, dekkes av boet som massekrav i den utstrekning saksanlegget har kommet boet til gode og saksomkostninger ikke er tilkjent.

En rettskraftig avgjørelse gjelder for og mot alle som har interesser i boet. Avgjørelsen skal legges til grunn for skiftet og har tvangskraft overfor arvingene.

Kapittel 17. Offentlig skifte

I. Åpning av offentlig skifte

§ 127 Hvem som kan kreve offentlig skifte

Tingretten åpner offentlig skifte i boet når det kreves av:

- en arving
- en kreditor som har tatt utlegg i en arvings krav på arv
- en arvings konkursbo
- fylkesmannen på vegne av en arving som er under vergemål, eller arvingens verge hvis dette omfattes av vergens mandat
- den som har et krav mot arvelateren, hvis det ikke er krevd privat skifte innen fristen etter § 117 første ledd
- den som har et krav mot arvelateren, hvis sannsynligheten for å få dekning vesentlig forringes som følge av arvingenes forhold.

Som arving etter første ledd bokstav a til d regnes ikke arving som etter testament bare skal motta et bestemt, avgrenset gode av liten verdi. En slik arving kan likevel kreve offentlig skifte hvis vedkommende, når det har gått ett år etter dødsfallet, ennå ikke har mottatt det han eller hun har krav på, og de øvrige arvingene kan bebreides for dette.

Er arvingen mindreårig, fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området eller i en tilstand som nevnt i § 139 annet ledd annet punktum, er det vergen som må kreve offentlig skifte på vegne av arvingen etter første ledd bokstav a.

§ 128 Arvelaterens adgang til å bestemme offentlig skifte

Arvelateren kan bestemme ved testament at boet skal skiftes offentlig. En slik bestemmelse er bindende for alle arvingene, herunder livsarvingene og ektefelle eller samboer.

§ 129 Tingrettens åpning av offentlig skifte av eget tiltak

Er boet ikke krevd overtatt til privat skifte eller uskifte innen fristen i § 117 første ledd eller § 96 første ledd, skal tingretten av eget tiltak åpne offentlig skifte hvis det er utvilsomt at boets eiendeler, etter at begravesomkostningene er dekket, er tilstrekkelige til å dekke skifteomkostningene. Er eiendelene ikke tilstrekkelige til å dekke skifteomkostningene, kan retten like-

vel åpne offentlig skifte hvis det foreligger særlige grunner til det. I så fall hefter staten for skifteomkostningene opp til 50 ganger rettsgebyret.

Tingretten skal åpne offentlig skifte av eget tiltak også i tilfeller som nevnt i § 94 første ledd fjerde punktum og § 133 annet ledd første og annet punktum. Vilkårene etter første ledd gjelder tilsvarende.

§ 130 Bortfall av retten til å kreve offentlig skifte

Det kan ikke kreves offentlig skifte etter at det private skiftet er avsluttet. Fylkesmannen kan likevel kreve offentlig skifte hvis fylkesmannen finner at en arving under vergemål har fått en arv som ikke er tilfredsstillende i forhold til det arvingen hadde krav på.

Retten til å kreve offentlig skifte faller bort tre år etter dødsfallet. For en ektefelle eller samboer som har sittet i uskifte, løper fristen fra det tidspunktet retten til uskifte opphørte.

Taler sterke grunner for det, kan retten bestemme at offentlig skifte skal åpnes også etter utløpet av fristene etter annet ledd.

§ 131 Forberedende rettsmøte

Før det åpnes offentlig skifte skal retten innkalle arvingene og den som har krevd offentlig skifte, til et forberedende rettsmøte, med mindre retten finner at et slikt møte vil ha liten hensikt. En arving som etter testament bare skal motta et bestemt, avgrenset gode av liten verdi, innkalles bare om det anses hensiktsmessig. I møtet skal det gis veiledning om reglene som gjelder for arveoppgjøret, og om mulig skal spørsmål partene tvistes om, avklares. Dommeren kan mekle mellom partene.

Kommer partene til enighet, og dommeren finner det ubetenkelig, kan det i rettsmøtet inngås rettsforlik.

Om ikke noe annet er avtalt, skal rettsgebyret etter rettsgebyrloven § 16 nr. 3 dekkes av den som har krevd offentlig skifte. Åpnes det offentlig skifte, skal rettsgebyret dekkes av boet.

Forberedende rettsmøte etter denne paragrafen er ikke offentlig, og allmennheten har ikke rett til innsyn etter tvisteloven kapittel 14, med mindre retten bestemmer noe annet.

§ 132 Sikkerhet for skifteomkostningene

Før det kan åpnes offentlig skifte må den som krever offentlig skifte, stille sikkerhet for skifteomkostningene. Dette gjelder likevel ikke hvis det er utvilsomt at boets eiendeler er tilstrekkelige til å dekke skifteomkostningene. Retten fastsetter sikkerhetens størrelse.

Det skal ikke stilles sikkerhet når det er staten som krever offentlig skifte.

§ 133 Åpning av offentlig skifte. Tvist om vilkårene er til stede

Retten åpner offentlig skifte i boet når vilkårene for dette er oppfylt.

Er det tvil om hvem som er rette arvinger, eller er det ellers uenighet om vilkårene for å åpne offentlig skifte er oppfylt, kan retten bestemme at boet skal skiftes offentlig inntil spørsmålet er avgjort, jf. § 129 annet ledd. Dette gjelder også etter at boet er overtatt til privat skifte. Bestrides det at vilkårene for offentlig skifte er til stede, avgjør retten ved kjennelse om det skal åpnes offentlig skifte. Det rettssspørsmålet som ligger til grunn for avgjørelsen, kan prøves senere under skiftet.

Inntil spørsmålet om offentlig skifte er avgjort skal retten treffe de midlertidige forføyninger som er påkrevd for å hindre at noe foregripes. Bestemmelsene i tvisteloven §§ 32-5 til 32-8 og §§ 34-2 til 34-7 gjelder tilsvarende.

II. Gjennomføringen av det offentlige skiftet. Skiftemyndighetens oppgaver

§ 134 Skiftebehandling ved tingretten eller ved bostyrer. Revisor og medhjelper

Offentlig skifte skjer ved tingretten, jf. § 83.

Retten oppnevner en bostyrer til å gjennomføre skiftet, jf. §§ 148 til 157. Retten kan likevel selv gjennomføre skiftet når den finner det hensiktsmessig.

Finner retten grunn til det, kan det også oppnevnes en revisor for boet.

Når det ikke oppnevnes bostyrer, kan retten engasjere en medhjelper til forvaltningen av boet.

§ 135 Formålet med det offentlige skiftet

Under skiftet skal boets eiendeler og forpliktelser klarlegges, og det skal klarlegges hvem som er arvinger i boet. Skiftet avsluttes med et booppgjør som viser hvordan boets eiendeler fordeles.

Boets eiendeler skal under skiftet forvaltes på en forsvarlig måte.

§ 136 Skiftemyndighetens kompetanse. Saksbehandlingsregler

Tingretten behandler spørsmål om offentlig skifte skal åpnes og om gjennomføringen og avslutningen av skiftet etter de saksbehandlingsreglene som er gitt i denne loven. Tvistelovens regler gjelder så langt de passer om ikke noe annet følger av denne loven. Tvister som reises under skiftet, avgjøres etter reglene i §§ 168 til 174.

§ 137 Arvingenes rett til å uttale seg

Arvingene skal så vidt mulig gis anledning til å uttale seg før det treffes avgjørelser av betydning for forvaltningen av boets eiendeler og avgjørelser om krav mot

boet. Dette gjelder likevel ikke arvinger som etter testament bare skal motta et bestemt, avgrenset gode av liten verdi.

§ 138 Beslutninger under skiftet. Krav om enighet mellom arvingene

Ved beslutninger om forvaltningen av boet og om gjennomføringen av skiftet er retten og bostyreren bundet av arvingenes standpunkt hvis arvingene er enige. Kravet om enighet mellom arvingene etter første punktum omfatter likevel ikke arving som er forsvunnet eller har ukjent adresse slik at arvingens standpunkt ikke kan innhentes, eller arving som etter testament bare skal motta et bestemt, avgrenset gode av liten verdi. Annet punktum gjelder også for andre bestemmelser i loven som stiller krav om enighet mellom arvingene.

Retten og bostyreren er ikke bundet av arvingenes standpunkt hvis det ikke er tilstrekkelige eiendeler i boet til å oppfylle alle forpliktelsene i boet. Det samme gjelder hvis en beslutning basert på arvingenes standpunkt vil stride mot en fraværende arving eller kreditorens interesser, eller hvis noe annet følger av lov.

§ 139 Stedfortreder for person under vergemål og for upersonlig rettssubjekt

Er en arving mindreårig, er det vergen som representerer arvingen under skiftet og ivaretar arvingens rettigheter og plikter. Er foreldrene verger i fellesskap, gjelder vergemålsloven § 18.

Første ledd første punktum gjelder tilsvarende for en arving som er fratatt rettslig handleevne, når fratakelsen omfatter slike disposisjoner som er nødvendige for å ivareta en arvingens rettigheter og plikter under et skifte. Første ledd første punktum gjelder tilsvarende også for en arving som på grunn av sin psykiske helsetilstand ikke er i stand til å ivareta sine egne interesser under skiftet. Har arvingen ikke verge, skal retten eller bostyreren sørge for at det oppnevnes verge.

En mindreårig arving over 15 år og en arving som nevnt i annet ledd skal innkalles til skiftesamlinger og bomøter. Arvingen skal opplyses om at han eller hun har rett, men ikke plikt, til å være til stede. Arvingen skal samtidig med vergen gjøres kjent med avgjørelser som treffes under skiftet, hvis ikke arvingen selv har erklært at det er unødvendig. For arvingens rett til innsyn i dokumenter gjelder tvisteloven § 14-1 første ledd annet og tredje punktum tilsvarende.

Er arvingen et upersonlig rettssubjekt, gjelder reglene i tvisteloven kapittel 2 tilsvarende under skiftet.

§ 140 Skiftesamlingen

Retten kan innkalle arvingene til skiftesamling hvis den finner det hensiktsmessig. En arving som etter testament bare skal motta et bestemt, avgrenset gode av liten verdi, innkalles bare om det anses hensiktsmessig.

Innkallingen skal skje med minst 14 dagers varsel og på den måten retten finner det hensiktsmessig.

Skiftesamlingen er et rettsmøte. Skiftesamlingen er ikke offentlig, og allmennheten har ikke rett til innsyn etter tvisteloven kapittel 14, med mindre retten bestemmer noe annet.

§ 141 Registrering av boets eiendeler og forpliktelser

Boets eiendeler og forpliktelser skal registreres. Reglene om registrering i § 91 gjelder tilsvarende.

Skiftes det mellom ektefellen eller samboeren og arvelaterens øvrige arvinger, og minst én av arvingene har påtatt seg ansvaret for arvelaterens forpliktelser, kan registrering og proklama unnlates hvis ektefellen eller samboeren fremlegger en oversikt over boets eiendeler og forpliktelser som ikke bestrides av noen av arvingene.

§ 142 Kunngjøring av frist for å melde krav (proklama)

Det skal kunngjøres en frist for kreditorene til å melde sine krav etter reglene om proklama i §§ 100 til 103 hvis dette ikke allerede er gjort etter § 93. Proklamaet utstedes av retten eller den oppnevnte bostyreren.

§ 143 Dekning av boets og arvelaterens forpliktelser

Retten eller bostyreren skal sørge for at boets og arvelaterens forpliktelser dekkes under skiftet, med mindre forpliktelsen er bortfalt ved dødsfallet eller ved proklama. Er boet solvent, bør krav som er godkjent, betales ved forfall. Er eiendelene i boet ikke tilstrekkelige til å oppfylle alle forpliktelsene i boet, eller er dette uklart, kan det foretas utbetalinger bare i henhold til booppgjøret. Rimelige begravellesomkostninger samt skifteomkostninger, andre massekrav og fortrinnsberettigede krav, jf. dekningsloven §§ 9-2, 9-3 og 9-4, kan likevel betales i prioritert rekkefølge så snart det er på det rene at boet vil gi full dekning til disse.

Boets eiendeler skal gjøres om i penger så langt det er nødvendig for å dekke boets og arvelaterens forpliktelser.

Foreløpig utbetaling kan foretas når proklamafristen har løpt ut.

Det skal leveres skattemelding for inneværende år og for foregående år dersom denne ikke allerede er levert, slik at rett fastsetting av skatt kan legges til grunn for booppgjøret.

Var arvelateren ansvarlig for gjeld sammen med sin ektefelle, skal retten eller bostyreren sørge for at den delen av gjelden som faller på hver av ektefellene, blir dekket under skiftet av de midlene som tilfaller hver av dem etter delingen av felleseiet. Dette gjelder likevel ikke ved insolvens.

Er ansvaret for arvelaterens forpliktelser overtatt etter §§ 20, 35 eller 116, skal retten eller bostyreren sørge for at kreditorene dekkes i samsvar med reglene i § 123

hvis dette kreves av noen av arvingene som har påtatt seg ansvaret for forpliktelsene. Reglene i første til femte ledd gjelder så langt de passer.

§ 144 Forsinkelsesrente og mellomrente

Betales et krav etter forfall, kan kreditor kreve forsinkelsesrente etter reglene i forsinkelsesrenteloven.

Betales et ikke rentebærende krav før forfall, trekkes det fra en mellomrente, regnet fra betalingsdagen til forfallsdagen. Mellomrenten utgjør den renten som følger av forsinkelsesrenteloven, fratrukket seks prosentpoeng.

Departementet kan i forskrift fastsette andre rentesatser og gi nærmere regler om beregning av rente.

§ 145 Oppfyllelse av bestemmelser i testament

Retten eller bostyreren skal sørge for at krav som følger av arvelaterens gyldige testament, blir oppfylt etter reglene i § 124.

§ 146 Arving som er forsvunnet eller uten kjent oppholdssted

Er en arving forsvunnet eller fraværende uten kjent oppholdssted, skal det settes av arv til arvingen i booppgjøret. Arven skal forvaltes i samsvar med lov om forsvunne personar kapittel 2. Er arven mindre enn to ganger folketrygdens grunnbeløp, og det ikke er andre eiendeler som skal forvaltes for arvingen etter lov om forsvunne personar, skal det likevel ikke settes av arv til arvingen hvis han eller hun har ektefelle, samboer med arverett etter loven eller slektning i rett oppstigende eller nedstigende linje eller har rådd over hele arven ved testament. Arven skal da fordeles mellom disse personene etter reglene i lovens andre del. En forsvunnet eller fraværende arving som senere kommer til rette, kan ikke kreve tilbakeføring av arv som er fordelt etter fjerde punktum.

§ 147 Tvangsfullbyrdelse i boets eiendeler

Tvangskraftig dom eller annet tvangsgrunnlag mot arvelateren kan tvangsfullbyrdes i boets eiendeler.

I de første seks månedene etter dødsfallet kan tvangsdekning i boets eiendeler etter tvangsfullbyrdesloven kapittel 8 til 12 bare skje med samtykke fra tingretten som behandler eller har behandlet boet.

III. Særlig om skiftebehandling med bostyrer

§ 148 Virkeområde

Reglene i §§ 148 til 157 gjelder når det oppnevnes en bostyrer til å gjennomføre skiftet, jf. § 134 annet ledd første punktum.

§ 149 *Hvem som kan oppnevnes som bostyrer. Sikkerhetsstillelse*

Som bostyrer oppnevnes en advokat. Andre kan oppnevnes hvis retten finner det ubetenkelig. Er det i testament bestemt at en testamentsfullbyrder skal gjennomføre skiftet, gjelder § 99.

Bostyreren skal for sitt mulige ansvar som bostyrer være sikret gjennom en forsikringsordning godkjent av departementet i forskrift. Forsikringspremien regnes som en skifteomkostning. Bostyreren kan under skiftet omsette boets faste eiendommer mv. uten å stille ekstra sikkerhet etter eiendomsmeglingsloven § 2-7 dersom sikkerhetsstillelsen etter første punktum tilfredsstiller kravene som følger av eiendomsmeglingsloven.

§ 150 *Bostyrerens oppgave og kompetanse*

Bostyrerens oppgave er å gjennomføre skiftet på tingrettens vegne. Bostyreren kan engasjere medhjelpere til å bistå ved skiftebehandlingen. Bostyreren skal medvirke til at skiftet gjennomføres uten unødig opphold og uten unødige omkostninger.

Bostyreren har ved gjennomføringen av skiftet den samme kompetansen som tingretten. Bostyreren kan likevel ikke avgjøre rettstvister eller innkalle til skiftesamlinger.

§ 151 *Protokoll og regnskap mv.*

Bostyreren skal føre protokoll over forhandlingene under skiftet og beslutningene som blir truffet. Bostyreren skal føre regnskap over boets midler. Boets midler skal holdes atskilt fra andre midler.

§ 152 *Innberetninger til tingretten*

Senest tre måneder etter oppnevningen skal bostyreren sende innberetning til tingretten. Innberetningen skal inneholde en oversikt over boets eiendeler og forpliktelser og over hvem som har krav på arv i boet. Innberetningen skal også redegjøre for den videre skiftebehandlingen, og den skal angi når det kan foreligge et utkast til booppgjør. Bostyreren skal gi retten korte redegjørelser om fremdriften etter seks og ni måneder om boet ikke allerede er avsluttet.

Er boet ikke avsluttet innen ett år etter oppnevningen, skal bostyreren sende innberetning til tingretten om skiftebehandlingen samt regnskap for boet. Senere skal det sendes slik innberetning og regnskap etter rettens bestemmelser, likevel minst hvert år.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om innberetninger, redegjørelser og regnskap etter denne bestemmelsen.

§ 153 *Bomøter*

Arvingene innkalles til et innledende bomøte, med mindre bostyreren finner at et slikt møte vil ha liten hensikt. En arving som etter testament bare skal motta

et bestemt, avgrenset gode av liten verdi, innkalles bare om det anses hensiktsmessig. På møtet skal bostyreren legge frem en oversikt over boets eiendeler og forpliktelser og avklare eventuelle tvister som må løses. Arvingenes syn på fordelingen av boets eiendeler og i hvilken grad eiendelene skal selges, bør så vidt mulig bringes på det rene.

Under den videre skiftebehandlingen kan bostyreren innkalle arvingene til bomøter når det anses hensiktsmessig.

§ 154 *Rett til å kreve skiftesamling*

Bostyreren eller et flertall av arvingene kan kreve at tingretten holder skiftesamling i boet etter reglene i § 140. § 138 første ledd annet punktum gjelder tilsvarende ved beregningen av om et flertall av arvingene står bak kravet.

§ 155 *Utkast til booppgjør*

Når et bo er ferdig til avslutning, utarbeider bostyreren utkast til booppgjør, jf. § 160.

Forslag til bostyrerens godtgjørelse tas inn i utkastet til booppgjør.

§ 156 *Klage over bostyreren*

En arving som mener at bostyreren ikke gjennomfører skiftet med tilstrekkelig fremdrift, eller som for øvrig mener at man ikke kan ha tillit til bostyreren, kan klage over bostyreren til tingretten.

Retten skal forelegge klagen for bostyreren og kan pålegge bostyreren å gi en redegjørelse innen en frist.

Klagen avgjøres ved beslutning. Beslutningen kan ikke ankes.

§ 157 *Tilbakekall av oppnevningen*

Retten kan tilbakekalle oppnevningen av en bostyrer hvis den finner at bostyreren ikke utfører sine oppgaver på en forsvarlig måte. Retten kan også tilbakekalle oppnevningen hvis den finner at det ikke lenger er nødvendig med bistand fra bostyreren.

IV. Avslutning av skiftet. Booppgjør og utdeling fra boet

§ 158 *Tilbakelevering av boet til privat skifte eller uskifte*

Boet skal leveres tilbake til arvingene til privat skifte hvis den grunnen som ledet til offentlig skifte, ikke lenger er til stede, og arvingene er enige om tilbakeleveringen. Er det krevd offentlig skifte etter § 127 første ledd bokstav f, kan boet tilbakeleveres bare hvis kreditorene som har meldt krav i boet, gis dekning eller det blir stilt betryggende sikkerhet for kravene.

Arvelaterens ektefelle eller samboer kan kreve boet tilbakelevert til overtakelse i uskifte hvis han eller hun oppfyller vilkårene for å sitte i uskifte.

Tilbakeleveringen skjer ved kjennelse. Kjennelsen skal straks meddeles arvingene og kreditorer som har meldt krav i boet. Har det vært tvist om tilbakeleveringen, skal kjennelsen forkynnes for den tapende part.

Tilbakeleveres boet til privat skifte eller uskifte, fortsetter behandlingen av en tvist som er påbegynt under det offentlige skiftet, etter saksbehandlingsreglene i §§ 168 flg.

Er det oppnevnt bostyrer, utarbeider bostyreren forslag til godtgjørelse som sendes arvingene. Arvingene skal gis en frist på to uker til å uttale seg. Godtgjørelsen fastsettes av retten ved kjennelse.

§ 159 Innstilling av skiftebehandling

Skiftebehandling skal innstilles hvis det viser seg at eiendelene i boet ikke er tilstrekkelige til å dekke skifteomkostningene, og det ikke stilles sikkerhet for disse. Dette gjelder likevel ikke hvis vilkårene i § 129 første ledd annet punktum er til stede.

Skiftebehandling skal innstilles også hvis det viser seg at boet allerede er skiftet.

Innstillingen skjer ved kjennelse. § 158 tredje ledd annet og tredje punktum gjelder tilsvarende.

Når skiftebehandling er innstilt, er arvingene solidarisk ansvarlige for arvelaterens forpliktelser inntil verdien av boets eiendeler etter at begravellesomkostningene er dekket.

§ 158 femte ledd om bostyrerens godtgjørelse gjelder tilsvarende.

§ 160 Fastsettelse av booppgjøret

Skiftet avsluttes ved at det fastsettes et booppgjør. Bostyreren, eventuelt retten, utarbeider et utkast til booppgjør. Booppgjøret skal inneholde en oppstilling over boets eiendeler og forpliktelser, og det skal vise hvordan kreditorene gis dekning, og hvordan eiendelene deles mellom arvingene.

Utkastet til booppgjør skal sendes arvingene og kreditorer som ikke allerede har fått fullt oppgjør. § 138 første ledd annet punktum gjelder tilsvarende for hvem som skal regnes som arving etter første punktum. Mot-takerne skal gis en frist på minst to uker til å påpeke feil ved utkastet før utkastet oversendes retten.

Booppgjøret fastsettes ved rettens kjennelse.

§ 161 Oversendelse av kjennelsen om booppgjøret

Kjennelsen om booppgjøret skal straks meddeles arvingene og de kreditorene som ikke allerede har fått fullt oppgjør.

Er en arving under vergemål, skal kjennelsen om booppgjøret også sendes til fylkesmannen og vergen.

Er en arving forsvunnet eller fraværende uten kjent oppholdssted, jf. § 146, skal kjennelsen om booppgjøret sendes til vergen eller en annen som er oppnevnt for å ivareta personens interesser. I tillegg skal kjennelsen

sendes til fylkesmannen i det fylket der personen sist var bosatt.

Går et testament ut på at det skal opprettes en stiftelse, skal kjennelsen om booppgjøret sendes Stiftelses-tilsynet.

§ 162 Anke mv.

Fristen for å anke over kjennelsen om booppgjøret er én måned regnet fra dagen kjennelsen ble avsagt. Reglene om ankesum i tvisteloven § 29-13 gjelder tilsvarende.

Retten kan omgjøre booppgjøret så langt dette ikke nødvendiggjør noen tilbakebetaling. Omgjøringen fastsettes ved en beslutning, og ankefristen etter første ledd løper i så fall fra dagen for beslutningen.

§ 163 Utdelinger på grunnlag av booppgjøret

Det kan ikke utdeles eiendeler på grunnlag av det fastsatte booppgjøret før kjennelsen om booppgjøret er rettskraftig. En eiendel kan likevel utdeles til en arving tidligere enn dette hvis det er på det rene hva arvingen har krav på, og det er klart at boets eiendeler for øvrig er tilstrekkelige til å dekke øvrige utdelinger og forpliktelser.

§ 164 Eiendeler av ubetydelig verdi

En eiendel av ubetydelig verdi kan settes ut av betraktning ved booppgjøret hvis utdeling av eiendelen vil medføre uforholdsmessig ulempe eller omkostning. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler til utfylling av denne bestemmelsen og kan fastsette verdigrænser.

§ 165 Plikt til å sørge for tinglysing eller registrering

Retten eller bostyreren skal sørge for at overføring av fast eiendom fra boet til en arving tinglyses i grunnboken. Om en arving gis rett til pant i fast eiendom eller realregistrerbart løsøre, skal det sørges for at pantet tinglyses eller registreres. Det skal også sørges for rettsvern ved beslagsforbud etter dekningsloven § 3-3. Gebyr for tinglysing eller annen registrering i et realregister dekkes av boet.

§ 166 Eiendeler som dukker opp etter fastsettelsen av booppgjøret

Hvis det etter fastsettelsen av booppgjøret viser seg at arvelateren etterlot seg ytterligere eiendeler enn de som er omfattet av booppgjøret, skal retten sørge for utdeling av disse eiendelene ved å fortsette det offentlige skiftet eller ved å overføre den videre behandlingen til privat skifte. Finner retten det ubetenkelig, kan den i stedet overlate fordelingen av eiendelene til en av arvingene. Retten skal i denne vurderingen legge vekt på hva som fremstår som mest hensiktsmessig blant annet ut fra eiendelens verdi og forholdet mellom arvingene.

Reglene om offentlig eller privat skifte gjelder så langt de passer, likevel slik at retten kan tilpasse saksbehandlingen til det som fremstår som mest hensiktsmessig i den enkelte saken.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om rettens saksbehandling, herunder om omkostningene og gebyr.

§ 167 *Forbigått kreditor og forbigått arving*

En kreditor som er forbigått ved booppgjøret, kan uten å anke over kjennelsen om booppjøret kreve arvingene en for alle og alle for en inntil den verdien den enkelte har mottatt. Har en arving betalt mer enn sin andel til kreditoren, kan arvingen kreve det overskytende betalt tilbake fra de øvrige arvingene.

For arving som er forbigått ved booppjøret, gjelder § 69.

V. Tvister ved offentlig skifte

§ 168 *Hva som behandles som skiftetvist*

Som skiftetvist behandles:

- tvist om det skal åpnes offentlig skifte
- tvist om rett til arv og omfanget av arvekrav
- tvist om krav meldt mot arvelateren og tvist om boets motkrav så langt de kan bringes til motregning. Er ansvaret for arvelaterens forpliktelser overtatt etter §§ 20, 35 eller 116, må skiftetvisten reises av en som har overtatt ansvaret for forpliktelsene
- tvist om krav på bestemte ting som er i boets eller ektefellens besittelse
- tvist om krav mot boet
- tvist om boets krav mot en tredjeperson, herunder krav mot en arving når kravet ikke er knyttet til stillingen som arving.

En tvist behandles likevel ikke som skiftetvist hvis den overføres til allmennprosess etter § 173, hvis den etter ufravikelige vernetingsregler hører under en annen domstol, eller hvis den skal behandles etter andre prosessregler.

En tvist behandles ikke som skiftetvist hvis den er anlagt ved en annen domstol før det ble åpnet offentlig skifte. Gjelder tvisten spørsmål som nevnt i første ledd bokstav b til f, kan den tingretten som har ansvaret for skiftebehandlingen, med partenes samtykke, be om at saken overføres til denne som skiftetvist. Beslutning om overføring treffes av den tingretten som tvisten er brakt inn for. Hvis den tingretten som tvisten er brakt inn for, motsetter seg overføring, avgjøres spørsmålet av den lagmannsretten som er overordnet den tingretten som har ansvaret for skiftebehandlingen.

En tvist behandles heller ikke som skiftetvist hvis den før det ble åpnet offentlig skifte ble anlagt etter andre prosessregler ved den tingretten som har ansvaret for skiftebehandlingen. Gjelder tvisten spørsmål som

nevnt i første ledd bokstav b til f, kan tingretten med partenes samtykke beslutte at saken skal behandles som skiftetvist.

§ 169 *Hvordan skiftetvister behandles*

Med de begrensninger som følger av annet og tredje ledd, bestemmer retten saksforberedelsen frem til skiftetvisten er avgjort, herunder om skiftetvisten skal behandles skriftlig eller helt eller delvis muntlig.

Tvisteloven første, annen, fjerde, femte og sjette del og § 9-6 gjelder tilsvarende for skiftetvister så langt de passer. Tvisteloven kapittel 5 og 6 og kapittel 16 avsnitt III og §§ 13-7 og 13-8 gjelder likevel ikke. Retten kan uten hensyn til første og annet punktum ved behov anvende tvisteloven § 9-10, § 9-16, § 16-6 tredje ledd og § 16-7 annet til fjerde ledd.

Før retten avsier dom skal partene gis anledning til å uttale seg muntlig eller skriftlig.

Fristen for anke over en avgjørelse som ikke skal forkynnes eller meddeles, regnes fra den dagen avgjørelsen er truffet. Skal en avgjørelse meddeles i brev, regnes ankefristen fra den dagen meddelelsen er sendt.

Når kjennelsen om booppjøret er rettskraftig, kan det ikke gis oppfriskning mot fristforsømmelser under skiftet, og det kan ikke kreves gjenåpning.

§ 170 *Frister for å reise skiftetvist*

Skal retten avgjøre et omtvistet krav, og det ikke er inngitt prosesskriv om kravet, kan retten bestemme hvem som skal reise tvist, og sette en frist for saksanlegget. Rettens beslutning skal opplyse om konsekvensene av å oversitte fristen. Beslutningen skal forkynnes for den som skal reise tvist. Oversittes fristen, og reglene i annet og tredje punktum er fulgt, faller kravet bort. Reglene om oppfriskning i tvisteloven kapittel 16 gjelder tilsvarende.

§ 171 *Hvem som har partsevne under offentlig skifte*

Et dødsbo under offentlig skifte har partsevne, jf. tvisteloven § 2-1 første ledd bokstav e. I tvist om krav mot boet er boet part uten hensyn til reglene i annet til fjerde ledd.

I tvist om krav fra en arving eller om krav på å være arving er de arvingene som bestrider kravet, motparter. Dette gjelder selv om kravet ikke er knyttet til stillingen som arving.

I tvist om et krav fra eller mot en tredjeperson som behandles av den tingretten som har ansvaret for skiftebehandlingen, er de arvingene som bestrider eller gjør gjeldende kravet, parter. I den utstrekning saksanlegget kommer boet til gode, får disse arvingene dekket sine saksomkostninger som massekrav så langt de ikke er tilkjent saksomkostninger i saken.

I tvist om et krav fra eller mot en tredjeperson som behandles av en annen tingrett, er boet part når alle ar-

vingene og den tingretten som har ansvaret for skiftebehandling, er enige om å bestride eller gjøre gjeldende kravet. Ellers er bare de arvingene som bestrider eller gjør gjeldende kravet, parter. Tredje ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

§ 172 Rettskraft

Avgjørelser under skiftet gjelder for og mot boet og alle som har interesser i boet. Tingretten avgjør om en avgjørelse den eller andre domstoler har truffet under skiftet, skal legges til grunn for den videre skiftebehandling før avgjørelsen er blitt rettskraftig.

§ 173 Behandling av tvist ved allmennprosess

Hvis tvistesummen minst tilsvarende beløpet i tvisteloven § 10-1 annet ledd bokstav a, kan retten på begjæring eller av eget tiltak beslutte at et omtvistet krav skal behandles ved allmennprosess. Ved avgjørelsen skal det legges særlig vekt på rettssspørsmålets art, tvistegjensstandens verdi, hensynet til sakens opplysning og skiftebehandlingens fremdrift. Partene skal gis anledning til å uttale seg før retten beslutter behandling ved allmennprosess.

Twist etter § 168 første ledd bokstav f skal behandles ved allmennprosess hvis tredjepersonen krever det og kravet til tvistesum i første ledd første punktum er oppfylt.

Skal en tvist behandles ved allmennprosess, skal saksøkeren gis en frist for å ta ut stevning hvis saksøkeren ikke allerede har inngitt prosesskriv som tilfredsstillende kravene til stevning. Er det ikke reist skiftetvist, fastsetter retten hvem som skal reise søksmålet, og innen hvilken frist. § 170 gjelder tilsvarende for frister etter første og annet punktum.

En tvist som overføres til behandling ved allmennprosess, behandles ikke i forlikrådet.

Beslutninger etter denne paragrafen kan ikke ankes.

§ 174 Tvist om testamentarisk bestemmelse om opprettelse av en stiftelse

Går et testament ut på at det skal opprettes en stiftelse, og noen av arvingene bestrider testamentets bestemmelse om stiftelsens arverett, skal tingretten gi vedkommende en frist for å reise skiftetvist. § 170 annet til femte punktum gjelder tilsvarende. Er det ikke reist tvist innen fristen, legges testamentets bestemmelse om stiftelsen til grunn. Dette gjelder uten hensyn til andre avgjørelsers rettskraftsvirkninger etter § 172.

Reises det innen fristen etter første ledd skiftetvist om gyldigheten av testamentet, og noen har påtatt seg å representere stiftelsesinteressen i tvisten, er vedkommende å anse som part. Tingretten skal informere vedkommende om det mulige ansvaret for saksomkostningene. Påtar ingen seg å representere stiftelsesinteressen

i tvisten, reises skiftetvist uten motpart som representerer stiftelsesinteressen.

Reises det innen fristen etter første ledd skiftetvist bare om omfanget av stiftelsens arverett, er stiftelsen å anse som part. Stiftelsens eventuelle ansvar for saksomkostninger forfaller først etter at skiftet er avsluttet.

VI. Særregler for bo der eiendelene ikke er tilstrekkelige til å oppfylle alle forpliktelsene etter arvelateren

§ 175 Virkeområde

§§ 175 til 178 gjelder hvis eiendelene i boet ikke er tilstrekkelige til å oppfylle alle forpliktelsene etter arvelateren (insolvent dødsbo), og det ikke er noen av arvingene som har overtatt ansvaret for arvelaterens forpliktelser etter §§ 20, 35 eller 116.

§ 176 Prøving av krav. Omstøtelse

Kravene prøves av bostyreren eller ved at kreditorene innkalles til skiftesamling når retten finner at dette er mest hensiktsmessig. Reglene i konkursloven § 118 gjelder tilsvarende.

Tingretten kan avgjøre spørsmål om omstøtelse etter dekningsloven kapittel 5.

§ 177 Rettsvern og utlegg

De regler som gjelder i konkurs om rettsvern for rettsstiftelser i skyldnerens eiendeler, gjelder tilsvarende, likevel slik at dødsdagen trer i stedet for konkursåpningdagen. Hvis dødsboet var solvent ved dødsfallet, men senere slås konkurs, er dagen for konkursåpningen avgjørende.

Det kan ikke tas utlegg i boets eiendeler for forpliktelser som skriver seg fra tiden før dødsfallet.

§ 178 Tvangsakkord

Etter at proklamafristen er utløpt, men før booppjøret er fastsatt, kan arvingene fremsette forslag om tvangsakkord for arvelaterens forpliktelser hvis de erklærer overfor tingretten at de overtar fullt og udelt ansvar for den akkorden som måtte bli brakt i stand, eller hvis de etter loven for øvrig ville ha hatt adgang til å overta boet til privat skifte.

Reglene i første ledd gjelder tilsvarende for en ektefelle eller samboer, hvis ektefellen eller samboeren har hatt rett til å sitte i uskifte og sender melding til tingretten om at han eller hun vil benytte sin rett under forutsetning av at akkord blir brakt i stand. Retten utsteder i så fall uskifteattest etter § 97 når stadfestelseskjennelsen er rettskraftig.

Akkordforslaget må være i samsvar med konkursloven § 30, og det skal fremsettes skriftlig overfor tingretten. Finner retten at det er utsikt til at forslaget kan bli vedtatt og stadfestet, skal den sende det til alle kjente kreditorer vedlagt en uttalelse om hvorvidt den anbefa-

ler at det vedtas. Retten skal også uttale seg om sin vurdering av utsikten til og sikkerheten for at forslaget vil bli oppfylt fra arvingenes eller ektefellens eller samboerens side.

Reglene i konkursloven § 18 og §§ 39 til 44 gjelder tilsvarende, likevel slik at retten trer i stedet for gjeldsnemnda. Retten kan gjøre unntak fra møteplikten etter konkursloven § 39.

Etter avstemningen avgjør retten ved kjennelse om akkorden skal stadfestes. Hvis boets kontantbeholdning ikke er tilstrekkelig til å dekke massekrav og fortrinnsberettigede krav, kan akkorden stadfestes bare hvis det stilles betryggende sikkerhet for at det manglende beløpet vil bli innbetalt i tilfelle av stadfestelse. For øvrig gjelder konkursloven § 38, §§ 47 til 51, § 54 og § 55 tilsvarende.

Blir akkorden stadfestet, skal skiftebehandlingen innstilles samtidig. Kunngjøring om at akkorden er blitt stadfestet og skiftebehandlingen innstilt, skal sendes til alle kjente kreditorer.

Når kjennelsen om stadfestelse er rettskraftig, skal retten dekke massekravene og de fortrinnsberettigede kravene, eller sette inn i bank nødvendige beløp til dekning av omtvistede krav, jf. konkursloven § 47 annet ledd.

Fjerde del. Avsluttende bestemmelser

Kapittel 18. Ikrafttredelsesregler og overgangsregler. Endringer i andre lover

§ 179 *Ikrafttredelse*

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelsene kan settes i kraft til ulik tid.

Fra den tid loven trer i kraft, oppheves lov 21. februar 1930 om skifte og lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. Forskrifter gitt i medhold av lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. gjelder også etter at loven her har trådt i kraft.

§ 180 *Overgangsregler*

Loven gjelder for dødsfall som finner sted etter lovens ikrafttredelse.

Reglene i §§ 22 til 25 og § 37 gjelder selv om arvelateren døde før lovens ikrafttredelse når disposisjonen foretas eller bevissikring begjæres etter ikrafttredelsen.

Et uskiftebo etter en arvelater som var død før lovens ikrafttredelse, skiftes etter reglene i denne loven hvis den lengstlevende dør eller det kreves skifte etter at loven har trådt i kraft. I et slikt uskiftebo skal også arven fordeles etter reglene i denne loven hvis den lengstlevende dør eller det kreves skifte etter at loven har trådt i kraft.

Gyldigheten av en testamentarisk disposisjon skal avgjøres etter loven på det tidspunktet testamentet ble opprettet, tilbakekalt eller endret. Om en testameta-

risk disposisjon ligger innenfor rammen av det arvelateren kan rå over etter reglene om pliktdelsarv, avgjøres likevel etter §§ 50 til 55 i denne loven når arvelateren dør senere enn ett år etter lovens ikrafttredelse. Dør arvelateren før dette tidspunktet, gjelder reglene i lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. kapittel IV.

Reglene i § 72 i denne loven og ny § 78 a i ekteskapsloven gjelder bare når den straffbare handlingen foretas etter lovens ikrafttredelse.

Kapittel 9 i denne loven gjelder når avtalen inngås eller disposisjonen foretas etter lovens ikrafttredelse.

Nytt kapittel 18 og endringen av § 69 i ekteskapsloven gjelder når krav om deling etter ekteskapsloven § 57 settes frem etter ikrafttredelsen av loven her.

Departementet kan gi overgangsregler. I overgangsreglene kan det gjøres unntak fra reglene i denne paragrafen.

§ 181 *Endringer i andre lover*

Fra den tid loven trer i kraft gjøres følgende endringer i andre lover:

1. I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap gjøres følgende endringer:

§ 69 første ledd første punktum skal lyde:

Blir ikke ektefellene enige om verdien av eiendeler som den enkelte skal beholde etter § 66 eller overta etter § 67, fastsettes verdien *etter begjæring* ved skiftetakst.

§ 69 annet ledd annet punktum skal lyde:

I andre tilfeller skal verdsettelsen *knyttes til verdien på det tidspunktet det blir* bestemt hvem som skal overta eiendelen, *hvis ikke noe annet blir avtalt*.

§ 77 tredje ledd skal lyde:

Om forholdet ellers mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger, *herunder om retten til å overta eiendeler ved delingen*, gjelder reglene i arveloven.

Ny § 78 a skal lyde:

§ 78 a *Tap av retten til deling av felleseie*

Blir en ektefelle dømt for en straffbar handling mot den avdøde ektefellen, og handlingen forårsaket dødsfallet, kan retten bestemme at deling av felleseiemidler ikke skal finne sted. Arveloven § 72 tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende så langt de passer.

Etter § 93 skal ny del V lyde:

Del V. Prosessuelle bestemmelser

Kapittel 18. Fremgangsmåten ved delingen av formuen ved separasjon og skilsmisse mv.

§ 94 Kapitlets virkeområde. Skifteformene

Er ektefellene i en situasjon som nevnt i § 57, gjelder reglene i dette kapitlet for fremgangsmåten ved delingen.

Deling av formuen kan skje ved privat skifte eller offentlig skifte.

§ 95 Fremgangsmåten ved privat skifte

Hvis det ikke åpnes offentlig skifte etter § 96, gjennomfører ektefellene selv oppgjøret.

§ 96 Åpning av offentlig skifte

Har ektefellene formue som er felleseie, skal det åpnes offentlig skifte

- hvis en ektefelle krever det,
- hvis det kreves av en arving eller kreditor som har rett til å kreve deling etter § 57,
- hvis en ektefelle er fratatt rettslig handleevne, med mindre vergen skriftlig samtykker i at boet skiftes privat,
- hvis en ektefelle er fraværende utenfor riket eller hans eller hennes oppholdssted ikke er kjent.

Krav etter første punktum bokstav a og b kan fremmes inntil bindende avtale om oppgjøret er inngått mellom ektefellene.

Har ektefellene fullstendig særeie, skal det åpnes offentlig skifte hvis begge ektefellene krever det. Ektefellene må kreve offentlig skifte innen to år etter at ekteskapet ble oppløst, jf. § 25.

Det kan ikke åpnes offentlig skifte hvis det ikke stilles fullgod sikkerhet for skifteomkostningene.

§ 97 Stedlig og internasjonal kompetanse

Hvis ikke noe annet er fastsatt ved overenskomst med fremmed stat, kan det kreves skiftebehandling i Norge når en av ektefellene har sitt vanlige bosted her. Hvis ingen av ektefellene har sitt vanlige bosted her, men minst en av dem har en annen klar tilknytning til Norge, kan det skiftes her hvis ektefellene i fellesskap begjærer det og skiftemyndigheten finner det hensiktsmessig. Skiftebehandling for norsk skiftemyndighet gjennomføres etter norsk lov.

Skiftebehandling foretas ved norsk domstol i den rettskretsen

- der ektefellene hadde sitt siste felles bosted hvis noen av dem ved skiftets åpning bor i rettskretsen,
- der en av dem bor, hvis de ikke har hatt felles bosted i riket, eller ingen av dem bor i den rettskretsen der de hadde sitt siste felles bosted,
- der en av dem oppholder seg, hvis ingen av dem har bosted i riket,
- der en fast eiendom som omfattes av skiftet, ligger, og ektefellene ikke har hatt felles bosted i riket,

- der ektefellene har avtalt at skiftet skal behandles, forutsatt at avtalen er inngått etter at tvisten har oppstått.

Er mer enn én tingrett kompetent til å gjennomføre skiftet, foretas det ved den tingretten som først mottar skiftebegjæring.

§ 98 Tingrettens saklige kompetanse

Tingretten behandler alle spørsmål om offentlig skifte skal åpnes, og om skiftets gjennomføring og slutning etter de saksbehandlingsregler som er gitt i dette kapitlet.

§ 99 Forberedende rettsmøte

Før det åpnes offentlig skifte skal retten innkalle partene til et forberedende rettsmøte, med mindre retten finner at et slikt møte vil ha liten hensikt. I møtet skal det gis veiledning om reglene som gjelder for oppgjøret, og om mulig skal spørsmål partene tvistes om, avklares. Dommeren kan mekle mellom partene.

Kommer partene til enighet, og dommeren finner det ubetenkelig, kan det i rettsmøtet inngås rettsforlik.

Forberedende rettsmøte etter denne paragrafen er ikke offentlig, og allmennheten har ikke rett til innsyn etter tvisteloven kapittel 14, med mindre retten bestemmer noe annet.

§ 100 Gjennomføring av skiftet

Tingretten avgjør om den skal gjennomføre skiftet selv, eller om den skal oppnevne en bostyrer. Hvis det oppnevnes bostyrer, gjelder reglene i arveloven §§ 148 til 157 så langt de passer.

Når det ikke oppnevnes bostyrer, kan retten engasjere en medhjelper til gjennomføringen av skiftet.

Retten kan innkalle partene til skiftesamling hvis en ektefelle krever det, eller hvis retten ellers finner det hensiktsmessig. Arveloven § 140 gjelder tilsvarende så langt den passer.

§ 101 Hva skiftebehandlingen omfatter

Offentlig skifte etter § 96 første ledd omfatter eiendeler som er felleseie, og særeiemidler som er av betydning for delingen av felleseiet mellom ektefellene, jf. særlig § 58 tredje ledd bokstav c, § 63 og § 73.

Offentlig skifte etter § 96 annet ledd omfatter begge ektefellenes særeiemidler.

Under offentlig skifte kan tingretten, hvis en av ektefellene krever det, også behandle:

- rett til bidrag etter kapittel 16,
- spørsmål om gyldigheten av en ektepakt og hva som hører til en ektefelles særeie, og spørsmål om tolkingen av ektepakten og om den helt eller delvis skal settes til side, jf. § 46 annet ledd,
- spørsmål om bruksrett til felles bolig og leien for slik bruksrett etter § 68,

- d) andre krav som er nødvendige for gjennomføringen av skiftet.

§ 102 Partenes råderett over egne eiendeler

At delingen foregår for retten, har ikke betydning for en ektefelles råderett over egne eiendeler, unntatt når det er truffet beslutning etter § 91.

§ 103 Dekning av felles gjeld

Er det gjeld som begge ektefellene er ansvarlige for, skal retten, hvis en av dem krever det, sørge for at den delen av gjelden som faller på den andre, blir dekket under oppgjøret eller sikret etter reglene i § 64.

§ 104 Midlertidige avgjørelser

Når det er åpnet offentlig skifte, treffer retten avgjørelse om midlertidig forføyning etter reglene i § 91. Retten kan også av eget tiltak treffe slik avgjørelse.

§ 105 Skiftetvister

For tvister under offentlig skifte gjelder reglene i arveloven § 168 annet til fjerde ledd, § 169, § 170 og § 173 tilsvarende så langt de passer.

§ 106 Tilbakelevering

Offentlig skiftebehandling skal avsluttes hvis den grunnen som ledet til offentlig skifte, ikke lenger er til stede. Ektefellene gjennomfører da den videre delingen, jf. § 95. Tvist som er reist under skiftebehandlingen, fortsetter likevel etter reglene i § 105.

Tilbakeleveringen skjer ved kjennelse. Kjennelsen skal straks meddeles ektefellene og kreditorer som har meldt krav under skiftet. Har det vært tvist om tilbakeleveringen, skal kjennelsen forkynnes for den tapende part.

§ 107 Innstilling

Offentlig skiftebehandling skal innstilles hvis det viser seg at det beløpet som er stilt som sikkerhet for skifteomkostningene, ikke er tilstrekkelig til å dekke skifteomkostningene, og det ikke stilles ytterligere sikkerhet. Skiftebehandlingen skal også innstilles hvis det viser seg at felleseiet eller særeie midlene allerede er skiftet.

Innstilling av skiftebehandlingen skjer ved kjennelse. § 106 annet ledd gjelder tilsvarende.

§ 108 Fastsettelse av booppgjøret

Det offentlige skiftet avsluttes ved at det fastsettes et booppgjør. Den som gjennomfører skiftebehandlingen, utarbeider et utkast til booppgjør. Booppgjøret skal inneholde en oppstilling over fordelingen av ektefellenes eiendeler og gjeld.

Utkastet til booppgjør skal sendes ektefellene. Ektefellene skal gis en frist på minst to uker til å påpeke feil ved utkastet.

Booppgjøret fastsettes av tingretten ved kjennelse.

Kjennelsen skal straks meddeles ektefellene. Er en av ektefellene under vergemål eller forsvunnet, gjelder arveloven § 161 annet og tredje ledd tilsvarende.

Reglene i arveloven § 162 gjelder tilsvarende for adgang til anke og omgjøring av kjennelsen.

§ 109 Plikt til å sørge for tinglysing eller registrering

Retten skal sørge for at overføring av fast eiendom som ledd i booppgjøret tinglyses i grunnboken. Om en ektefelle gis rett til pant i fast eiendom eller realregisterbart løsøre, skal retten sørge for at pantet tinglyses eller registreres. Gebyr for tinglysing eller annen registrering i et realregister dekkes av ektefellene i fellesskap.

Nåværende del V blir ny del VI.

Nåværende kapittel 18 blir nytt kapittel 19.

Nåværende § 94 blir ny § 110.

Nåværende § 95 blir ny § 111.

Nåværende § 96 blir ny § 112.

2. I lov 28. juni 1974 nr. 58 om odelsretten og åsetesretten skal § 56 første ledd nytt fjerde punktum lyde:

Er det gjeld i buet, skal taksten minst svare til gjelda, men likevel ikkje overstige odelstaksten.

3. I lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr gjøres følgende endringer:

§ 16 nr. 1 skal lyde:

1. *For konkursbo som åpnes av tingretten, og for åpning av offentlig skifte etter ekteskapsloven kapittel 18 eller husstandsfellesskapsloven § 3 a* betales 25 ganger rettsgebyret, eventuelt gebyr etter § 18 tredje ledd. For dødsbo som åpnes av tingretten, betales 18 ganger rettsgebyret, eventuelt gebyr etter § 18 tredje ledd.

§ 16 nr. 3 skal lyde:

3. For forberedende rettsmøte etter arveloven, ekteskapsloven eller husstandsfellesskapsloven betales 2 ganger rettsgebyret. Åpner tingretten bobehandling, betales i stedet gebyr etter nr. 1.

§ 18 annet og tredje ledd skal lyde:

Blir et dødsbo eller konkursbo innstilt eller tilbakelevert, betales halvparten av fullt gebyr. Det samme gjelder ved innstilling av bobehandlingen eller tilbakelevering etter ekteskapsloven §§ 106 og 107, jf. husstandsfellesskapsloven § 3 a.

Har det i et bo vært oppnevnt bostyrer etter arveloven § 134 annet ledd, ekteskapsloven § 100 eller husstandsfellesskapsloven § 3 a, betales halvparten av fullt

gebyr såfremt oppnevningen ikke er blitt tilbakekalt etter *arveloven § 157, jf. ekteskapsloven § 100 første ledd annet punktum og husstandsfellesskapsloven § 3 a annet punktum*.

§ 20 første punktum skal lyde:

For begjæring fra en arving om utstedelse av proklama etter *arveloven § 93* betales 4 ganger rettsgebyret.

4. I lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett gjøres følgende endringer:

§ 9-2 første og annet ledd skal lyde:

Foran all annen gjeld skal dekkes rimelige omkostninger ved skyldnerens begravelse. Ved konkurs gjelder dette når dødsfallet har funnet sted før konkursåpningen.

Etter fordringer som nevnt i første ledd skal følgende fordringer dekkes foran annen gjeld:

- 1) omkostningene ved bobehandlingen, derunder rimelige omkostninger påført en rekvirent i forbindelse med begjæring om rådighetsforbud før konkurs dersom begjæringen er tatt til følge, og rimelige omkostninger i forbindelse med begjæring om åpning av konkurs, når ikke begjæringen er avgjort eller tilbakekalt før konkursåpningen,
- 2) andre forpliktelser påført skyldnerens bo under bobehandlingen.

Nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

5. I lov 4. juli 1991 nr. 45 om rett til felles bolig og innbo når husstandsfellesskap opphører gjøres følgende endringer:

§ 2 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Om *skiftetakst, oppgjør* og verdsettelsestidspunkt gjelder *arveloven § 106, § 107 og § 115 annet punktum* tilsvarende.

§ 3 fjerde ledd skal lyde:

Om oppgjør og skiftetakst gjelder ekteskapsloven § 69 første ledd og annet ledd annet punktum og § 70 annet og fjerde ledd og *arveloven § 106* tilsvarende.

Ny § 3 a skal lyde:

§ 3 a *Dersom samboerskap mellom to personer som nevnt i arveloven § 2 tredje ledd opphører mens begge lever, og begge samboerne krever det, skal det foretas offentlig skifte av samboernes samtlige eiendeler og gjeld. Reglene i ekteskapsloven kapittel 18 gjelder i så fall tilsvarende så langt de passer.*

6. I lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse skal § 4-8 første ledd første punktum lyde:

Et tvangsgrunnlag overfor en person som senere er avgått ved døden, er også tvangsgrunnlag overfor den

avdødes arving som har overtatt ansvaret for den avdødes forpliktelser, og overfor gjenlevende ektefelle eller samboer i uskifte.

7. I lov 7. juni 1996 nr. 32 om gravplasser, kremasjon og gravferd skal § 9 femte ledd nytt tredje punktum lyde:

Er boet ikke overtatt til privat skifte eller uskifte innen fristene etter arveloven, og det heller ikke er åpnet offentlig skifte eller utstedt fullmakt etter arveloven § 95, har tingretten fullmakt til å disponere over arvelaterens eiendeler slik at kommunen får dekket sitt krav mot boet.

8. I lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister skal § 6-2 første ledd bokstav a lyde:

- a) familiesaker, unntatt saker som bare gjelder deling av reisekostnader ved samvær,

9. I lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål gjøres følgende endringer:

§ 41 paragrafoverskriften skal lyde:

§ 41 *Gaver, arveforskudd og uskifte*

§ 41 nytt tredje ledd lyde:

Vergen kan på vegne av personen under vergemål begjære uskifte (jf. arveloven §§ 14 og 32) eller kreve skifte av uskifteformuen (jf. arveloven §§ 28 og 39) bare med samtykke fra fylkesmannen.

10. I lov 12. mai 2015 nr. 27 om forsvunne personar skal § 19 nytt fjerde ledd lyde:

Arvelova § 70 første ledd gjeld tilsvarende.

11. I lov 27. mai 2016 nr. 14 om skatteforvaltning skal § 3-3 bokstav k lyde:

- k) til den alminnelige namsmannen og tingrett til bruk i skiftesak, når en innsynsbejæring gjelder fastsetting av skatt for avdøde, og det ikke foreligger formell beslutning om skifteform. Det samme gjelder for avdødes ektefelle, samboer og arving, jf. *arveloven § 2 første og tredje ledd*, når vedkommende kan vise til saklig behov for innsyn. *Det samme gjelder også for den som har fullmakt etter arveloven § 92 første eller annet ledd*. Når skifteform er valgt, er det den eller de som representerer boet, som har rett til innsyn.

B.

I

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer muligheten for digital signering av testament i arveloven.

II

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre arveloven slik at dødsbo ikke skal kunne unndra seg normal bo- og driveplikt i lang tid, og ber om

at forslaget baseres på Skiftelovutvalgets forslag om å oppstille en tidsfrist for skifte av dødsbo med landbrukseiendom.

Oslo, i justiskomiteen, den 30. april 2019

Lene Vågslid

leder

Emilie Enger Mehl

ordfører

